

Sveučilište u Zagrebu

Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu

Petar Petrović

REHABILITACIJA U HRVATSKOM KAZNENOM ZAKONODAVSTVU I PRAKSI

SPECIJALISTIČKI ZAVRŠNI RAD

Zagreb, 2025.

Sveučilište u Zagrebu

Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu

Petar Petrović

REHABILITACIJA U HRVATSKOM KAZNENOM ZAKONODAVSTVU I PRAKSI

SPECIJALISTIČKI ZAVRŠNI RAD

Mentor: prof. dr. sc. Leo Cvitanović

Zagreb, 2025.

IZJAVA O AUTORSTVU DIPLOMSKOG RADA

Ovime potvrđujem da sam osobno napisao diplomski rad pod naslovom:

REHABILITACIJA U HRVATSKOM KAZNENOM ZAKONODAVSTVU I PRAKSI

i da sam njegov autor.

Svi dijelovi rada, nalazi ili ideje koje su u radu citirane ili se temelje na drugim izvorima (bilo da su u pitanju mrežni izvori, udžbenici, knjige, znanstveni, stručni ili popularni članci) u radu su jasno označeni kao takvi te adekvatno navedeni u popisu literature.

Ime i prezime:

Petar Petrović

Datum:

31. listopada 2025.

O MENTORU

Leo Cvitanović redoviti je profesor na Katedri za kazneno pravo. Suradnik je odnosno nastavnik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu od 1991. godine (u znanstveno zvanje znanstvenog savjetnika te znanstveno-nastavno zvanje redovitog profesora izabran 2012. godine). Sudjelovao u projektu izrade novog hrvatskog kaznenog i prekršajnog zakonodavstva. Član je Akademije pravnih znanosti Hrvatske, Hrvatskog udruženja za kaznene znanosti i praksu, Međunarodnog udruženja za kazneno pravo (AIDP), Svjetskog viktimološkog društva (WSV).

SAŽETAK

Ovaj rad bavi se analizom prava na rehabilitaciju u hrvatskom kaznenopravnom sustavu, s posebnim naglaskom na pravne posljedice osude i njihovu primjenu u sudskoj i upravnoj praksi. Iako je rehabilitacija zakonski uređena Zakonom o pravnim posljedicama osude, kaznenoj evidenciji i rehabilitaciji, praksa pokazuje znatna odstupanja od zakonskih odredbi, osobito u slučajevima kada rehabilitiranim osobama i dalje ostaju ograničena određena prava. U radu se prikazuju povijesni i normativni aspekti rehabilitacije, analiziraju se posebni zakoni i etički kodeksi koji odstupaju od općeg pravnog okvira, te se iznose konkretni primjeri iz sudske prakse. Cilj je ukazati na fragmentiranost i neujednačenost propisa, te predložiti moguće pravne reforme koje bi doprinijele pravednijem, učinkovitijem i koherentnijem sustavu rehabilitacije u Republici Hrvatskoj. Na temelju teorijske analize i profesionalnog iskustva autora u odvjetništvu, predlaže se uvođenje minimalnih standarda rehabilitacije u Kazneni i Prekršajni zakon, te jačanje zaštite prava rehabilitiranih osoba u praksi.

Ključne riječi: rehabilitacija, pravne posljedice osude, kazneni postupak, kaznena evidencija, posebni zakoni, etički kodeksi, pravna sigurnost

ABSTRACT

This thesis analyzes the right to rehabilitation in the Croatian criminal justice system, with a special focus on the legal consequences of conviction and their application in judicial and administrative practice. Although rehabilitation is formally regulated by the Act on the Legal Consequences of Conviction, Criminal Records, and Rehabilitation, practical implementation often diverges from the law—particularly in cases where rehabilitated individuals continue to face restrictions on certain rights. The paper explores the historical and normative development of rehabilitation, examines special legislation and professional ethical codes that deviate from the general legal framework, and presents real-life court examples. The aim is to highlight the fragmentation and inconsistency of existing regulations and to propose legal reforms that would ensure a fairer, more effective, and coherent rehabilitation system in the Republic of Croatia. Based on theoretical analysis and the author's experience in legal practice, the paper advocates for the inclusion of minimum rehabilitation standards in the Criminal and Misdemeanor Acts, as well as the strengthening of protections for rehabilitated individuals in practice.

Keywords: rehabilitation, legal consequences of conviction, criminal procedure, criminal records, special legislation, ethical codes, legal certainty

SADRŽAJ

O MENTORU	I
SAŽETAK.....	II
ABSTRACT	III
1. UVOD	8
1.1. Cilj rada	8
1.2. Metode rada.....	8
1.3. Istraživačko pitanje	10
2. REHABILITACIJA U HRVATSKOM KAZNENOM ZAKONODAVSTVU I PRAKSI 12	
2.1. Povijesni razvoj rehabilitacije i pravnih posljedica osude	13
2.1.1. Povijest do 1852.	13
2.1.1.1. Korčulanski statut, 1214. godina.....	13
2.1.1.2. Rogoznički statut, 1236. godina.....	14
2.1.1.3. Zlatna bula, 1242. godina.....	14
2.1.1.4. Dubrovački statut, 1272. godina	15
2.1.1.5. Vinodolski zakonik, 1288. godina.....	16
2.1.1.6. Lastovski statut, 1310. godina.....	18
2.1.1.7. Splitski statut, 1312. godina	18
2.1.1.8. Šibenski statut, 1322. godina.....	19
2.1.1.9. Rapski statut, 1326. godina	20
2.1.1.10. Krčki statut, 1388. godina	21

2.1.1.11. Poljički statut, 1444. godina	22
2.1.1.12. Statut lige kotara zadarskog, 1455. godina	23
2.1.1.13. Iločki statut, 1525. godina	23
2.1.1.14. Riječki statut, 1530. godina.....	23
2.1.1.15. Makarski statut, 1551. godina	24
2.1.1.16. Zakonik Karla V., 1532. godina.....	24
2.1.1.17. Kazneno pravo u 18. stoljeću	25
2.1.2. Povijest od 1852. do 1990.	26
2.1.2.1. Kazneni zakon o zločinstvima, prijestupima i prekršajima, 1852. godina.....	27
2.1.2.2. Krivični zakonik Kraljevine Jugoslavije, 1929. godina	30
2.1.2.3. Krivični zakonik Kraljevine Jugoslavije, 1930. godina	31
2.1.2.4. Zakon o vrstama kazni, 1946. godina	32
2.1.2.5. Krivični zakonik Federativne Narodne Republike Jugoslavije, 1947. godina	33
2.1.2.6. Krivični zakonik Federativne Narodne Republike Jugoslavije, 1951. godina	35
2.1.2.7. Zakon o pravima i dužnostima narodnih poslanika, 1953. godina.....	38
2.1.2.8. Zakon o advokaturi, 1957. godina.....	38
2.1.2.9. Sedmi kongres Međunarodne udruge za kazneno pravo, 1957. godina.....	39
2.1.2.10. Krivični zakon Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije, 1976. godina	43
2.1.2.11. Krivični zakon Socijalističke Republike Hrvatske, 1977. godina.....	45
2.1.3. Razdoblje od 1990. do 2013.....	46
2.1.3.1. Zakon o preuzimanju Krivičnog zakona Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije, 1991. godina	46

2.1.3.2. Kazneni zakon Republike Hrvatske, 1997. godina	46
2.2. Pravne posljedice osude i rehabilitacija	47
2.2.1. Poredbenopravni kontekst	47
2.2.2. Ustav Republike Hrvatske.....	54
2.2.3. Nacionalno zakonodavstvo	56
2.2.4. Pravne posljedice pokretanja prekršajnog postupka	61
2.2.5. Pravne posljedice pokretanja kaznenog postupka.....	63
2.2.6. Prekršajna i kaznena evidencija	64
2.2.7. Pravna priroda, svrha i sadržaj pravnih posljedica osude	68
2.3. Pravne posljedice osude u posebnom zakonodavstvu - heterogenost uređenja	70
2.3.1. Zakon o državnim službenicima	71
2.3.2. Zakon o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi	72
2.3.3. Zakon o trgovačkim društvima	73
2.3.4. Zakon o sportu.....	73
2.3.5. Zakon o tržištu kapitala	74
2.3.6. Zakon o sigurnosno-obavještajnom sustavu RH.....	74
2.4. Rehabilitacija.....	75
2.4.1. Pojam i učinak rehabilitacije	75
2.4.2. Različita shvaćanja rehabilitacije u zakonodavstvu i tzv. etičkim kodeksima.....	75
2.5. Primjeri iz prakse	77
2.5.1. Presude Europskog suda za ljudska prava.....	77
2.5.2. Praksa nacionalnih sudova	81

2.6. Kritički osvrt na pravne posljedice osude i rehabilitaciju	83
2.7. Analiza istraživačkog pitanja	87
3. ZAKLJUČAK	89
POPIS LITERATURE	93
POPIS TABLICA.....	98
PRILOZI.....	99
Prilog 1. Rješenje o nastupanju rehabilitacije UP/I-740-02/25-04/130	99
Prilog 2. Prijedlog za određivanje istražnog zatvora KPz-DO-446/2023	101
Prilog 3. Rješenje o određivanju istražnog zatvora, 14 Kir-1711/2023	107
Prilog 4. Optužni prijedlog, 211-07/23-5/9214	113
Prilog 5. Oslobađajuća presuda, 26- Pp-575/2023	116
ŽIVOTOPIS AUTORA.....	118

1. UVOD

U uvodnom poglavlju ovoga rada predstavljena je osnovna problematika kojom se rad bavi – institut rehabilitacije u kaznenopravnom sustavu Republike Hrvatske, s naglaskom na njegovu normativnu osnovu, praktičnu primjenu i učinke na prava osoba koje su počinile kaznena ili prekršajna djela. Poglavlje obuhvaća ciljeve istraživanja, metodološki okvir koji se temelji na normativnoj, deskriptivnoj, povijesnoj i komparativnoj metodi, te definira istraživački problem i pitanje kojim se rad vodi. Time se postavljaju temelji za sveobuhvatnu analizu koja slijedi u sljedećim poglavljima rada.

1.1. Cilj rada

Cilj rada je kritički analizirati kako se pravo na rehabilitaciju uistinu primjenjuje u pravnom sustavu Republike Hrvatske, s posebnim naglaskom na razlike i sličnosti u uvjetima stjecanja tog prava u odnosu na kaznena i prekršajna djela. U središtu analize nalazi se pitanje učinkovitosti normativnog okvira u postizanju ciljeva rehabilitacije, te identificiranje problema koji se javljaju zbog fragmentiranosti propisa, neujednačene sudske prakse i utjecaja tzv. posebnih zakona i profesionalnih etičkih kodeksa koji rehabilitaciji često pridaju ograničeno značenje. U tom kontekstu, rad će se kritički osvrnuti i na primjere u kojima, unatoč formalnoj rehabilitaciji, pojedincima ostaju nedostupna određena prava ili mogućnosti, što dovodi u pitanje stvarnu učinkovitost sustava.

1.2. Metode rada

U izradi ovog rada korišten je kombinirani metodološki pristup koji omogućuje cjelovitije razumijevanje kompleksnog pravnog instituta rehabilitacije, njegovog normativnog okvira, praktične primjene te usporedbe s rješenjima u drugim europskim pravnim sustavima. Pristup je interdisciplinaran, ali temeljen na pravnoj znanosti, s naglaskom na pozitivno pravo i njegovu praktičnu primjenu u kaznenopravnom kontekstu.

Normativna metoda čini temelj ove analize jer se rad prvenstveno bavi proučavanjem pravnih normi koje reguliraju institut rehabilitacije u hrvatskom kaznenopravnom sustavu. Ova metoda omogućila je sustavno istraživanje sadržaja i strukture važećih zakona, podzakonskih akata i drugih pravnih izvora, poput Zakona o pravnim posljedicama osude, kaznenoj evidenciji i rehabilitaciji, Kaznenog zakona, Zakona o kaznenom postupku i dr. Uz to, analizirani su i relevantni međunarodni dokumenti i presude Europskog suda za ljudska prava koje se odnose

na pravne posljedice osude i pravo na rehabilitaciju. Normativna analiza obuhvatila je tumačenje normi, njihovu sistemsku i funkcionalnu povezanost, kao i identifikaciju postojećih nedostataka, kolizija i mogućih pravnih praznina u zakonodavnom okviru.

Deskriptivna metoda korištena je radi opisivanja postojećeg stanja u području primjene rehabilitacije u hrvatskom pravosuđu, uključujući analizu zakonodavne prakse, sudske prakse i upravnih odluka koje se odnose na pravne posljedice osude. Pomoću ove metode prikazane su konkretne situacije u kojima dolazi do odstupanja između zakonske regulative i njezine provedbe, odnosno slučajevi u kojima sudovi i upravna tijela zanemaruju načelo rehabilitacije te i dalje uzimaju u obzir prethodne osude koje su formalno rehabilitirane. Deskriptivna metoda omogućila je detaljan uvid u aktualnu praksu i problematiku pravne (ne)usklađenosti između normi i njihove primjene.

Povijesna metoda korištena je kako bi se razumio razvoj instituta rehabilitacije u kaznenopravnom sustavu Republike Hrvatske, ali i u širem kontekstu bivše SFRJ. Analizirana su zakonska rješenja iz ranijih razdoblja, uključujući Novelu Kaznenog zakonika iz 1959. godine, s ciljem praćenja kontinuiteta i diskontinuiteta u pravnoj regulaciji rehabilitacije i pravnih posljedica osude. Posebna pažnja posvećena je pravnim standardima koji su postojali u vrijeme socijalističkog pravnog sustava, kao i tranzicijskim reformama koje su utjecale na normativno uređenje u samostalnoj Hrvatskoj. Ova metoda omogućila je sagledavanje povijesne ukorijenjenosti pojedinih pravnih instituta i zakonodavne logike koja ih je oblikovala, kao i uočavanje naslijeđenih problema koji i danas opterećuju praksu.

Konačno, komparativna metoda korištena je za usporedbu pravnog okvira rehabilitacije u Republici Hrvatskoj s pravnim sustavima drugih europskih država; Crne Gore, Italije i Njemačke. Komparativna analiza omogućila je identifikaciju dobrih praksi i zakonskih rješenja koja bi mogla poslužiti kao uzor za unaprjeđenje hrvatskog zakonodavnog okvira. Usporedba je provedena na temelju pravnih propisa, rokova rehabilitacije, uvjeta koje osuđenici moraju ispuniti, kao i načina vođenja i brisanja podataka iz kaznene evidencije. Također je analizirano kako različite države pristupaju pitanju automatske (zakonske) naspram sudske rehabilitacije, uključujući ulogu sudova, postupak odlučivanja i pravne posljedice koje se time uklanjaju.

Primjenom ove metodološke kombinacije rad je omogućio višedimenzionalan pristup problematici rehabilitacije, pri čemu su pravne norme promatrane ne samo u njihovom

normativnom smislu, već i u kontekstu njihove povijesne evolucije, stvarne primjene te u usporedbi s drugim pravnim sustavima. Takav pristup osigurava dublje razumijevanje problema i pruža kvalitetniju osnovu za davanje konkretnih prijedloga za pravne reforme koje bi doprinijele stvarnoj učinkovitosti i pravednosti sustava rehabilitacije u Republici Hrvatskoj.

1.3. Istraživačko pitanje

U suvremenom kaznenopravnom sustavu pravo na rehabilitaciju ima ključnu ulogu u ostvarivanju načela resocijalizacije, jednakosti i druge šanse za osobe koje su se u nekom trenutku života našle u sukobu sa zakonom. Rehabilitacija predstavlja normativno priznanje da je pojedinac koji je počinio kazneno ili prekršajno djelo, a nakon toga ispunio uvjete propisane zakonom – poput proteka određenog vremena bez ponavljanja deliktne ponašanja – dostojan ponovne pune integracije u društvo. Osnovni je problem ovoga rada upravo analiza prava na rehabilitaciju koje ostvaruje onaj počinitelj kaznenog ili prekršajnog djela koji je pravomoćno osuđen (ili oslobođen kazne), i to nakon proteka zakonom određenog roka i ispunjenja dodatnih zakonskih uvjeta. Rehabilitacija označava pravo da se takva osoba pravno i društveno tretira kao da kazneno djelo nije počinila, da se takvom može predstavljati, te da njezina prava i slobode ne smiju biti različita od prava osoba koje nikada nisu bile u sukobu sa zakonom.

U Republici Hrvatskoj pravo na rehabilitaciju uređeno je Zakonom o pravnim posljedicama osude, kaznenoj evidenciji i rehabilitaciji, koji vrlo precizno definira pravne učinke rehabilitacije i njezinu povezanost s kaznenom evidencijom. Međutim, unatoč jasnoći zakonskog okvira, praksa pokazuje značajna odstupanja i probleme u provedbi. U pojedinim slučajevima sudovi ne poštuju odredbe zakona o rehabilitaciji te se rehabilitiranim osobama i dalje uzimaju u obzir prethodne osude prilikom donošenja novih presuda ili upravnih rješenja, čime se krši ne samo duh rehabilitacije, već i temeljna ustavna načela pravne sigurnosti i jednakosti pred zakonom. U ovom radu analizirat će se konkretni primjeri iz sudske prakse u kojima dolazi do neprimjerenog pozivanja na već rehabilitirane osude ili prekršaje, kao i učinci takve prakse na pravni položaj pojedinca.

S obzirom na struku i višegodišnju praksu autora, rad na različitim slučajevima u različitim okolnostima, pobuđen je interes za utjecajem rehabilitacije, i kako u društvu prolaze osuđene osobe te je slijedom toga oblikovano sljedeće istraživačko pitanje: *Koja je povezanost pravnih posljedica osude i rehabilitacije te kakav je njihov značaj na prava osuđenih osoba?*

Rad je podijeljen na tri poglavlja; u uvodnom dijelu rada definirani su predmet istraživanja, ciljevi i svrha rada, istraživački problem te metodološki okvir. Ovim se dijelom postavljaju temeljna teorijska i praktična pitanja koja će se obrađivati u nastavku rada te se čitatelju daje orijentacija o sadržaju i načinu pristupa temi. Središnji dio rada čini drugo poglavlje, koje je ujedno i najobimnije. U njemu se detaljno obrađuje institut rehabilitacije u hrvatskom kaznenom zakonodavstvu i praksi, s posebnim osvrtom na povijesni kontekst i pravne izvore koji su oblikovali današnje razumijevanje i normativnu strukturu pravnih posljedica osude. Povijesni razvoj prikazan je kroz iscrpnu analizu različitih srednjovjekovnih statuta i zakonika, od Korčulanskog i Vinodolskog do Kaznenog zakona Republike Hrvatske iz 1997. godine, čime se ističe kontinuitet, ali i promjene u pristupu kažnjavanju i pravu na rehabilitaciju.

Nakon toga slijedi analiza suvremenog zakonodavnog okvira Republike Hrvatske, uključujući Ustav, Zakon o pravnim posljedicama osude, kaznenoj evidenciji i rehabilitaciji, te druge zakone koji uređuju pravne posljedice osude u različitim sektorima, poput obrazovanja, državne službe, sporta ili tržišta kapitala. Posebna pažnja posvećena je heterogenosti pravnih rješenja i njezinim posljedicama po pravnu sigurnost i načelo jednakosti građana pred zakonom. Rad zatim donosi pojašnjenja pravne naravi, svrhe i učinaka rehabilitacije, kao i problema koji proizlaze iz neujednačenih tumačenja zakonskih odredbi ili tzv. etičkih kodeksa.

U nastavku središnjeg dijela predstavljeni su i konkretni primjeri iz nacionalne prakse, uključujući upravne i sudske postupke u kojima se odlučivalo o primjeni rehabilitacije i priznavanju njezinih učinaka. Također su analizirani relevantni slučajevi iz prakse Europskog suda za ljudska prava, kako bi se prikazala šira europska pravna perspektiva i usporedili standardi koji proizlaze iz međunarodnog pravnog okvira s domaćom praksom.

Završni dio rada čini zaključak, u kojem se sintetiziraju glavni nalazi i odgovara na istraživačka pitanja postavljena na početku. U zaključku se iznose i preporuke za moguće normativne izmjene i unaprjeđenje pravne prakse, osobito u cilju jačanja pravne sigurnosti, zaštite temeljnih prava rehabilitiranih osoba te osiguranja dosljedne i učinkovite primjene zakona.

2. REHABILITACIJA U HRVATSKOM KAZNENOM ZAKONODAVSTVU I PRAKSI

Ovo poglavlje usmjereno je na sustavno i sveobuhvatno razmatranje instituta rehabilitacije kroz prizmu kaznenog zakonodavstva i pravne prakse u Republici Hrvatskoj. Pritom se posebna pažnja posvećuje povijesnom razvoju koncepta rehabilitacije i pravnih posljedica osude, počevši od srednjovjekovnih hrvatskih statuta, preko zakonodavstva iz razdoblja Austro-Ugarske Monarhije, Kraljevine Jugoslavije i SFRJ, pa sve do suvremenih rješenja ugrađenih u pravni sustav Republike Hrvatske.

U okviru prvog dijela poglavlja prikazuje se razvoj kaznenopravnog pristupa rehabilitaciji kroz detaljan pregled pravnih izvora od 13. stoljeća do kraja 20. stoljeća. Analizom domaćih statuta i zakonika ističe se kontinuitet prisutnosti ideje o mogućnosti društvene integracije osoba koje su počinile kazneno djelo, ali i promjene u normativnim pristupima toj problematici kroz različita povijesna razdoblja. Na taj se način stječe uvid u korijene današnjeg razumijevanja rehabilitacije te se pruža širi kontekst za analizu aktualnog zakonodavnog okvira.

U nastavku poglavlja analiziraju se suvremeni propisi koji uređuju pravne posljedice osude i institut rehabilitacije, uključujući međunarodne dokumente, Ustav Republike Hrvatske, nacionalno kazneno i prekršajno zakonodavstvo, te propise o kaznenim i prekršajnim evidencijama. Posebna pozornost posvećena je i specifičnostima pravnih posljedica koje proizlaze iz posebnih zakona, poput Zakona o državnim službenicima, Zakona o obrazovanju, Zakona o sportu i drugih sektorskih propisa, čime se ukazuje na pravnu fragmentiranost i neujednačenost pristupa rehabilitaciji.

Značajan dio poglavlja posvećen je razjašnjavanju pravne prirode i učinaka rehabilitacije, kao i razlikama u njezinom tumačenju unutar zakonodavnih akata i etičkih kodeksa pojedinih profesija. Kroz analizu sudske prakse, uključujući presude Europskog suda za ljudska prava te odluke hrvatskih sudova, problematizira se dosljednost u primjeni zakonskih odredbi i stvarni domet rehabilitacije u praksi.

Poglavlje se zaključuje kritičkim osvrtom na postojeće stanje u području pravnih posljedica osude i ostvarivanja rehabilitacije, čime se postavljaju temelji za daljnje razmatranje mogućih normativnih i institucionalnih reformi koje bi doprinijele ostvarivanju temeljnih načela pravednosti, jednakosti pred zakonom i pune društvene reintegracije rehabilitiranih osoba.

2.1. Povijesni razvoj rehabilitacije i pravnih posljedica osude

2.1.1. Povijest do 1852.

Pravne posljedice osude, kao dodatak glavnim kaznama, bile su sastavni dio pravnog sustava na hrvatskim prostorima do polovice 19. stoljeća. Odredbe o tim posljedicama sadržane su u statutima, zakonima i dekretima koji su regulirali život u srednjovjekovnim i ranonovovjekovnim zajednicama. One su obuhvaćale trajno oduzimanje časti (infamija), zabranu obavljanja određenih dužnosti, konfiskaciju imovine, tjelesne kazne, stigmatizaciju i progonstvo. U nastavku su analizirane pravne posljedice osude sadržane u sljedećim pravnim dokumentima: Korčulanski statut (1214.), Rogoznički statut (1236.), Zlatna bula (1242.), Dubrovački statut (1272.), Vinodolski zakonik (1288.), Lastovski statut (1310.), Splitski statut (1312.), Šibenski statut (1322.), Rapski statut (1326.), Iločki statut (1525.), Poljički statut (1444.), Statut lige kotara zadarskog (1455.), Riječki statut (1530.), Codex poenalis de criminibus Franje I. (1803.), Constitutio Criminalis Carolina (1532.), Constitutio Criminalis Theresiana (1768.), te Constitutio Criminalis Josephina (1787.).

2.1.1.1. Korčulanski statut, 1214. godina

Korčulanski statut iz 1214. godine propisuje kazne časti kao dodatne posljedice osude za određena kaznena djela, poput krađe. Članak VI statuta navodi da počinitelj osim glavne kazne gubi trajno povjerenje i vjerodostojnost u svakoj stvari. Krađa čija vrijednost iznosi od dva do pet perpera povlači kaznu šibanja i žigosanja, ako počinitelj nije u mogućnosti platiti kaznu. Za ukradene vrijednosti od pet do deset perpera, kazna uključuje gubitak lijevog oka, dok za krađe od deset do dvadeset perpera slijedi gubitak lijeve ruke. Ako bi počinitelj pobjegao, bio bi osuđen na trajno izgnanstvo uz konfiskaciju cjelokupne imovine, koja bi prelazila u vlasništvo Komune. Zanimljivo je da statut predviđa i mogućnost rehabilitacije. Članak CXCI navodi da osuđeni za krađu životinje mogu vratiti čast i društveni položaj uz isplatu kazne. Plemić koji isplati 10 perpera Komuni mogao je povratiti slobodu, čast i sudjelovanje u Velikom vijeću, dok bi pučanin na isti način povratio svoj raniji ugled. Međutim, ako osuđenik odbije platiti kaznu i bude ponovno uhvaćen u krađi, predviđa se dodatno šibanje i žigosanje kao trajna kazna časti. Statut također regulira kazne za zlouporabu odvjetničke službe. Članak 139. propisuje da odvjetnik koji primi veću nagradu od propisane plaća dvostruku kaznu u vrijednosti mita i biva

suspendiran iz službe na šest mjeseci. Ova mjera ima obilježja sigurnosne mjere i pravne posljedice jer odvjetniku onemogućuje rad u navedenom razdoblju.¹

2.1.1.2. Rogoznički statut, 1236. godina

Rogoznički statut donesen 1236. godine propisuje vrlo stroge kazne za kaznena djela koja ugrožavaju obitelj, čast i spolnu čistoću. Počinitelji koji napadnu vlastite roditelje, bilo fizički ili spolno, bivaju suočeni s trajnim gubitkom imovinskih prava. Statut zabranjuje sinovima i kćerima da podignu ruku na svoje roditelje, a ako to učine, gube pravo na nasljedstvo, bivaju izbačeni iz kuće i lišeni svih materijalnih koristi. Sin koji napastuje majku bivao bi kamenovan pred vijećem, dok bi kćer koja izgubi djevičanstvo u roditeljskoj kući bila protjerana iz Rogoznice s trajnom zabranom povratka.²

2.1.1.3. Zlatna bula, 1242. godina

Zlatna bula iz 1242. godine, kojom je kralj Bela IV. zagrebačkom Gradecu dodijelio status slobodnog kraljevskog grada, donosi niz važnih odredbi koje se odnose na prava građana, uključujući pravo na izbor gradskih sudaca. Građani su imali pravo birati sudce po vlastitoj volji, s time da su ih mogli mijenjati svake godine. Međutim, bilo je zabranjeno izabrati osobu koja je prethodno bila osuđena zbog lažnog svjedočenja. U sedmoj glavi ovog dokumenta, navodi se sljedeće: „*Ako bi tko zbog lažne optužbe ili lažnog svjedočenja bio na nedvojben način osuđen i ujedno uhvaćen, neće mu se u buduće dopustiti da bude: sudac, prisjednik ili savjetnik.*“³ Ovdje se jasno vidi da se osuda za lažno svjedočenje smatra trajnom pravnom posljedicom koja onemogućava osobu da obnaša određene javne funkcije. Takvo pravno stajalište temelji se na gubitku vjerodostojnosti osobe koja je osuđena, čime je postajala nedostojna za obavljanje tih funkcija.

Osim toga, Zlatna bula predviđa i pravne posljedice za građane koji povrijede čast drugih. U slučaju da netko uvrijedi, izruga ili sramoti drugog građanina, a to bude dokazano, taj će biti obvezan platiti oštećenome 10 pensa, a za općinske troškove 100 denara. Ako osoba nakon tri ukora ne bi ispravila svoje ponašanje, općina bi joj konfiscirala imovinu i protjerala je iz grada,

¹ Korčulanski statut: statut grada i otoka Korčule iz 1214. godine. (2016). Priredio i preveo Antun Cvitanić; uredio Zvonimir Šeparović. Zagreb – Korčula : Grafički zavod Hrvatske, (Izvršni izdavač).

² Marušić, Bartul (2017). Statut i kazneno pravo Makarske s okolicom u Hercegovačkom sandžaku. Hercegovina: Časopis za kulturno i povijesno nasljeđe, No.3, str. 162.

³ Margetić, L., Apostolova Maršavelski, M. (1999). Hrvatsko srednjovjekovno pravo: vrela s komentarom. Zagreb: Narodne novine, str. 65.

označivši je kao "obeščašćenu".⁴ Ova odredba jasno pokazuje da je sramoćenje imalo teške posljedice, kako u smislu gubitka imovine, tako i u smislu gubitka časti, zbog čega je osoba postajala nedostojna nastavka života unutar gradske zajednice.

U srednjem vijeku postojali su i specifični principi odgovornosti za teške zločine, koji su se u određenim slučajevima odnosili i na članove obitelji osuđenih. Na primjer, članovi obitelji osuđenih za lupeštvo nisu smjeli biti prodani u ropstvo zbog zločina muža ili oca, što ukazuje na postupno smanjenje kolektivne odgovornosti obitelji za zločine njezinih članova.⁵ Ipak, osuđeni zločinci trpjeli su ozbiljne posljedice koje su uključivale gubitak svih časnih prava (infamiju), onemogućavanje obavljanja javnih službi, zabranjeno podizanje tužbi, kao i nemogućnost polaganja prisege, jer prisega osuđene osobe nije imala pravnu snagu.

Osim toga, počinitelji kaznenih djela protiv države, kao što su izdaja, trpjeli su posebno teške posljedice, uključujući gubitak svih prava koja su bila pod zaštitom države. To je uključivalo konfiskaciju imovine i gubitak osobne nepovredivosti, jer je osoba koja je počinila djelo protiv države time uništila pravnu podlogu vlastite zaštite. Ova praksa pokazuje već tada razvijenu svijest o uzajamnoj povezanosti građana i države, koja će kasnije biti osnova za teoriju "društvenog ugovora", temeljnu za moderne političke i pravne teorije.

2.1.1.4. Dubrovački statut, 1272. godina

Dubrovački statut iz 1272. godine sadrži stroge odredbe o pravnim posljedicama osude za koruptivna kaznena djela, poput zloupotrebe položaja i ovlasti, te primanja i davanja mita. Za počinitelje takvih djela propisane su visoke kazne, uključujući trajni gubitak javne službe i povlastica koje ona donosi. Ako bi se dokazalo primanje mita, počinitelj bi bio osuđen na vraćanje primljenog iznosa, uvećanog za polovicu ili paušalno kao kaznu, a osoba koja je bila osuđena zbog tog djela nikada više ne bi mogla obnašati općinsku službu.⁶ Za druge vrste kažnjivih radnji, uz novčane kazne, predviđeno je smjenjivanje počinitelja, gubitak plemićkog prava i povlastica, jer se smatralo da ne postoji veća sramota od mjerenja državne časti novcem. Nepošteni službenici bili su kažnjeni i osramoćeni javnim obznanjivanjem njihove krivice.

⁴ Ibid., str. 92.

⁵ Dabinović, Antun (1990). *Hrvatska državna i pravna povijest: s reprodukcijama najvažnijih dokumenata i slikama*. Zagreb: Nakladni zavod Matice hrvatske, str. 428.

⁶ Galović, T. i sur. (2016). *Suzbijanje korupcije u Hrvatskoj u srednjem vijeku* (II izdanje). Zagreb: Kultura i etika, str. 100.

Teže zloupotrebe položaja i ovlasti smatrale su se izdajom, što je imalo za posljedicu teže kazne, koje su se mogle proširiti na obitelj i rođake počinitelja. Kazne su uključivale isključenje iz vijeća, gubitak povlastica i službe, gubitak građanstva (potpuno isključenje iz zajednice) te progonstvo.⁷ Nadalje, predizborna kampanja, agitiranje i interesno povezivanje za članove vijeća Republike bilo je zabranjeno i kažnjivo, a kazne su uključivale visoke novčane kazne, zatvor, te gubitak službe i povlastica. Ove odredbe ukazuju na to da su dubrovački obnašatelji vlasti i donositelji propisa već tada postali svjesni važnosti časnog i moralnog obnašanja javnih funkcija u općem interesu. Također, bilo je jasno da takve funkcije trebaju biti oduzete osobama koje su se ogriješile o moralne norme.

Ova svjesnost o potrebi za moralnim i stručnim obnašanjem javnih funkcija bila je, uz dubrovačko diplomatsko umijeće, jedna od ključnih pretpostavki za održavanje slobode i nezavisnosti Republike Dubrovnik kroz turbulentna razdoblja srednjeg i novog vijeka, sve do početka devetnaestog stoljeća. Ovaj zahtjev za stručnim i moralnim obnašanjem javnih funkcija u općem interesu i danas čini osnovu pravnog instituta koji regulira posljedice osude. Navedeno pokazuje dug povijesni kontinuitet pravnih posljedica osude na našim područjima.⁸

2.1.1.5. Vinodolski zakonik, 1288. godina

Vinodolski zakonik iz 1288. godine, kao jedan od najvažnijih srednjovjekovnih izvora kaznenog prava, sadrži odredbe koje se odnose na pravne posljedice osude, osobito u kontekstu zloupotrebe javnih funkcija. U članku 51. Zakonika navodi se: *„Ako bi se pristav pronašao lažnim, propada sve njegovo i pokretno i nepokretno dobro u korist kneza.“* Ovdje je jasno propisana vrlo stroga kazna za lažno svjedočenje pristava, koji je bio ključni sudski ili upravni službenik, osoba od velike važnosti i povjerenja. Ako bi pristav iznio lažan iskaz, posljedica bi bila konfiskacija njegove imovine, kao i nemogućnost obnašanja te funkcije u budućnosti, jer je zloupotrijebio povjerenje koje mu je bilo dano. Takve kazne imale su vrlo teške i moguće trajne pravne posljedice na imovno stanje počinitelja, ali i na njegovu čast i ugled.⁹

Ovaj Zakonik također propisuje kazne za lažno svjedočenje, prema članku 52: *„Lažni svjedok ima knezu platiti jednoga vola ili osam libara, a strana protiv koje svjedoči neka bude riješena*

⁷ Ibid., str. 101.

⁸ Galiot, M. (2016). Aktivno podmićivanje u hrvatskom srednjovjekovnom i novovjekovnom pravu. *Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci*, 37(3), 1149-1174., str. 1161.

⁹ Kostrenčić, M. (1949). Vinodolski zakon. *Historijski zbornik*, 2 (1-4), 131-152, str. 134.

od sve one škode, ako bi u čemu imala biti osuđena. A on, lažni svjedok, ne može biti unaprijed svjedokom bez dozvole dvora.“ Ovdje je, osim imovinske kazne, također predviđena pravna posljedica u obliku zabrane svjedočenja za osobu koja je prethodno bila osuđena zbog lažnog svjedočenja, osim ako joj to ne odobri dvor. Ova odredba pokazuje da je, uz novčanu kaznu, pravna posljedica u obliku zabrane obavljanja javnih funkcija (svjedočenja) bila važna mjera kojom se nastojala sačuvati vjerodostojnost i čast sudskog postupka. Slična pravna posljedica za lažnog svjedoka mogla je imati dugoročne posljedice, jer je osoba koja je jednom osramoćena u tom svojstvu bila manje poželjna za angažman u budućim postupcima.¹⁰

Usporedbom kazni za lažnog pristava i lažnog svjedoka, vidljivo je da su kazne za pristava bile strože, jer je pristav imao poseban status u društvu, nalik današnjim državnim službenicima. Njegov iskaz imao je dalekosežne posljedice, kako za konkretni slučaj pred sudom, tako i za ugled i povjerenje u institucije. S druge strane, svjedok je bio privatna osoba koja nije imala takav specifičan status, pa su kazne za njegovo lažno svjedočenje bile relativno blaže, iako je i za njega postojala zabrana svjedočenja.¹¹

Vinodolski zakonik također predviđa vrlo teške kazne za izdaju, koja je bila smatrana jednim od najtežih kaznenih djela. Prema članku 70., ako bi netko izdao svog gospodara kneza, knez je imao pravo poduzeti bilo kakve mjere odmazde prema njemu i njegovoj imovini. Također, prema članku 74, ako osuđeni nije mogao platiti novčanu kaznu, knez je imao pravo odlučiti o njegovoj sudbini, uključujući mogućnost pogibije, što ukazuje na visok stupanj arbitrarne vlasti koju je knez imao u odlučivanju o kaznama.¹² Ove odredbe jasno pokazuju koliko je čast bila važna u svakodnevnom životu tog vremena, jer je njezino narušavanje imalo dalekosežne posljedice za počinitelja.

Još jedna odredba, članak 12. Zakonika, odnosi se na kazneno djelo progonstva i predviđa vrlo ozbiljne posljedice za one koji pomažu osuđenim prognanicima. Naime, osoba koja bi pomogla prognaniku bila bi kažnjena novčanom kaznom od 50 libara, što pokazuje da je pomoć osuđenim osobama bila vrlo ozbiljno kažnjavana.¹³

¹⁰ Ibid., str. 137.

¹¹ Ibid., str. 140.

¹² Ibid., str. 143.

¹³ Ibid., str. 150.

2.1.1.6. Lastovski statut, 1310. godina

Lastovski statut iz 1310. godine, koji se smatra jednim od važnih srednjovjekovnih izvora kaznenog prava, u glavi 124. pod nazivom „*Kneževa plaća*“, regulira visinu i način isplate plaće knezu, ali i sankcionira prekoračenja u vezi s primanjem mita, odnosno protupravnim koruptivnim radnjama. Statut ne propisuje izričite sankcije za ovakve radnje, ali se može zaključiti da su u takvim slučajevima primjenjivane kazne koje su bile predviđene za druge oblike kršenja Statuta. To uključuje novčane kazne, zapljenu imovine, te kaznu gubitka službe i povlastica koje su bile predviđene za kneza i njegove službenike. Također, glava 125. u st. 2, pod nazivom „*Knez ne smije trgovati*“, propisuje kaznu za kneza koji se bavi trgovinom, a kazna uključuje trajni gubitak službe i povlastica.¹⁴

Statut je predvidio i sramotne kazne, uključujući stajanje u kladama ili uz stup srama, žigosanje i progonstvo. U glavi 142., odnosno 136., Statut zabranjuje knezovima da zastupaju bilo koga pred sudom, čime se sprječava zloupotreba njihove ovlasti i sukob interesa. Za kršenje ove odredbe predviđena je kazna gubitka službe i plaće za sljedećih pet godina. Ove odredbe jasno ukazuju na težinu moralnih načela u srednjovjekovnom pravnom sustavu, gdje je zloupotreba javnih ovlasti imala ozbiljne posljedice po čast i status počinitelja.¹⁵

2.1.1.7. Splitski statut, 1312. godina

Splitski statut iz 1312. godine sadrži niz odredbi koje se odnose na pravne posljedice osude, osobito u kontekstu zloupotrebe javnih funkcija i korupcije. U glavi LV, odredba koja slijedi jasno propisuje: „Krivotvoriteljima i lupežima ne smije se povjeravati (komunalna) služba i oni ne smiju svjedočiti – Isto tako određeno je i naređeno da krivotvoritelj isprava i dokumenta ili opće poznati kradljivac ili krivokletnik ne smije imati nikakvu službu u Kuriji, a onaj tko bi ga predložio za izbor neka plati komuni 25 libara i k tome neka taj prijedlog ne vrijedi. On ne može biti ni prisežnik, ni svjedok, a ako se radi o još očitijem (zločincu) neka se na trgu grada Splita objavi njegovo protjerivanje i neka se njegovo ime zapiše u kapitular (tj. posebnu knjigu).“ Ova stroga odredba zabranjuje počiniteljima kaznenih djela kao što su krivotvorenje i krađa obnašanje javnih službi u Kuriji te im onemogućava obavljanje funkcije prisežnika ili svjedoka. Osuda zbog ovih djela imala je za posljedicu ozbiljan gubitak povjerenja i ugleda, što je

¹⁴ Galović, T. i sur. (2016)., str. 107.-108.

¹⁵ Galović, T. (2019). Combating corruption in Croatia in the middle ages: an example of Croatian legal documents – the Law code of Vinodol (1288) and Statute of the Island of Krk/Vrbnik (1388). *Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci*, 40 (2), 869-894.

rezultiralo infamijom, a u slučaju težih počinitelja (vjerojatno recidivista) kazna je bila dodatno pojačana javnim protjerivanjem i upisivanjem u kapitular.¹⁶

Na težinu infamije osuđenih počinitelja upućuje i novčana kazna koja se naplaćivala od osobe koja je predložila osuđene za službu. Ovaj prijedlog bio je ništavan, a sam prijedlogatelj bio je obvezan platiti 25 libara. Statut također propisuje kaznu za lupeštinu među službenicima. U glavi LVI, ako gradski upravitelj ili službenik primi mito, bit će kažnjen s 25 libara ako je dar vrijedio više od 10 solida. Ako je dar bio manji, kazna se sastojala od plaćanja 10 libara i dvostrukog vraćanja primljenog dara.¹⁷

U glavi LIV, koja se odnosi na suzbijanje prijevara, Statut predviđa stroge kazne za notare koji pišu lažne isprave. Notar koji napiše lažnu ispravu, bilo u javnoj ispravi ili spisima, bit će neoprostivo kažnjen novčanom kaznom od 200 libara. Ako ne može platiti, bit će mu odsječena desna ruka kojom je pisao, a bit će trajno protjeran iz Splita i njegove okolice. Ova izuzetno teška kazna za nepoštene notare jasno pokazuje koliko je važna čast i poštenje pri obnašanju javnih dužnosti. Također, za korisnike krivotvorenih isprava na sudu propisana je kazna od 50 libara i trajna sramota – smatraju se nečasnim ljudima.¹⁸

Slična stroga kazna propisana je za krivotvoritelje novca. Osuđenik koji bude kovao lažni novac bit će neoprostivo kažnjen gubitkom desne ruke i trajnim protjerivanjem iz grada, što ukazuje na ozbiljnost kaznenih djela koja su ugrožavala ekonomski integritet i pravni poredak.¹⁹

U glavi LIII, koja se odnosi na lihvarstvo, statut propisuje kaznu za lihware, koja se odnosi ne samo na počinitelja, već i na njegove nasljednike. Lihvar mora vratiti sve primljene kamate, a njegova isprava o kamatama bit će poništena. Osim toga, osuđeni lihvar snosi kaznu koja se mora platiti splitskoj komuni.²⁰

2.1.1.8. Šibenski statut, 1322. godina

Šibenski statut iz 1322. godine predviđao je vremenski ograničene kazne za određena kaznena djela, uključujući progonstvo. Za uvredu počinjenu između članova Velikog vijeća komune

¹⁶ Galović, T. i sur. (2016)., str. 109.

¹⁷ Ibid., str. 110.

¹⁸ *Statut Grada Splita: splitsko srednjovjekovno pravo*, III. znatno prošireno i temeljito izmijenjeno izdanje. Uvodnu studiju napisao, Statut s latinskoga preveo i posebnim kazalom pojmova popratio te za tisak priredio Antun Cvitanić (1998). Split: Književni krug, str. 653.

¹⁹ Ibid., str. 655.

²⁰ Ibid., str. 655.

(zakonodavnog tijela) i Malog vijeća komune (izvršnog tijela), statuti su propisivali kaznu progonstva od godine dana za ozbiljnije uvrede, odnosno dva mjeseca za verbalne uvrede. Osim toga, počiniteljima ovih uvreda bila je oduzeta mogućnost obnašanja dužnosti u tih tijelima tijekom trajanja kazne. Ova kazna imala je preventivnu funkciju, jer je nastojala spriječiti opasnost koja bi prijetila vlasti od samih njezinih nositelja, tj. plemića koji su bili članovi tih tijela.²¹

Osim toga, isti statut u knjizi VI, poglavlju XXVI, predviđa kaznu za krivotvorenje javne isprave ili pečata, a kazna uključuje trajni progon i tjelesnu kaznu odsijecanja desne ruke. Ova stroga kazna bila je primjenjivana prvenstveno na općinske službenike, poput notara, koji su počinili ovo ozbiljno kazneno djelo. Kazna je bila izričita i uključivala je fizičko onemogućavanje počinitelja da ponovi isto kazneno djelo, jer bi mu bila trajno oduzeta sposobnost obavljanja javnih funkcija, koje su zahtijevale korištenje desne ruke.²²

Osim toga, za određena imovinska kaznena djela, statut je predvidio kaznu bičevanja kao difamantnu kaznu te žigosanje kao trajni stigmatizirajući učinak. Ove kazne imale su preventivnu funkciju, jer su osigurale da fizičko označavanje počinitelja kaznenih djela na nepokrivenim dijelovima tijela ostavlja negativne posljedice u širem društvenom okruženju.²³

2.1.1.9. Rapski statut, 1326. godina

Rapski statut iz 1326. godine, u glavi 66, propisuje kazne za silovanje, koje su se temeljile na društvenom statusu žrtve. Ako bi netko silovao djevicu, udanu ženu ili udovicu dobrog glasa, kazna bi bila 100 perpera (oko 50 dukata), pri čemu bi polovica iznosa pripadala komuni, a polovica žrtvi. Ako počinitelj nije imao sredstva za platiti globu, kazna bi bila iskopavanje njegovih očiju. Za silovanje bludnice kazna je bila manja – 12 perpera (oko 6 dukata), a u slučaju nemogućnosti plaćanja, počinitelj bi bio kažnjen odsijecanjem desne šake. Ako bi počinitelj silovao bludnicu koja drži javnu kuću, kazna je bila šest perpera (oko 3 dukata), a u slučaju nemogućnosti plaćanja, kazne su uključivale bičevanje i žigosanje.²⁴

²¹ Jaramaz - Reskušić, Ivana (1996). *Kazneni sustav u Šibeniku od 14. do 16. stoljeća*. Šibenik: Gradska knjižnica "Juraj Šižgorić", str. 123.

²² Ibid., str. 96.-97.

²³ Ibid., str. 104.-105.

²⁴ Novak, Zrinka (2009). Neki aspekti pravnog položaja žena u Vinodolskom zakonu, Senjskom i Krčkom statutu. *Historijski zbornik*, br. 2, god. LXII, str. 322.

Kazne za silovanje u Rapskom statutu, osim novčane kazne, bile su vrlo ozbiljne, jer su uključivale fizičke kazne koje su imale trajni karakter, kao što su iskopavanje očiju, odsijecanje šake, bičevanje i žigosanje. S obzirom na društveni kontekst tog vremena, ovi oblici kažnjavanja imali su ne samo fizičke posljedice, već su označavali i društvene stigme. Ovakve kazne imale su preventivnu funkciju, ali i trajne negativne posljedice za osuđene, jer su ih označavale kao nečasne osobe u društvu.²⁵

Također, u Španjolskoj (npr. u gradovima Cuenca i Sepúlveda), silovatelji su često bili novčano kažnjavani i protjerivani iz gradova. U Engleskoj i Francuskoj, silovatelji su mogli biti oslijepljeni, kastrirani ili čak ubijeni, dok su u ruralnim sredinama često bile predviđene visoke novčane kazne. U nekim slučajevima, kao oblik oprosta za počinjeno djelo, osuđeni bi mogli oženiti žrtvu, što se smatralo oblicima rehabilitacije, no s današnjeg aspekta, ovo se može interpretirati kao način smanjenja kazne, koji ne uzima u obzir pravu žrtvu.²⁶

2.1.1.10. Krčki statut, 1388. godina

Krčki ili Vrbanski/Vrbnički statut iz 1388. godine donosi specifične odredbe koje reguliraju ponašanje osoba na javnim funkcijama, ali i u vezi s trgovinom i ribarstvom, s posebnim naglaskom na sankcioniranje nepravilnosti u obnašanju javnih službi. Jedna od najvažnijih odredbi statuta odnosi se na zabranu za podknežine, odnosno osobe koje obnašaju javne funkcije, da prodaju svoje službe. U slučaju da bi netko od njih prekršio ovu zabranu, bio bi obvezan vratiti iznos novca koji je primio za prodaju svoje službe, uz dodatnu novčanu kaznu u istoj visini. Osim toga, osoba koja bi se ogriješila bila bi lišena svoje javne službe na deset godina. Ova odredba jasno ukazuje na želju zakonodavca da spriječi korupciju i zlorabe unutar sustava javnih službi, održavajući integritet i povjerenje u javne dužnosti.²⁷

Druga ključna odredba propisuje novčanu kaznu, kao i izbacivanje iz općinskog vijeća za vijećnika koji bi se izmišljao od obavljanja svojih dužnosti u vezi s poslovima za koje je bio izabran. Ovaj prijestup, koji podrazumijeva neispunjavanje obveza, bio je smatran ozbiljnom povredom povjerenja i odgovornosti koju su vijećnici imali prema općini. U skladu s tim,

²⁵ Jaramaz – Reskušić, Ivana (1996)., str. 123.-124.

²⁶ Novak, Zrinka (2009)., str. 322.

²⁷ Galović, T. i sur. (2016)., str. 67.

propisivanje gubitka funkcije i novčane kazne bilo je predviđeno kako bi se očuvala efikasnost i odgovornost u lokalnoj vlasti.²⁸

Također, statut sadrži odredbu koja se odnosi na ribare, koji su bili obvezani prodavati ribu odgovarajuće kvalitete po određenim cijenama. Ako bi netko prekršio ovu obvezu, bio je kažnjen novčano, ali i s fizičkom kaznom – bacanjem u klade na mjesec dana, kao i oduzimanjem ribarskih mreža i drugih alata potrebnih za obavljanje ribarskog posla. Ova sankcija imala je za cilj ne samo kazniti prekršitelje, već i onemogućiti ih u daljnjem obavljanju njihove profesije, čime se željelo osigurati poštivanje propisa koji su štili i kvalitetu proizvoda i cijene na tržištu. Ove odredbe iz Krčkog ili Vrbanskog statuta ukazuju na težnju da se kroz zakone osigura poštivanje javnih funkcija, pravedne trgovinske prakse i održavanje discipline u profesijama koje su imale važnu društvenu i ekonomsku ulogu.²⁹

2.1.1.11. Poljički statut, 1444. godina

Poljički statut iz 1444. godine sadrži odredbe koje propisuju trajne pravne posljedice za počinitelje kaznenih djela, uključujući socijalnu smrt i izopćenje. Članak 32. Statuta propisuje da optuženik proglašen „prokletcem“ ne smije živjeti s ostalim ljudima, osim s čeljadi s kojom stanuje, a također ne smije biti pokopan s drugim kršćanima. Ova sankcija je ekvivalent društvenoj smrti, jer su svi oblici socijalne interakcije i društvene integracije onemogućeni osobi koja je proglašena prokletom. Statut propisuje ovu kaznu ne samo za one koji su počinili teške prijestupe, poput lihvara i samoubojica, već i za one koji su povrijedili društvene norme na način koji je bio smatran društveno neprihvatljivim.³⁰ Također, logično je pretpostaviti da su takvi osuđenici bili potpuno onemogućeni u obavljanju bilo kakvih javnih funkcija, jer je njihova javna sramota bila potpuna.

Ovaj statut povezuje pravne posljedice s obiteljskom odgovornošću, pa tako, prema članku koji se odnosi na nevjeru, članovi obitelji osobe koja je izopćena zbog nevjere također gube pravo sudjelovanja u zajedničkim aktivnostima i javnim funkcijama, što je bio jasan primjer kolektivne odgovornosti.³¹

²⁸ Ibid., str. 68.

²⁹ Ibid., str. 69.

³⁰ Marušić, B. (2017). Statut i kazneno pravo Makarske s okolicom u Hercegovačkom sandžaku. Hercegovina: *Časopis za kulturno i povijesno nasljeđe* No.3, str. 155.-156.

³¹ Ibid., str. 160.

2.1.1.12. Statut lige kotara zadarskog, 1455. godina

Statut lige kotara zadarskog iz 1455. godine predviđa trajnu zabranu obnašanja javnih funkcija za počinitelje krađa. Osobe osuđene za krađu bile su lišene povjerenja zajednice i nesposobne za sudjelovanje u javnim poslovima.³²

2.1.1.13. Iločki statut, 1525. godina

Iločki statut iz 1525. godine donosi specifične odredbe koje se odnose na uvrede, a kazna za počinitelja koji bi izgovorio uvrede o nekome bila je izuzetno sramotna. Prema članku 2. iz knjige III, osoba koja bi uvrijedila drugu tako da bi izgovorila pogrde o njegovoj obitelji, morala je stati na javnom mjestu s psećim izmetom u rukama i tri puta izgovoriti da je lagala. Ova javna sramota bila je popraćena fizičkim kažnjavanjem, u kojem je počinitelj bio udaran po ustima psećim izmetom, a alternativna kazna bila je odsijecanje jezika. Ova sramotna kazna imala je dugoročne posljedice za osuđenika, jer su njegove pogrde bile trajno zapisane u društvenoj svijesti.³³

Za nepoštene trgovce, statut predviđa novčane kazne, ali i gubitak prava baviti se trgovinom ako su ponovno uhvaćeni u prijevari. Ovaj oblik kazne također pokazuje važnost poštenja i povjerenja u trgovinu, jer nepoštenje nije bilo samo pravno kažnjeno, već je dovodilo do društvene stigme i onemogućavanja obavljanja budućih trgovinskih aktivnosti.³⁴

2.1.1.14. Riječki statut, 1530. godina

Riječki statut iz 1530. godine propisuje pravne posljedice za korupciju među članovima Velikog vijeća. Ako bi došlo do zloupotrebe položaja u procesu izbora ili dodjele službi, počinitelji bi bili novčano kažnjeni, a članovi Vijeća bi bili izbačeni iz svih javnih službi na tri godine. Također, statuti su propisivali reviziju postupaka službenika poput satnika, koji bi bio

³² Ljubić, Đuro (1929). *Lige i posobe u starom hrvatskom pravu i njihov odnos prema Poljičkom statutu*. Zagreb: JAZU, str. 44.

³³ Statut grada Iloka iz godine 1525. , Primo libro, Cap. XVII. De byrsagio corum, qui falsis mensuris vsi fuerint. Item, si quis compertus fuerit vti, cum iniusta, mensura, vel vlna, aut statera, talis primo soluat Judici vnam marcam argenti fini. Si vero secundario fuerit inuentus, mercatoris nomen amittat, nec amplius mercancias exerceat et ea que mensuravit amittat. Za tisak priredio, uvodom i indeksom popratio dr. Rudolf Schmidt (1938). Zagreb: Nadbiskupska tiskara, str. 21.

³⁴ Cvitanović, L., Pastović, D. (2018). Opchinska naredba od zlocsinstavah i njihovih pedepsah iz 1788. kao kaznenopravni izvor u Hrvatskoj i Slavoniji: sustav kazni i pravila o njihovom izricanju. *Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci*, 39(2), str. 863.

dužan vratiti ukradeni novac, a u slučaju neplaćanja kazne, njegova imovina bila bi stavljena na javnu dražbu.³⁵

2.1.1.15. Makarski statut, 1551. godina

Makarski statut iz 1551. godine, s druge strane, propisuje iznimno teške kazne za teška kaznena djela protiv svetinja, vladara i obitelji. Ako bi netko opsovao Boga ili svetce, ili udario redovnika, kazna je bila smrtna, uz izgnanstvo, dok bi oni koji bi opsovali roditelje bili podložni kazni potpunog gubitka imovine i izgnanstvu.³⁶ Ovaj statut ukazuje na važnost obitelji i poštovanja najviših autoriteta u društvu.

2.1.1.16. Zakonik Karla V., 1532. godina

Constitutio Criminalis Carolina (Zakonik Karla V.) iz 1532. godine, kao jedan od najvažnijih spomenika kasno srednjovjekovnog kaznenog prava, značajno je utjecao na kazneno pravo u Habsburškoj Monarhiji, uključujući i Hrvatsku, koja je bila povezana s Habsburžanima od 1527. godine. Zakonik propisuje izuzetno stroge kazne, uključujući odredbe koje se odnose na sramotne kazne (infamiju) i progonstvo. Na primjer, čl. 123. Zakonika predviđa kazne za kazneno djelo "*podvođenja i pomaganja u preljubu*". Ovisno o okolnostima, počinitelj može biti kažnjen progonstvom iz zemlje, vezivanjem uz sramotni stup, odsijecanjem ušiju, šibanjem ili drugim kaznama. Za podizanje narodne bune, koja se smatrala izuzetno ozbiljnim prijestupom, propisana je kazna odsijecanja glave, šibanja i progonstva iz zemlje, što je jasno navedeno u čl. 127. Ove kazne nisu samo imale fizičke posljedice, nego su također nosile dugoročne pravne i društvene posljedice za osuđenike, uključujući gubitak časti i društvenog statusa.³⁷

Benedict Carpzov, poznat po svom djelu *Practica nova imperialis Saxsonica criminalium*, također spominje infamiju kao jednu od glavnih posljedica osude. Prema Carpzovu, infamija je bila najteža kazna jer je osuđeniku oduzimala ugled, čast i povjerenje društva, čime je postao nesposoban za obavljanje javnih dužnosti. Infamija, koja je nastala kao posljedica kazni poput

³⁵ Galiot, M. (2016)., str. 1161.

³⁶ Marušić, B. (2017)., str. 155.-156.

³⁷ Cvitanović, L. (1999). *Svrha kažnjavanja u suvremenom kaznenom pravu*. Zagreb: Hrvatsko udruženje za kaznene znanosti i praksu, str. 110.-112.

smrtne kazne, tjelesnih kazni ili sakaćenja, bila je oblik društvene isključenosti, dok izgon nije bio uvijek predviđen kao posljedica kaznenih djela.³⁸

2.1.1.17. Kazneno pravo u 18. stoljeću

Kroz 18. stoljeće, ideje prosvjetiteljstva počele su oblikovati kazneno pravo. Filozofi poput Montesquieua, Voltairea, Rousseaua i Beccarije zalagali su se za humanizaciju kazni, kritizirajući tadašnji sustav kaznenih mjera. Iako su se ovi autori kritički odnosili prema fizičkim kaznama, kazne časti, poput infamije, nisu bile potpuno ukinute. Montesquieu, u svom djelu *O duhu zakona* iz 1748. godine, ističe da bi infamija trebala biti "*najveći dio kazne*", jer je imala duboke psihološke i društvene posljedice za osuđenike. U kontekstu odmetništva (vojni dezerteri), Montesquieu tvrdi da bi vojniku trebalo biti nametnuto dugotrajno trpljenje sramote, jer je on već navikao na fizičke kazne, ali infamija bi mu mogla uzeti mnogo više—uništila bi njegov ugled.³⁹

Cesare Beccaria, u svom radu *O zločinima i kaznama* iz 1764. godine, također raspravlja o infamiji, posebno kao kazni za kaznena djela koja se tiču časti i ugleda, poput klevete i uvrede. Prema Beccariji, infamija je "*znak javnog negodovanja*" koji osuđeniku oduzima poštovanje i povjerenje društva. Beccaria naglašava da infamija mora biti utemeljena na moralnim načelima određenog društva, a ne na arbitrarnoj volji vlasti, iako također spominje situacije kada infamija ne bi trebala biti primijenjena.⁴⁰

Constitutio Criminalis Theresiana iz 1768. godine je zakon koji je nastao u vrijeme kada su ideje prosvjetiteljstva već bile poznate, no Zakonik i dalje zadržava mnoge srednjovjekovne elemente u svom sustavu kazni. Iako su ideje kao što su stvaranje jedinstvenog pravnog sustava bile prisutne, većina kazni i dalje je bila zasnovana na starim načelima, s ciljem stigmatizacije osuđenika i onemogućavanju njihova povratka u društvo. Kazne časti, poput infamije, bile su vrlo prisutne, a Theresiana predviđa kazne poput žigosanja, progonstva, i sramoćenja. Kazne sramoćenja mogle su biti izrečene kao sporedne kazne, no Theresiana ih uvrštava među tjelesne kazne, jer su se izravno manifestirale na tijelu osuđenika. Kazna je mogla uključivati zatvaranje u klade, postavljanje na binu, vezivanje za stup s ukradenim predmetima ili bez njih, kao i

³⁸ Carpoz, B. (1670). *Practica nova imperialis Saxsonica criminalium* (6. izd.). Wittebergae.

³⁹ Montesquieu, C. (2003). *O duhu zakona: tom prvi*. Zagreb: Demetra, str. 93.-94.

⁴⁰ Beccaria, C. (1889). *O zločinima i kaznama*. Zagreb: Tisak dioničke tiskare, str. 81.

zatvaranje u duševnu bolnicu. Osuđenik je bio javno izložen, čime je bila poslana jasna poruka o njegovoj krivici.⁴¹

Jedna od teških posljedica osude bila je kazna lišenja časti koja je obavezno izricana za najteže kaznena djela. Osuđenik bi bio lišen svojih građanskih i nasljednih prava, bio je izopćen iz društva, i nije mogao obavljati javne funkcije, nasljeđivati ili svjedočiti. Ove kazne bile su dugoročne, jer su se primjenjivale i posthumno, što znači da bi, ako bi osuđenik umro nakon osude, njegovo ime bilo izbrisano iz matičnih knjiga i zemljišnih knjiga (CCT X/7). Međutim, Theresiana također nudi mogućnost rehabilitacije osuđenika. Prema ovoj odredbi, osuđenik mogao bi povratiti izgublenu čast kroz milost cara ili izdržavanjem kazne, što bi omogućilo povratak u društvo.⁴²

Constitutio Criminalis Josephina iz 1787. godine, temeljena na prosvjetiteljskim idejama, donosi značajne promjene u odnosu na prethodne Zakonike. Iako su kazne časti (infamija) i dalje bile prisutne, one su postale manje stroge i smatrane su sporednim kaznama. Kazne poput javnog izlaganja sramoti bile su izrečene uz teže kazne, poput tamnice. Osuđenici bi bili izloženi ruglu na javnim mjestima, gdje bi nosili pločicu s označenim kaznenim djelom. Ove kazne su imale za cilj zastrašivanje i preventivu, ali su također bile usmjerene na upoznavanje šire javnosti s počiniteljem.⁴³

Kazna žigosanja, kao oblik stigmatizacije, također je bila prisutna, a primjenjivana je kod najtežih kaznenih djela. Osuđenici su žigosani na tijelu, čime je njihova krivnja postajala trajno vidljiva. Žigosanje je bilo namijenjeno sprječavanju daljnjih prijestupa i lakšoj identifikaciji počinitelja u slučaju bijega.⁴⁴ Zakonik Josephina također je pružao mogućnost rehabilitacije kroz poništenje prethodnih pravnih posljedica nakon izdržane kazne, što je odražavalo prosvjetiteljski pristup.

2.1.2. Povijest od 1852. do 1990.

Druga polovica 19. stoljeća označila je prekretnicu u razvoju pravnih posljedica osude, uspostavljajući ih u obliku koji je u osnovi zadržan do danas. Razvoj kaznenopravne znanosti

⁴¹ Feješ, I. (2009). *Constitutio Criminalis Theresiana – sistem kazni. Zbornik radova Pravnog fakulteta u Novom Sadu*, 2, str. 250–253.

⁴² Ibid., str. 250–253.

⁴³ Cvitanović, L., Pastović, D. (2018), str. 877.-879.

⁴⁴ Ibid., str. 879.

pod utjecajem pozitivizma tog razdoblja, zajedno s napretkom u društvenim i pravnim disciplinama, omogućio je napuštanje arhaičnih kazni časti i osramoćenja (poput difamacije i infamije). Takve kazne, karakteristične za ranije epohe, smatrane su neprimjerenima modernim društvenim standardima. Umjesto toga, u fokusu je bilo onemogućavanje neprikladnim osobama da obnašaju određene dužnosti, ali bez stigmatizacije koja bi narušila specijalnopreventivne ciljeve.

2.1.2.1. Kazneni zakon o zločinstvima, prijestupima i prekršajima, 1852. godina

Kazneni zakon o zločinstvima, prijestupima i prekršajima iz 1852. godine bio je prvi zakon na prostoru Hrvatske koji pravne posljedice osude definira u skladu s modernim shvaćanjima. Pod nazivom „*zakonite posljedice osude*“, zakon ih sistematizira i propisuje njihov automatski nastup po izricanju presude. Ovaj zakon bio je dugovječan – vrijedio je do 1930. godine, preživjevši čak i Austro-Ugarsku Monarhiju iz koje je proizašao.⁴⁵

Posebno važan dio ovog zakonodavnog korpusa bio je Zakon o posljedicama kaznenih osuda i kazni iz 1890. godine. Taj je zakon prvi puta u Hrvatskoj u cijelosti normirao ovo pravno područje. Članak 26. detaljno je propisao pravne posljedice osude kao automatske i zakonom predviđene posljedice svakog osuđujućeg kaznenog djela. Među njima su: gubitak svih počasnih titula i akademskih zvanja (osuđenik je gubio pravo na članstvo u počasnim viteškim redovima, građanske i vojne počasti te pravo na stjecanje istih bez posebnog odobrenja cara); zabrana javnog djelovanja (osuđenici su oduzimane sve javne funkcije i službe, uključujući one u obrazovanju, sudstvu, odvjetništvu i novinarstvu); gubitak svećeničke službe (svećenici su trajno gubili pravo na obavljanje vjerskih obreda, osim ako bi carsko odobrenje omogućilo povratak); zabrane u pravnim postupcima (osuđenici nisu mogli obavljati ulogu zastupnika pred sudovima ili sudjelovati u postupcima s upravnim ovlastima); ukinuće financijskih prava (gubili su zakonom priznate mirovine, opskrbe i druge oblike socijalnih davanja). Ove posljedice bile su automatizirane, tj. nastupale su po sili zakona čim bi bila izrečena osuđujuća presuda, bez daljnjeg sudskog odlučivanja. Zakon je također predviđao mogućnost rehabilitacije putem carskog odobrenja, što je omogućavalo poništenje pravnih posljedica osude.⁴⁶

⁴⁵ Kazneni zakon o zločinstvih, prestupih i prekršajih od 27. svibnja 1852. s naknadnim zakoni i naredbami. uredio Stjepan Kranjčić (1890). Zagreb: Tisak i naklada Knjižare L. Hartmana (Kugli i Deutsch).

⁴⁶ Ibid.

U stavku 2. članka 26. dodatno je propisano da posljedice osude ostaju na snazi i prema drugim pravnim propisima (npr. građanskim, političkim ili crkvenim zakonima), čime se jasno razlikuju kaznenopravne posljedice od posljedica na drugim pravnim područjima. Zatim, Članak 27. uređuje dodatne posljedice za počinitelje kojima su izrečene kazne smrti ili teške tamnice. Osim ranije spomenutih posljedica, za osuđene plemiće predviđen je gubitak plemićkog statusa. Nadalje, svi osuđenici na vremenske kazne gubili su pravo na sklapanje pravnih poslova i oporučno raspolaganje tijekom trajanja kazne. Valjanost pravnih postupaka provedenih prije osude nije bila dovedena u pitanje, čime je zakonodavac uvažio načelo individualizacije kazne i ograničio njezin učinak na buduće radnje osuđenika. Posebno je istaknuto da posljedice osude ne pogađaju članove obitelji osuđenika. Članak jasno navodi: „Gubitak se odnosi samo na osuđenika, a ne i na njegovu suprugu ili djecu rođenu prije izricanja kazne.“⁴⁷

Gubitak obrta nije se smatrao automatskom pravnom posljedicom osude, već je o tome odlučivalo nadležno tijelo za dodjelu i nadzor nad obrtima. Članak 30. propisuje da kazneni sud mora obavijestiti odgovarajuću vlast o osudi obrtnika, koja bi potom odlučila hoće li osuđeniku dopustiti nastavak obavljanja djelatnosti. Ako se smatra da bi nastavak djelatnosti bio rizičan, nadležno tijelo moglo je trajno oduzeti pravo na obrt. Ova odredba ističe ključnu ulogu nekaznenih tijela u donošenju odluka o pravnim posljedicama osude u specifičnim područjima, čime se i danas slijedi isti princip. Pravne posljedice osude u ovom su smislu ostavljene drugim zakonima i postupcima, a ne samo kaznenopravnom okviru.⁴⁸

Zakon o posljedicama kaznenih osuda i kazni, donesen 10. lipnja 1890. godine, sastavni je dio Kaznenog zakona iz 1852. godine. Njime se u osamnaest članaka detaljno uređuje materija pravnih posljedica osude. Cilj zakona bio je jasno definirati učinke kaznenih presuda na prava osuđenika, istovremeno ograničavajući dugoročne štetne učinke pravnih posljedica osude te osigurati sustav koji omogućava proaktivnu rehabilitaciju osuđenika. Članak 1. zakona navodi pravne posljedice osude za počinitelje kaznenih djela, koje automatski nastupaju po sili zakona: prestanak članstva u Ugarsko-hrvatskom državnom saboru te Saboru Kraljevine Hrvatske, Slavonije i Dalmacije; gubitak funkcije županijskog i općinskog zastupnika, porotnika i prisežnika; gubitak aktivnog biračkog prava za sve navedene funkcije; oduzimanje prava na

⁴⁷ Ibid.

⁴⁸ Ibid.

obnašanje javnih, državnih, zemaljskih ili općinskih službi, uključujući i one u obrazovnom sektoru; oduzimanje prava na opskrbu i beneficije povezane s navedenim funkcijama ili službama; gubitak prava na obavljanje odvjetničke, javnobilježničke ili agencijske djelatnosti; gubitak svih nenasljednih javnih naslova, akademskih stupnjeva, dostojanstava, domaćih i stranih redova i odlikovanja; te ograničenje prava na stjecanje sličnih naslova i funkcija u budućnosti, uključujući i pasivno biračko pravo za navedene funkcije.⁴⁹

Zakon izričito propisuje da pravne posljedice osude stupaju na snagu tek nakon pravomoćnosti presude (članak 4.), čime se osigurava poštivanje načela presumpcije nevinosti. Zakon, također, predviđa iznimke za određene slučajeve. Članak 2. navodi da saborski zastupnici ne gube mandat ako su osuđeni na kaznu zatvora kraću od dvije godine za specifična kaznena djela. Dalje, članak 5. određuje da pravne posljedice osude za određena kaznena djela prestaju odmah nakon odsluženja kazne ili pomilovanja, izjednačavajući pomilovanje s izdržanom kaznom. Prema članku 6., pravne posljedice osude prestaju istekom zakonom određenih rokova – tri, pet ili deset godina – počevši od dana odsluženja kazne ili pomilovanja (članak 7.). Međutim, članak 8. naglašava da prestanak pravnih posljedica osude ne znači automatski povratak izgubljenih prava, već samo povratak sposobnosti za njihovo ponovno stjecanje.⁵⁰

Zakon omogućava drugim, nekaznenim tijelima da odlučuju o specifičnim pravnim posljedicama osude. Na primjer, članak 12. propisuje da tijela nadležna za skrbništvo odlučuju o tome hoće li osuđenik izgubiti status skrbnika ili skrbništvo dodijeljeno prije osude. Slično, članak 12. stavak 2. potvrđuje pravo javnih tijela i korporacija da u skladu s posebnim zakonima ili statutima odlučuju o gubitku ili obustavi prava, povlastica, časti i odlikovanja.⁵¹

Članak 11. dokida sve zakone koji su predviđali doživotne štetne posljedice kaznenih osuda ili posljedice izvan onih propisanih Zakonom o posljedicama kaznenih osuda. Članak 14. propisuje da štetne posljedice osude, nastale prije stupanja zakona na snagu, prestaju ukoliko ih zakon ne bi mogao propisati. Članak 17. omogućava bivšim osuđenima da zatraže od nadležnog suda potvrdu da su pravne posljedice osude prestale. Time se olakšava njihova

⁴⁹ Ibid.

⁵⁰ Ibid.

⁵¹ Ibid.

socijalna i profesionalna reintegracija. Potvrda omogućuje uklanjanje svih zapreka za ponovno stjecanje prava izgubljenih uslijed osude, čime se naglašava proaktivna priroda rehabilitacije.⁵²

Zaključno, Zakon o posljedicama kaznenih osuda i kazni iz 1890. godine predstavlja značajan korak prema suvremenom pristupu upravljanja pravnim posljedicama osude. Propisivanjem preciznih odredbi, isticanjem autonomije nekaznenih tijela i uvođenjem rehabilitacijskih mehanizama, zakonodavac je postavio temelje modernog kaznenog zakonodavstva. Ograničenje trajanja pravnih posljedica i naglasak na proaktivnu rehabilitaciju odražavaju napredan pristup koji je u skladu s današnjim standardima ljudskih prava i kaznenog prava.

2.1.2.2. Krivični zakonik Kraljevine Jugoslavije, 1929. godina

Krivični zakonik Kraljevine Jugoslavije, donesen 27. siječnja 1929. godine i stupio na snagu 1. siječnja 1930., u člancima 46.–49. detaljno uređuje pravne posljedice osude kroz institut sporednih kazni. Te kazne Zakonik definira kao gubitak časnih prava i gubitak službe, vezujući ih za vrstu i trajanje izrečene kazne. Članak 46. precizira da se trajanje gubitka časnih prava određuje prema težini kaznenog djela i vrsti kazne. Sud bi morao izreći: trajni gubitak časnih prava uz smrtnu kaznu ili kaznu robije dulju od pet godina; gubitak časnih prava u trajanju od jedne do pet godina uz kaznu robije od jedne do pet godina; gubitak časnih prava za vrijeme trajanja kazne uz kaznu zatočenja; gubitak časnih prava u trajanju od jedne do pet godina uz kaznu strogog zatvora u slučajevima koje predviđa Zakonik, gubitak časnih prava od jedne do pet godina u slučaju zamjene kazne robije kaznom strogog zatvora. Članak 47. detaljno navodi posljedice gubitka časnih prava, koje uključuju: gubitak prava na državnu ili drugu javnu službu, kao i javna zvanja; oduzimanje akademskih stupnjeva, odličja i drugih javnih počasti; te oduzimanje prava glasanja, biranja i kandidiranja u javnim stvarima te ostalih političkih prava. Prema članku 48., gubitak časnih prava počinje od dana pravomoćnosti presude. Ako nije izrečen kao trajni, nego vremenski ograničen, to vrijeme počinje teći od dana kada kazna bude izdržana, zastarjela ili oprostena.⁵³

Članak 49. uređuje gubitak državne ili druge javne službe kao dodatnu sporednu kaznu. Sud mora izreći ovu kaznu ako je okrivljenik osuđen na: kaznu strogog zatvora u trajanju od

⁵² Ibid.

⁵³ Krivični zakonik za Kraljevinu Jugoslaviju (od 27. januara 1929.) sa izmenama i dopunama iz zakona (od 9. oktobra 1931.) te rešidbama Stola sedmorice kao kasacionog suda u Zagrebu i apelacionog suda u Zagrebu. Priredili Breberina Stevan M.; Ilić, Ivan K. (1934). Zagreb: Tisak „Tipografija“, str. 51.-52.

najmanje šest mjeseci; ili kaznu zatvora od najmanje godinu dana. Sud ima diskrecijsko pravo izreći gubitak službe i za kraće kazne strogog zatvora, ako procijeni da se osuđenik pokazao nedostojnim obnašanja javne službe. Gubitak časnih prava i gubitak službe, iako sporedne kazne, imaju elemente pravnih posljedica osude. To je zato što ih izriče isključivo kazneni sud, vezano za samu kaznenu presudu, bez mogućnosti autonomnog odlučivanja drugih tijela. Nadalje, ove kazne započinju s pravomoćnošću presude, ali u punom smislu djeluju tek nakon odsluženja, zastare ili oprosta kazne. To znači da bivši osuđenik, iako formalno više nije kažnjenik, ostaje pod utjecajem pravnih posljedica osude, što značajno utječe na ostvarenje njegovih prava, posebno u područjima izvan kaznenog prava.⁵⁴

Kazneno pravo u Hrvatskoj, kao dijelu Federativne Narodne Republike Jugoslavije, neposredno nakon Drugog svjetskog rata karakterizirao je izrazito represivan pristup. Kaznenopravne sankcije i pravne posljedice osuda bile su usmjerene na očuvanje "tekovina revolucije" i uništenje političkih protivnika, često koristeći sudstvo kao alat za političke obračune. Posebna meta bile su imućni pojedinci i protivnici agrarne reforme, čiji je cilj bila potpuna centralizacija i kolektivizacija poljoprivredne proizvodnje. Osude za kaznena djela protiv "narodne imovine" često su nosile političku motivaciju, a ne isključivo pravnu osnovu. Te su osude bile praćene mjerama poput konfiskacije i nacionalizacije imovine, obrazlagane političkim razlozima više nego pravnim argumentima. Protiv bogatijih seljaka često su primjenjivane drakonske kazne, uključujući: visoke novčane kazne s kratkim rokovima za izvršenje, oduzimanje pokretne imovine i poljoprivrednog inventara, te javna poniženja, poput protjerivanja kroz selo s natpisima na leđima. Ove mjere često su podsjećale na srednjovjekovne kazne časti, iako su formalno ukinute još 1852. godine. Takve kazne imale su za cilj uništiti političke protivnike ne samo ekonomski, već i društveno, stvarajući dugotrajne posljedice na njihov položaj u zajednici.⁵⁵

2.1.2.3. Krivični zakonik Kraljevine Jugoslavije, 1930. godina

Krivični zakonik Kraljevine Jugoslavije iz 1930. godine predstavlja specifičan spoj kaznenopravnih sankcija i pravnih posljedica osude. Njegov pristup sporednim kaznama kao što su gubitak časnih prava i službe, uz povijesni kontekst njegove primjene u razdoblju socijalističke Jugoslavije, otkriva evoluciju kaznenog prava kroz različite političke režime. Ovo

⁵⁴ Ibid.

⁵⁵ Ibid.

razdoblje obilježeno je miješanjem kaznenih, političkih i društvenih elemenata, koji su često rezultirali pravnom nesigurnošću i značajnim ograničenjima za osuđenike.

2.1.2.4. Zakon o vrstama kazni, 1946. godina

Zakon o vrstama kazni (ZVK), iz 1946. godine, donesen je u neposrednim poslijeratnim okolnostima, u razdoblju obilježenom jakim represivnim tendencijama. Iako je formalno svrha kažnjavanja bila preventivna, u praksi je naglasak bio na retribuciji i represiji. Vodeći pravnici i visoki dužnosnici toga doba smatrali su da kazne ne treba određivati individualno već politički i sumarno. Prema njihovom shvaćanju, kazna je trebala prvenstveno osigurati da se osuđenik osjeća kao „osuđeni zločinac“, dok je „dostojanstvo osuđenika“ smatrano relativnim pojmom. Organi izvršenja kazni morali su biti oprezni kako „dobro postupanje“ ne bi potaknulo protivljenje vlasti unutar zatvorskog sustava. Ovaj pristup bio je suprotan modernom razumijevanju svrhe kažnjavanja i zakonitosti. Članak 1. Zakona navodi vrste kazni, od kojih su posebno značajne za pravne posljedice osude: gubitak političkih i pojedinih građanskih prava (t. 6.); gubitak državne ili druge javne službe (t. 7.); gubitak ili sniženje čina (t. 8.); zabrana bavljenja određenom djelatnošću ili zanatom (t. 9.). Prema stavcima 2. i 4. članka 2., te su kazne mogle biti izrečene kao glavne ili sporedne, pri čemu je uz glavnu kaznu presudom mogla biti izrečena jedna ili više sporednih kazni.⁵⁶

Članak 8. definira gubitak političkih prava kao gubitak: prava biranja ili kandidiranja u državnim tijelima; prava stjecanja funkcija u društvenim organizacijama putem izbora; prava na državnu ili drugu javnu službu; prava nošenja počasnih zvanja, odličja i javnih počasti. Gubitak pojedinih građanskih prava uključuje: gubitak roditeljskog prava; gubitak prava na mirovinu ili pomoć iz sustava socijalnog osiguranja. Zakon razlikuje ove dvije vrste kazni: gubitak političkih prava obuhvaća sva navedena prava, dok se gubitak građanskih prava odnosi na specifična prava, ovisno o presudi. Niti jedna vrsta gubitka ne povlači automatski drugu, osim ako presuda to izričito ne propisuje.⁵⁷

Kazne su mogle biti trajnog karaktera (obavezno uz smrtnu kaznu ili gubitak državljanstva) ili vremenski ograničene (najmanje jedna, a najviše pet godina, prema članku 9.). Članak 10. regulira djelovanje ovih kazni, iako ih Zakon ne naziva pravnim posljedicama osude. Ako je

⁵⁶ Kisić - Kolanović, Nada. (1992). Pravno utemeljenje državnocentralističkog sistema u Hrvatskoj 1945. -1952. godine. *Časopis za suvremenu povijest* 24 (1), str. 49-50.

⁵⁷ Ibid.

kazna gubitka političkih ili građanskih prava izrečena uz glavnu vremensku kaznu, pravo izvršenja ovih kazni počinje: od dana pravomoćnosti presude ili nakon što je glavna kazna izdržana, zastarjela ili oprostena. Kada su te kazne izrečene kao glavne ili samostalne sporedne kazne, počinju teći od pravomoćnosti presude.⁵⁸

Članak 11. razlikuje: gubitak službe (kazna koja se odnosi na osobe koje već obavljaju državnu ili javnu službu, a može biti trajna ili vremenski ograničena, od jedne do pet godina; nakon izdržane kazne, osuđenik može ponovno obnašati službu); te gubitak prava na službu (kazna za osobe koje nisu obnašale službu, ali im onemogućuje da je obavljaju u budućnosti za vrijeme trajanja kazne). Prema članku 12., kazna gubitka čina je trajna i obuhvaća sve činove osuđenika. Sniženje čina može biti vremenski ograničeno (od jedne do pet godina) i odnosi se na jedan ili više činova. Članak 13. omogućuje zabranu bavljenja određenim djelatnostima, uključujući slobodne profesije poput odvjetništva. Kazna može trajati do pet godina, a povlači: gubitak prava vođenja poduzeća ili obavljanja zanimanja; te gubitak prava na radnju ili slobodnu profesiju. Članak 18. propisuje da se kazne poput gubitka političkih i građanskih prava, gubitka službe, gubitka ili sniženja čina te zabrane djelatnosti mogu izreći samo uz glavne kazne koje uključuju: lišenje slobode u trajanju od najmanje godinu dana; prisilni rad dulji od osamnaest mjeseci; te prisilni rad s lišenjem slobode duljim od šest mjeseci.⁵⁹

Zakon o vrstama kazni iz 1946. godine odražava postratni pravni poredak usmjeren na represiju i političku kontrolu. Njegove odredbe o kaznama koje uključuju gubitak političkih i građanskih prava, službe, čina i prava na zanimanje jasno pokazuju kako su pravne posljedice osude korištene kao sredstvo društvene i političke marginalizacije osuđenika. Iako Zakon formalno dijeli kazne na glavne i sporedne, način njihove primjene često se preklapao s djelovanjem pravnih posljedica osude, čime su iste postale alat za ograničavanje prava i sloboda pojedinaca čak i nakon odsluženja kazne.

2.1.2.5. Krivični zakonik Federativne Narodne Republike Jugoslavije, 1947. godina

Krivični zakonik Federativne Narodne Republike Jugoslavije (KZ FNRJ) iz 1947. godine u većem je dijelu preuzeo sustav kazni iz Zakona o vrstama kazni (ZVK) iz 1946. godine, uz

⁵⁸ Ibid.

⁵⁹ Ibid.

određene izmjene i dopune. Jedna od značajnih promjena odnosi se na definiciju i proširenje kazne gubitka građanskih prava, što je detaljno regulirano u člancima 37. do 50. Zakona.

Prema članku 37., kazna gubitka građanskih prava podrazumijeva gubitak svih ili pojedinih sljedećih prava: biračkog prava; prava na stjecanje i vršenje funkcije u društvenim organizacijama i udruženjima; prava javnog istupanja; prava nošenja počasnog zvanja, ordena i odlikovanja; prava na državnu ili drugu javnu službu; prava na penziju; te roditeljskog prava. Novost u ovom zakoniku jest zabrana javnog istupanja, koja je predstavljala dodatnu ograničavajuću mjeru za osuđenike. Kazna gubitka građanskih prava, osim roditeljskog prava, nije se mogla izreći maloljetnicima (čl. 39.), a osim prava na penziju i roditeljskog prava, obavezno je uključivala gubitak prava na nošenje ordena FNRJ (čl. 40.).⁶⁰

Kazna gubitka građanskih prava mogla je biti: trajna (obuhvaćala je sva građanska prava i izricala se kao sporedna kazna uz smrtnu kaznu, kaznu lišenja slobode s prisilnim radom u doživotnom trajanju ili uz kaznu gubitka državljanstva, čl. 42.); vremenski određena (trajala je od jedne do pet godina i mogla se izreći samo uz određene kazne, poput kazne lišenja slobode s prisilnim radom, kazne lišenja slobode dulje od jedne godine ili kazne popravnog rada dulje od osamnaest mjeseci). Kazna trajnog gubitka građanskih prava počinjala je teći od dana pravomoćnosti presude. Kod vremenske kazne, osuđenik nije mogao ostvarivati građanska prava od dana pravomoćnosti presude, ali se vrijeme trajanja kazne računalo od dana kada je glavna kazna izdržana, zastarjela, brisana ili oproštena (čl. 43.). Ako je vremenska kazna izrečena kao glavna, njezino se trajanje računalo od dana pravomoćnosti presude. Zakonik je kaznu vremenskog gubitka građanskih prava, osim gubitka prava na penziju i roditeljskog prava, vezao uz uvjet „nedostojnosti osuđenika“ (čl. 44.). Gubitak prava na državnu ili drugu javnu službu obvezno se izricao za kaznena djela koja su počinitelja činila nedostojnim obavljanja takve službe (čl. 45.). Međutim, kriterij „nedostojnosti“ nije bio precizno definiran, što je sudovima omogućavalo široku diskreciju u odlučivanju o primjeni ove kazne.⁶¹

Gubitak prava na penziju mogao se izreći isključivo za kaznena djela protiv naroda i države, protiv općenarodne i zadružne imovine te protiv službene dužnosti (čl. 46.). Gubitak roditeljskog prava sud je mogao izreći samo ako je utvrdio da je osuđenik zloupotrijebio to pravo (čl. 47.). Kazna gubitka čina bila je trajna, dok je kazna sniženja čina mogla biti

⁶⁰ Krivični zakonik – opći dio. Službeni list FNRJ, br. 106/47

⁶¹ Ibid.

vremenski određena (od jedne do pet godina) i odnosila se na jedan ili više činova. Sud je mogao izreći ove kazne ako je počinitelj svojim djelovanjem pokazao nedostojnost čina (čl. 48.). Kazna zabrane bavljenja određenim zanimanjem mogla je biti trajna ili vremenski određena (od najmanje šest mjeseci do najviše pet godina) (čl. 49.). Sud je ovu kaznu izricao u slučajevima kada je utvrdio da je počinitelj zloupotrijebio svoje zanimanje za izvršenje kaznenog djela ili kada bi njegovo daljnje bavljenje tim zanimanjem predstavljalo društvenu opasnost (čl. 50.).⁶²

KZ FNRJ iz 1947. godine nastavio je s primjenom stroge kaznene politike iz prethodnog zakonodavstva, dodatno proširujući mjere gubitka građanskih prava i drugih sankcija. Ove kazne, često povezane s političkim i ideološkim motivima, osiguravale su dalekosežne posljedice za osuđenike, uključujući njihovu društvenu, profesionalnu i političku marginalizaciju. Uvođenje uvjeta „nedostojnosti“ i zabrane javnog istupanja, uz široke ovlasti sudova, dodatno su osnažili represivni karakter zakonodavstva.

2.1.2.6. Krivični zakonik Federativne Narodne Republike Jugoslavije, 1951. godina

Krivični zakonik Federativne Narodne Republike Jugoslavije (KZ FNRJ) iz 1951. godine, u četvrtom poglavlju pod nazivom „Vrste kazni i uvjeti njihova izricanja“, donosi važne odredbe o kaznama koje se odnose na ograničenje građanskih prava i zabranu bavljenja određenim zanimanjem, što je od posebnog značaja za pravne posljedice osude.⁶³

U članku 24. KZ/51 kazna ograničenja građanskih prava zamijenila je kaznu „gubitka građanskih prava“ iz KZ/47. Za razliku od ranijeg zakonika, kazna ograničenja građanskih prava mogla se izreći isključivo kao sporedna kazna. Uz glavnu kaznu sud je mogao izreći jednu ili obje sporedne kazne – ograničenje građanskih prava i zabranu bavljenja određenim zanimanjem (čl. 25., st. 2. i 5.). Obje kazne mogle su biti izrečene čak i kada za određeno kazneno djelo nisu bile posebno propisane (čl. 26., st. 2.). Prema članku 31. KZ/51, kazna ograničenja građanskih prava uključivala je: gubitak biračkog prava; gubitak prava na stjecanje i vršenje izbornih funkcija u društvenim organizacijama i udruženjima, te gubitak prava javnog nastupanja. Ova kazna mogla je biti trajna ili vremenski određena, u trajanju od jedne do pet godina. Za razliku od prijašnje kazne gubitka građanskih prava, koja je bila djeljiva (sud je

⁶² Ibid.

⁶³ Krivični zakonik. Službeni list FNRJ, br. 13/51

mogao odlučiti o gubitku samo pojedinih prava), kazna ograničenja građanskih prava bila je jedinstvena – ako bi je sud izrekao, obuhvaćala bi sva navedena prava.⁶⁴

Trajno ograničenje građanskih prava bilo je obvezno i izricalo se uz glavne kazne poput smrtne kazne ili njezine zamjene doživotnom kaznom strogog zatvora (čl. 32.). Kazna je stupala na snagu od dana pravomoćnosti presude i obuhvaćala je oduzimanje svih počasnih zvanja i odlikovanja. Vremensko ograničenje građanskih prava bilo je fakultativno i sud ga je mogao izreći uz kaznu strogog zatvora ne kraću od pet godina, a iznimno i uz kaznu strogog zatvora u trajanju od dvije do pet godina, pri čemu trajanje ograničenja nije moglo biti dulje od dvije godine (čl. 33., st. 1. i 2.). Sud je ovu kaznu izricao kada je procijenio da se počinitelj kaznenog djela pokazao nedostojnim sudjelovanja u javnom životu (st. 3.).⁶⁵

Uvjet „nedostojnosti“ osuđenika, kao i u KZ/47, ostao je neprecizno definiran, što je otvaralo prostor za arbitrarne odluke sudova. Ako je osuđenik posjedovao časna zvanja i odlikovanja, sud ih je mogao oduzeti presudom, ako je smatrao da je počinitelj počinio kazneno djelo koje ga čini nedostojnim njihova nošenja (st. 5.). Osuđenik nije mogao ostvarivati građanska prava od dana pravomoćnosti presude, ali se vrijeme trajanja kazne računalo od dana kada je glavna kazna izdržana, zastarjela ili oproštena (st. 4.). Nakon isteka vremenskog ograničenja građanskih prava, osuđenik bi automatski povratio ta prava (čl. 34.).⁶⁶

Prema članku 35. KZ/51, kazna zabrane bavljenja određenim zanimanjem mogla je biti trajna (izricala se samo uz glavnu kaznu strogog zatvora ne kraću od tri godine, st. 2.) ili vremenski određena (mogla je trajati od tri mjeseca do pet godina, st. 3.). Kazna zabrane bavljenja određenim zanimanjem izricala se kada je sud utvrdio da je počinitelj zloupotrijebio svoje zanimanje za izvršenje kaznenog djela ili kada bi njegovo daljnje bavljenje tim zanimanjem predstavljalo društvenu opasnost (st. 4.). Vrijeme trajanja kazne računalo se od dana kada je glavna kazna izdržana, zastarjela ili oproštena (st. 5.).⁶⁷

Konačno, KZ FNRJ iz 1951. godine donio je značajne promjene u pravnim posljedicama osude, zamjenjujući kaznu gubitka građanskih prava ograničenjem građanskih prava, koje je bilo strože u pogledu sveobuhvatnosti, ali ograničenije u primjeni. Zabrana bavljenja određenim

⁶⁴ Ibid.

⁶⁵ Ibid.

⁶⁶ Ibid.

⁶⁷ Ibid.

zanimanjem ostala je slična prijašnjim odredbama, s dodatkom preciznih uvjeta za njezino izricanje. Ipak, neodređenost kriterija poput „nedostojnosti“ omogućavala je sudovima značajnu slobodu u interpretaciji, čime su ova pravna rješenja bila podložna zlouporabi i manipulaciji, posebno u politički osjetljivim slučajevima.⁶⁸

U razdoblju od 1945. do 1951., a sve do Novele Krivičnog zakonika iz 1959., doneseni su brojni zakoni i podzakonski akti koji su propisivali pravne posljedice kaznene osude za određena kaznena djela i kazne povezane s njima. Te pravne posljedice nastupale su automatski po sili zakona, bez potrebe za izricanjem presudom. S obzirom na svrhu tih pravnih posljedica, mogu se podijeliti u četiri glavne skupine: zaštita izbornih funkcija; zaštita počasnih zvanja i javnih počasti; zaštita profesionalnih službi; te posljedice vezane uz građanska prava imovinske prirode.⁶⁹

Cilj prve skupine pravnih posljedica osude, zaštita izbornih funkcija, bio je onemogućiti osuđenim osobama sudjelovanje u obnašanju javnih i političkih funkcija. Smatralo se da osuđene osobe nisu moralno dostojne za takve dužnosti. Posljedice su uključivale: gubitak biračkog prava (aktivnog i pasivnog); onemogućavanje stupanja na izborne funkcije; te prestanak već postojećih izbornih funkcija.⁷⁰ Zaštita počasnih zvanja i javnih počasti odnosi se na pravne posljedice koje su se odnosile na gubitak prava stečenih prije osude, poput počasnih zvanja, odlikovanja i drugih počasti dodijeljenih od strane javnih tijela. Gubitak tih prava nastupao je po sili zakona nakon osude. Pravne posljedice osude u skupini zaštiti profesionalnih službi imale su za cilj očuvanje ugleda i autoriteta određenih profesionalnih funkcija, službi i poziva.⁷¹ Posljedice su se očitovale u: onemogućavanju pristupa određenim profesionalnim funkcijama i službama za osuđene osobe; te prekidu obnašanja takvih funkcija za osuđene osobe koje su ih prethodno obnašale. Posljedice vezane uz građanska prava imovinske prirode su osude koje su mogle utjecati na određena građanska prava imovinskog karaktera osuđene osobe, ovisno o vrsti i težini kazne.⁷² U ovom razdoblju postojalo je određeno preklapanje između kazni prema kaznenom zakonodavstvu i pravnih posljedica osude prema drugim zakonima. Primarna karakteristika pravnih posljedica osude bila je njihova automatska

⁶⁸ Ibid.

⁶⁹ Kukavica, Radmila (1975). *Pravne posljedice krivične osude: monografija*. Beograd: Servis saveza udruženja pravnika Jugoslavije

⁷⁰ Ibid.

⁷¹ Ibid.

⁷² Ibid.

primjena po zakonu, bez sudskog izricanja. S druge strane, kazne su izricane sudskom presudom i sadržavale specifične uvjete.⁷³

Primjeri pravnih posljedica osude iz raznih propisa uključuju Zakon o biračkim spiskovima iz 1946. godine; Zakon o pravima i dužnostima narodnih poslanika iz 1953. godine; Zakon o udruženjima, zborovima i skupovima iz 1946. godine; Zakon o advokaturi iz 1957. godine; Zakon o sudovima iz 1954. godine; Zakon o javnom tužilaštvu iz 1954. godine; Zakon o javnim službenicima iz 1957. godine; te Zakon o braku iz 1946. godine.⁷⁴

Zakon o udruženjima, zborovima i skupovima iz 1946. godine propisivao je da osobe bez biračkog prava ne mogu osnivati političke stranke ni biti njihovi članovi. U ovom slučaju, gubitak tih prava nije bio dio kazne ograničenja građanskih prava, već pravna posljedica osude nastala temeljem zakona.

Zakon o biračkim spiskovima iz 1946. godine propisivao je gubitak biračkog prava za osuđene osobe. Preklapanje je postojalo s kaznom ograničenja građanskih prava iz Krivičnog zakonika iz 1951. (KZ/51). Međutim, ako bi sud izrekao kaznu ograničenja građanskih prava, gubitak biračkog prava nije bio pravna posljedica osude, već dio sporedne kazne izrečene presudom.

2.1.2.7. Zakon o pravima i dužnostima narodnih poslanika, 1953. godina

Prema Zakonu o pravima i dužnostima narodnih poslanika iz 1953. godine, gubitak biračkog prava rezultirao bi nemogućnošću obnašanja funkcije narodnog zastupnika. Ako je sud izrekao kaznu ograničenja građanskih prava, nije se radilo o pravnoj posljedici osude, nego o sporednoj kazni. Međutim, ako je osoba već bila narodni zastupnik, prestanak funkcije bio bi pravna posljedica osude, jer nastupa po sili zakona.⁷⁵

2.1.2.8. Zakon o advokaturi, 1957. godina

Prema Zakonu o advokaturi iz 1957. godine, osobe osuđene za kaznena djela koja ih čine moralno nedostojnima nisu mogle obavljati odvjetničku djelatnost. Ova pravna posljedica mogla je biti trajna, ali zakon je predviđao mogućnost rehabilitacije nakon određenog vremena.⁷⁶

⁷³ Ibid.

⁷⁴ Ibid.

⁷⁵ Ibid.

⁷⁶ Ibid.

Zakon o sudovima iz 1954. godine propisivao je da osobe osuđene za kaznena djela koja ih čine moralno nepodobnima nisu mogle obnašati funkciju sudaca ili sudaca porotnika. Sudcima koji su već obavljali tu funkciju ona je prestajala po sili zakona nakon osuđujuće presude.⁷⁷

Zakon o javnom tužilaštvu iz 1954. godine određivao je da osobe osuđene za kaznena djela koja ih čine moralno nedostojnima nisu mogle biti imenovane na funkciju javnog tužioca.⁷⁸

Zakon o javnim službenicima iz 1957. godine propisivao je gubitak službe za osuđene javne službenike po sili zakona, ako je izrečena kazna zatvora ili strogo zatvora određene duljine.⁷⁹

Prema Zakon o braku iz 1946. godine, bračni drug mogao je tražiti razvod ako je osuđeni bračni partner bio osuđen za kazneno djelo protiv naroda i države ili na kaznu lišenja slobode dulju od tri godine. Ova pravna posljedica nije nastupala automatski, već temeljem zahtjeva bračnog druga.⁸⁰

Razdoblje između 1945. i 1959. bilo je obilježeno uvođenjem brojnih zakonskih i podzakonskih propisa koji su definirali pravne posljedice osude. Premda su kazne i pravne posljedice osude često bile povezane, razlika između njih ostajala je u načinu njihova nastanka: kazne su bile izrečene presudom, dok su pravne posljedice osude nastupale automatski temeljem zakona. Ovo razdoblje također je pokazalo jasnu tendenciju u reguliranju društvenog i političkog života kroz ograničavanje prava osuđenih osoba.⁸¹

2.1.2.9. Sedmi kongres Međunarodne udruge za kazneno pravo, 1957. godina

Sedmi kongres Međunarodne udruge za kazneno pravo, održan 1957. godine u Ateni, imao je značajan utjecaj na razvoj instituta pravnih posljedica osude. Na kongresu su razmatrane pravne, administrativne i društvene posljedice osude te su istaknuti ključni ciljevi zakona i propisa koji reguliraju ove posljedice. Zaključeno je da su pravne posljedice osude, koje uključuju ograničavanje ili lišavanje prava osuđenika, prvenstveno usmjerene na: infamiju (ova svrha ostvaruje se, primjerice, oduzimanjem građanskih prava, čime se osuđenika javno degradira i stigmatizira); sprječavanje recidivizma (uvođenjem zabrana koje onemogućuju osuđeniku obavljanje određenih djelatnosti, poput profesionalnih zvanja, smanjuje se

⁷⁷ Ibid.

⁷⁸ Ibid.

⁷⁹ Ibid.

⁸⁰ Ibid.

⁸¹ Ibid.

moćnost ponovnog počinjenja kaznenih djela); te zaštitu javnog interesa (zabrane koje osuđeniku onemogućuju zapošljavanje u javnim institucijama ili preuzimanje javnih funkcija osiguravaju da u tim službama rade osobe koje posjeduju odgovarajuće profesionalne i moralne kvalitete).⁸²

Na kongresu je naglašena kritika automatizma pravnih posljedica osude, koje često nastupaju bez uzimanja u obzir specifičnih okolnosti pojedinog slučaja. To je suprotno načelu individualizacije, koje zahtijeva prilagodbu posljedica konkretnim okolnostima i karakteristikama osuđenika. Također je ukazano na činjenicu da ograničenja prava osuđenika mogu nastupiti ili izravno temeljem zakona ili odlukom vlasti, koja nužno ne mora biti sudska.

Kongres je donio nekoliko važnih zaključaka koji se odnose na potrebu reforme pravnih posljedica osude i njihovu usklađenost s ciljevima moderne kaznenopravne politike.⁸³ Prije svega, istaknut je negativan utjecaj koji pravne posljedice osude imaju na proces resocijalizacije, s obzirom na to da pravne posljedice osude otežavaju suvremenu politiku resocijalizacije osuđenika, koja bi trebala biti usmjerena na njihovo ponovno uključivanje u društvo. Osim toga, naglašeno je kako među sudovima i dalje postoji nedovoljna razina svijesti o posljedicama koje osuda automatski proizvodi, što dovodi do zanemarivanja njihovih dalekosežnih učinaka prilikom izricanja presuda. Jedan od ključnih zaključaka bio je i poziv na ukidanje tzv. infamijskih posljedica osude, onih koje služe isključivo za društvenu stigmatizaciju osuđenika, a koje su danas prepoznate kao zastarjeli i neprimjereni oblici sankcioniranja. Ujedno je istaknuta i potreba za zakonskim uređenjem jednostavnih, brzih i administrativno nenapornih postupaka rehabilitacije koji bi potaknuli osuđenike na aktivnije sudjelovanje u vlastitoj resocijalizaciji. Posebna pozornost posvećena je pravu na rad, pri čemu je zaključeno kako kaznena osuda ne bi smjela automatski dovesti do prestanka radnog odnosa, već je nužno uzeti u obzir konkretne okolnosti svakog slučaja, u skladu s načelom individualizacije kaznene politike.⁸⁴

Zaključci kongresa imali su značajan utjecaj na promjene u jugoslavenskom zakonodavstvu, posebno na Novelu Krivičnog zakonika iz 1959. godine. Najvažnije promjene odnose se na

⁸² Ibid.

⁸³ Ibid.

⁸⁴ Ibid.

ukidanje sporedne kazne ograničenja građanskih prava (čl. 24. KZ/51), čiji su elementi postali sastavni dio pravnih posljedica osude.⁸⁵

Novela iz 1959. godine dodala je članak 37a. u KZ/51, koji je detaljno regulirao pravne posljedice osude, koje nastupaju po sili zakona, a one su: prestanak vršenja izbornih funkcija u državnim, gospodarskim i društvenim organizacijama; prestanak službe, radnog odnosa ili zvanja; gubitak čina i oduzimanje odlikovanja; zabrana javnog istupanja, osnivanja udruženja i vršenja izdavačke djelatnosti; zabrana obavljanja određenih poslova u javnim institucijama i organizacijama; te zabrana stjecanja određenog zvanja ili poziva.⁸⁶ Opisane posljedice iz točaka 5., 6. i 7. mogle su trajati najviše deset godina od izdržane, oprostene ili zastarjele kazne. Zakon je predvidio mogućnost ranijeg prestanka pod posebnim uvjetima. Pravne posljedice poput prestanka službe i radnog odnosa mogle su biti uređene samo saveznim zakonima, dok su pravne posljedice koje se odnose na izborne funkcije mogle biti regulirane zakonima na razini narodnih republika.

Zaključno, Sedmi kongres iz 1957. godine donio je ključna stajališta o potrebama reforme pravnih posljedica osude, naglašavajući važnost resocijalizacije, prava na rad i ukidanja zastarjelih oblika stigmatizacije. Novela Krivičnog zakonika iz 1959. godine značajno je uskladila jugoslavensko zakonodavstvo s tim načelima, redefinirajući pravne posljedice osude u smjeru modernije kaznene politike.⁸⁷

Članak 37a. Novele Krivičnog zakonika iz 1959. godine detaljno navodi pravne posljedice osude, a usporedbom s prethodnim zakonskim rješenjima moguće je izvući nekoliko ključnih zaključaka. Prije svega, uvedeno je ograničenje prema kojem su se pravne posljedice osude smjele propisivati isključivo posebnim zakonima koji uređuju pojedina pravna područja, dok su podzakonski akti izgubili ovlast za njihovo propisivanje. Ova promjena rezultirala je značajnim smanjenjem broja pravnih posljedica osude. Nadalje, važno je naglasiti da članak 37a. nije uveo nove pravne posljedice koje već nisu bile predviđene prethodnim zakonodavstvom. Primjerice, određena ograničenja, poput gubitka prava na stjecanje i obnašanje izbornih funkcija u društvenim organizacijama ili prava javnog nastupanja, već su bila sadržana u sporednoj kazni ograničenja građanskih prava. Međutim, novim zakonskim

⁸⁵ Zakon o izmjenama i dopunama Krivičnog zakonika. Službeni list FNRJ, br. 30/59, str.786.

⁸⁶ Kukavica, Radmila (1975).

⁸⁷ Ibid.

rješenjem te su posljedice dobile status samostalnih pravnih posljedica osude, kako je navedeno u članku 37a. st. 1. t. 1. i 5.. Konačno, ukidanjem sporedne kazne ograničenja građanskih prava nestale su i sve pravne posljedice koje su bile vezane uz pravomoćnu presudu na tu sporednu kaznu, a koje su bile propisane posebnim zakonima. Ovim zakonodavnim pristupom dodatno je smanjen ukupni broj pravnih posljedica osude.⁸⁸

Sve pravne posljedice osude propisane ranijim propisima, a koje nisu bile uključene u članak 37a., prestale su važiti (osim u iznimnim slučajevima). Ova odredba imala je organski značaj, što znači da ostali zakoni nisu mogli propisivati druge ili strože pravne posljedice od onih predviđenih u članku 37a. Članak 37a. stavak 2. propisivao je maksimalno trajanje pojedinih pravnih posljedica osude. Posebni zakoni, kojima su se uređivale posljedice u različitim pravnim područjima, morali su se pridržavati tog ograničenja, odnosno mogli su propisivati kraće trajanje ili uvjete za njihov raniji prestanak. Stavak 3. istog članka definirao je nadležnosti za propisivanje pravnih posljedica na saveznoj i republičkoj razini, ovisno o njihovoj važnosti.⁸⁹

Pravne posljedice osude mogle su nastupiti u dva slučaja: ako je osoba osuđena za određeno kazneno djelo; te ako je izrečena određena vrsta kazne. Međutim, pravne posljedice nisu mogle nastupiti: ako je bila izrečena uvjetna osuda (čl. 25. KZ/59); te ako je sud izrekao sudsku opomenu (čl. 26. st. 2. KZ/59).⁹⁰

Iz navedenih odredbi proizlazi da je zakonodavac želio ograničiti učinke pravnih posljedica osude tako da ne pogađaju sve počinitelje kaznenih djela. Cilj je bio usmjeriti ove posljedice na one počinitelje koji su odgovorni za teža kaznena djela, dok su osobe koje su dobile relativno blage ili upozoravajuće kazne, poput uvjetne osude ili sudske opomene, bile izuzete od pravnih posljedica osude. Ovaj pristup reflektira nastojanje zakonodavca da pruži priliku za resocijalizaciju i reintegraciju manje opasnih počinitelja.

Sljedeći zakoni, koji uređuju specifična pravna područja, temeljem članka 37a. Novele KZ/59, propisivali su pravne posljedice kaznene osude.⁹¹ Prema Osnovnom zakonu o sudovima opće nadležnosti (Službeni list SFRJ, br. 7/65), članak 52. stavak 1. točka 1. određivao je da sucu prestaje funkcija po sili zakona ako bude osuđen na kaznu zatvora dužu od šest mjeseci ili na

⁸⁸ Ibid.

⁸⁹ Ibid.

⁹⁰ Zakon o izmjenama i dopunama Krivičnog zakonika. Službeni list FNRJ, br. 30/59, str.786, 789

⁹¹ Kukavica, Radmila (1975).

strožu kaznu. Isto pravilo sadržano je i u Zakonu o privrednim sudovima (Sl. I. SFRJ, br. 7/65), gdje članak 60. stavak 1. točka 1. propisuje prestanak funkcije po sili zakona u slučaju kada je osoba osuđena na kaznu zatvora dulju od šest mjeseci ili na strožu kaznu, što u biti predstavlja normativnu paralelu s prethodno navedenim zakonom.⁹² Dalje, Zakon o saveznom sudu (Sl. I. SFRJ, br. 21/74) u članku 18. predviđa da sudcu Saveznog suda funkcija prestaje ako je pravomoćno osuđen na bezuvjetnu kaznu zatvora, neovisno o njezinu trajanju. Takva odredba značila je da bi, prema tadašnjem članku 30. stavku 1. KZ/51, i kazna od svega tri dana zatvora bila dovoljna za nastupanje ove pravne posljedice. Slično tome, Zakon o saveznom javnom tužilaštvu (Sl. I. SFRJ, br. 21/74) u članku 92. određuje da saveznom javnom tužiocu i njegovim zamjenicima funkcija prestaje po sili zakona ukoliko budu pravomoćno osuđeni na bezuvjetnu kaznu lišenja slobode, također bez obzira na trajanje kazne. Posebno je zanimljiv i Zakon o štampi i drugim vidovima informacije (Sl. I. SFRJ, br. 27/62 i br. 15/65), čiji članak 129. predviđa pravnu posljedicu u obliku zabrane obavljanja djelatnosti u području štampe, radija, televizije i filma za osobe osuđene na kaznu strogog zatvora od najmanje dvije godine. Ta zabrana trajala je tri godine od dana izdržane, zastarjele ili oproštene kazne. U slučaju stranih dopisnika osuđenih na kaznu zatvora dulju od šest mjeseci, nadležno tijelo imalo je diskrecijsko pravo uskratiti im mogućnost daljnjeg rada u Jugoslaviji. Za razliku od obvezatne pravne posljedice za domaće djelatnike, ova odredba imala je fakultativni karakter kada su u pitanju strani novinari.⁹³

2.1.2.10. Krivični zakon Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije, 1976. godina

Krivični zakon Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije iz 1976. (Sl. I. SFRJ, br. 44/76) stupio je na snagu u kontekstu Ustava SFRJ iz 1974., prema kojem su sve federativne jedinice imale pravo donositi vlastite kaznene zakone. Međutim, Opći dio zakona, uključujući Glavu osmu „Pravne posljedice osude“, bio je obavezan na saveznoj razini.⁹⁴

Prema Članku 88., pravne posljedice osude mogu uključivati prestanak ili gubitak određenih prava ili zabranu stjecanja određenih prava. Pravne posljedice osude nisu mogle nastupiti kada je počinitelju izrečena novčana kazna, uvjetna osuda, sudska opomena ili kada je počinitelj bio

⁹² Ibid.

⁹³ Ibid.

⁹⁴ Krivični zakon Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije (1967). Zagreb: Narodne novine, str. 47. - 49.

oslobođen kazne. Zatim, pravne posljedice osude mogle su biti predviđene samo zakonom i nastupale su automatski, temeljem tog zakona, bez potrebe za sudskom odlukom.⁹⁵

Ovi zakonski propisi ukazuju na jasnu intenciju zakonodavca da regulira pravne posljedice osude unutar formalnog zakonodavnog okvira, uz istodobno ograničenje njihovog automatskog nastupanja na ozbiljnije kazne i djela. Time se dodatno naglašava distinkcija između pravnih posljedica osude i izravnih kazni, osiguravajući pravnu sigurnost i dosljednost u primjeni.

Članak 89. Krivičnog zakona iz 1976. godine precizirao je vrste pravnih posljedica osude, razlikujući dvije glavne kategorije: pravne posljedice koje se odnose na prestanak ili gubitak prava (ove posljedice utječu na prava koja je osuđenik već imao); te pravne posljedice koje se odnose na zabranu stjecanja prava (ove posljedice sprječavaju osuđenika da ubuduće stekne određena prava koja do tada nije imao).⁹⁶

Prema članku 89., prestanak ili gubitak prava obuhvaćao je: prestanak obavljanja određenih poslova ili funkcija u organima društveno-političkih zajednica, državnim organima, organizacijama udruženog rada te drugim organizacijama i zajednicama; prestanak radnog odnosa ili obavljanja određenog zvanja, poziva ili zanimanja; gubitak čina vojnog starješine ili klase vojnog službenika; te oduzimanje odlikovanja. Zabrana stjecanja prava uključuje: zabranu obavljanja određenih poslova ili funkcija u organima društveno-političkih zajednica, državnim organima, organizacijama udruženog rada te drugim samoupravnim organizacijama i zajednicama; zabranu nastupanja u štampi, na radiju, televiziji, javnim skupovima, zabrana izdavačke djelatnosti ili sudjelovanja u osnivanju udruženja; zabranu stjecanja određenog zvanja, poziva ili zanimanja, kao i unapređenja u službi; te zabranu stjecanja određenih dozvola ili odobrenja koje daju državni organi.⁹⁷

Članak 90. regulirao je vrijeme početka i trajanja pravnih posljedica osude. Pravne posljedice osude nastupale su danom pravomoćnosti presude, osim onih koje su se odnosile na zabranu stjecanja određenih prava. Trajanje pravnih posljedica koje uključuju zabranu stjecanja prava bilo je ograničeno na najviše deset godina od dana izdržane, zastarjele ili oprostene kazne. Zakonom se mogao propisati kraći, ali ne i dulji rok, a sve pravne posljedice prestajale su automatski brisanjem osude. Kako bi se ograničio automatizam nastupanja i trajanja pravnih

⁹⁵ Ibid.

⁹⁶ Ibid.

⁹⁷ Ibid.

posljedica osude, zakon je omogućio sudu da naknadno odluči o prestanku tih posljedica. Prema članku 92., sud je mogao donijeti odluku o prestanku pravne posljedice osude nakon proteka tri godine od dana izdržane, zastarjele ili oprostene kazne, uzimajući u obzir ponašanje osuđenika, spremnost na naknadu štete te druge relevantne okolnosti.⁹⁸ Ova odredba omogućila je individualizaciju trajanja pravnih posljedica osude, pridonoseći specijalnopreventivnim ciljevima zakona.

Članak 94. omogućio je državnim organima, organizacijama udruženog rada i drugim zajednicama da zatraže podatke iz kaznene evidencije o osuđeniku ako su pravne posljedice osude još uvijek bile na snazi, čime je osigurana primjena pravnih posljedica osude i nakon što su nastupile.⁹⁹

Prema članku 259. stavku 2. (Prijelazne i završne odredbe), pravne posljedice osude koje su uključivale zabranu stjecanja prava nisu mogle nastupiti u slučaju kada je izrečena novčana kazna, uvjetna osuda, sudska opomena ili ako je počinitelj proglašen krivim, ali oslobođen kazne. Ova odredba dodatno je ograničila primjenu pravnih posljedica osude, štiteći počinitelje blažih kaznenih djela od nepotrebnih restrikcija.¹⁰⁰

Završno, kombinacija automatskog nastupanja pravnih posljedica i mogućnosti njihove kasnije prilagodbe putem sudske odluke pokazuje nastojanje zakonodavca da balansira između potrebe za zaštitom društva i prava osuđenika na resocijalizaciju i pravičan tretman.

2.1.2.11. Krivični zakon Socijalističke Republike Hrvatske, 1977. godina

Krivični zakon Socijalističke Republike Hrvatske iz 1977. godine (NN br. 25/77), u dijelu posvećenom prijelaznim i završnim odredbama, člankom 238. uređivao je pitanje pravnih posljedica osude i njihovog prestanka u skladu s prethodno definiranim uvjetima. Pravne posljedice osude, koje su prema zakonima Socijalističke Republike Hrvatske uključivale prestanak, gubitak ili zabranu stjecanja određenih prava (čl. 89. st. 1. i 2. KZ SFRJ/76) i koje su nastupile kao posljedica osude za određena kaznena djela ili kazne prije stupanja na snagu ovog zakona, ostale su na snazi i nakon njegovog donošenja (čl. 238. st. 1. i 2. KZ SRH/77). Međutim, iznimno, pravne posljedice osude koje su uključivale zabranu stjecanja određenih prava prestajale su danom stupanja na snagu zakona ako su proizašle iz osuda koje su izrečene

⁹⁸ Ibid.

⁹⁹ Ibid.

¹⁰⁰ Ibid.

kao novčana kazna, uvjetna osuda, sudska opomena ili presuda kojom je počinitelj proglašen krivim, ali oslobođen kazne (čl. 238. st. 3. KZ SRH/77).¹⁰¹

2.1.3. Razdoblje od 1990. do 2013.

2.1.3.1. Zakon o preuzimanju Krivičnog zakona Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije, 1991. godina

Zakonom o preuzimanju Krivičnog zakona Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije (NN br. 53/91) od 5. listopada 1991., Republika Hrvatska preuzela je KZ SFRJ (Sl. SFRJ br. 44/76, s izmjenama i dopunama) zajedno s odredbama o pravnim posljedicama osude. Iako su izvršene manje izmjene članka 89. KZ/76 radi prilagodbe hrvatskom pravnom nazivlju, osnovni koncept ostao je nepromijenjen.

Osnovni krivični zakon Republike Hrvatske (NN 31/93 – OKZRH) zadržao je gotovo identične odredbe o pravnim posljedicama osude kao u člancima 89. i 90. KZ/76, zadržavajući kontinuitet u ovom području.

2.1.3.2. Kazneni zakon Republike Hrvatske, 1997. godina

Kazneni zakon Republike Hrvatske iz 1997. godine (KZ/97) bio je prvi cjeloviti kazneni zakon donesen nakon osamostaljenja Hrvatske. Njime je zakonodavac sveobuhvatno uredio kaznenopravno područje, uključujući i pravne posljedice osude. Hrvatski sabor donio je ovaj zakon 19. rujna 1997. (NN br. 110/1997), a stupio je na snagu 1. siječnja 1998. godine. Pravne posljedice osude regulirane su člankom 84.

Odredbe članka 84. KZ/97: pravne posljedice osude mogu se propisati isključivo zakonom; te je isključena mogućnost propisivanja ovih posljedica bilo kojim drugim pravnim aktima.

Vrste pravnih posljedica osude, propisanih Zakonom, su: prestanak radnog odnosa; prestanak obavljanja određenih poslova u državnim tijelima ili zabrana preuzimanja takvih poslova; gubitak vojnog čina; te oduzimanje državnih odličja i priznanja.

¹⁰¹ Krivični zakon Socijalističke Republike Hrvatske. Narodne novine: službeni list Socijalističke Republike Hrvatske), br. 25/77, str 406.-407.

Uvjeti za nastupanje pravnih posljedica osude definiraju da kazneno djelo mora biti počinjeno s namjerom; te da mora biti izrečena kazna zatvora u trajanju od najmanje jedne godine, bez mogućnosti uvjetne osude.

Pravne posljedice nastupaju danom pravomoćnosti odluke kojom je počinitelj proglašen krivim, a zabrana preuzimanja poslova u državnoj službi prestaje nakon pet godina.

Zakonodavac je jasno naglasio da pravne posljedice osude nisu kaznena sankcija (glavna ili sporedna) već posebna kaznenopravna mjera koja automatski nastupa po sili zakona. Kazneni sud ih nije izricao niti uključivao u presudu; one su se temeljile na posebnim zakonima. Ovaj pristup poznat je kao „slijepi automatizam“. Ipak, automatizam može dovesti do neprimjerenih posljedica za pojedine osuđenike, naročito u vezi s gubitkom radnog odnosa ili zabrane obavljanja određenih profesija.

Iako je KZ/97 omogućio automatsko nastupanje i prestanak pravnih posljedica osude, takav pristup nije uključivao elemente individualizacije koji su ključni za suvremenu kaznenu politiku usmjerenu na resocijalizaciju osuđenika. Kao organski zakon, KZ/97 mogao je predvidjeti maksimalno trajanje pravnih posljedica ili omogućiti sudovima da svojim odlukama prilagode njihov opseg, što bi doprinijelo pravičnijem sustavu.

2.2. Pravne posljedice osude i rehabilitacija

2.2.1. Poredbenopravni kontekst

Usporedno proučavanje zakonodavnih rješenja drugih europskih država predstavlja vrijedan doprinos razumijevanju vlastitog pravnog sustava i njegovih prednosti, ali i nedostataka. U kontekstu prava na rehabilitaciju osuđenih osoba, komparativna analiza može ukazati na različite zakonodavne pristupe u uređivanju pravnih posljedica osude, mehanizama njihove obustave te ostvarivanja pune pravne i društvene reintegracije osuđenika.

U ovom se poglavlju analizira normativni okvir rehabilitacije u Crnoj Gori, Italiji i Njemačkoj, državama čiji pravni sustavi, iako različiti po strukturi i povijesnom razvoju, dijele određena temeljna načela kaznenog prava sa zakonodavstvom Republike Hrvatske. Fokus je stavljen na važeće zakone koji reguliraju pravo na rehabilitaciju, kaznene evidencije i rokove brisanja osuda, a posebna se pažnja posvećuje razlikama između zakonske i sudske rehabilitacije, uvjetima za njihovo ostvarenje, kao i stvarnim pravnim učincima rehabilitacije za pojedinca.

Usporedba zakonodavstava pruža širi pogled na mogućnosti regulacije instituta rehabilitacije, ukazuje na rješenja koja mogu poslužiti kao model za reformu hrvatskog pravnog okvira te otvara prostor za prijedloge *de lege ferenda* s ciljem osnaživanja pravne sigurnosti, pravde i učinkovitosti kaznenopravnog sustava.

Prema Krivičnom zakoniku Crne Gore (dalje: KZCG), temelj za određivanje i razvrstavanje kaznenih (krivičnih) djela je zaštita čovjeka i drugih osnovnih društvenih vrijednosti, a krivične sankcije, odnosno kažnjavanje kaznenih djela provodi se sa svrhom njihova suzbijanja. Takva su polazišta jednaka i u hrvatskome zakonodavstvu, a osim toga jednako se definira i način počinjenja kaznenoga djela: „Krivično djelo može se učiniti činjenjem ili nečinjenjem.“ Također, u hrvatskom i crnogorskom zakonodavstvu postoje sličnosti i u utvrđivanju prava osuđenika na rehabilitaciju.

KZCG rehabilitaciju definira kao brisanje osude i prestanak svih njenih pravnih posljedica te se osuđeni, nastupom rehabilitacije, smatra neosuđivanim.¹⁰² Dvije su vrste rehabilitacije, a to su zakonska i sudska, te obje utvrđuje Krivični zakonik.

Pravo na rehabilitaciju utvrđeno je i Zakonikom o krivičnom postupku: „*Lice koje je nezakonito ili neosnovano lišeno slobode ili neosnovano osuđeno ima pravo na rehabilitaciju, pravo na naknadu štete od države, kao i druga prava utvrđena zakonom*“,¹⁰³ a u Glavi XXX. istog Zakona definiraju se zakonska i sudska rehabilitacija, odnosno donošenje rješenja o zakonskoj rehabilitaciji te donošenje rješenja o sudskoj rehabilitaciji.

„*Zakonska rehabilitacija se daje samo licima koja prije osude na koju se odnosi rehabilitacija nijesu bila osuđivana ili koja su se po zakonu smatrala neosuđivanim*“,¹⁰⁴ a rehabilitacija ne može nastupiti ako sporedna kazna još nije izvršena ili ako još traju mjere zaštite.¹⁰⁵ Osim što rehabilitaciju ne može dobiti osoba koja je osuđivana više puta, ne može ju dobiti osoba kojoj je izrečena kazna zatvora dulja od jedne godine (zakonska rehabilitacija), odnosno kazna zatvora dulja od tri godine (sudska rehabilitacija).

Uvjeti za nastupanje zakonske rehabilitacije opisani su tablicom ispod.

¹⁰² Krivični zakonik. Službeni list Crne Gore, broj 70/2003. Član 118. st. 1.

¹⁰³ Zakonik o krivičnom postupku. Službeni list Crne Gore, br. 57/2009, 49/2010, 47/2014 - odluka US, 2/2015 - odluka US, 35/2015, 58/2015 - dr. zakon, 28/2018 - odluka US i 116/2020 - odluka US). Član 13.

¹⁰⁴ Član 119. st. 1. KZCG-a

¹⁰⁵ Član 119. st. 3. KZCG-a

Tablica 1. Rokovi u kojima nastupa zakonska rehabilitacija osuđenika za počinjenje kaznenog djela, prema KZCG-u

Protek vremena prije nastupanja rehabilitacije	Uvjeti nastupanja rehabilitacije
jedna godina	Protek vremena od dana pravomoćnosti odluke o oslobođenju od kazne, osobi koja je proglašeno krivom, a oslobođena od sudske kazne ili kojoj je izrečena sudska opomena, ako ne počini novo kazneno djelo.
jedna godina	Protek vremena od dana izricanja uvjetne kazne, osobi kojoj ne učini novo kazneno djelo.
tri godine	Protek vremena od završetka izvršenja kazne (novčane kazne, kazne rada ili kazne zatvora do šest mjeseci), osobi koja ne počini novo kazneno djelo.
pet godina	Protek vremena od završetka izvršenja, zastare ili oprostjenja kazne zatvora (u trajanju od šest do dvanaest mjeseci), osobi koja ne počini novo kazneno djelo.

Izvor: izrada autora prema Krivičnom zakoniku, Službeni list Crne Gore, broj 70/2003. Član 119. (1-4).

Sudska rehabilitacija može se dati na temelju zahtjeva osuđenika, a u odlučivanju o donošenju rješenja sudske rehabilitacije sudac uzima u obzir „(...) ponašanje osuđenog poslije osude, da li je naknadio štetu prouzrokovanu krivičnim djelom i vratio imovinsku korist stečenu izvršenjem krivičnog djela, kao i druge okolnosti koje ukazuju na opravdanost prestanka pravne posljedice osude.“¹⁰⁶ Sudska rehabilitacija može se dati osuđenicima na kaznu zatvora u trajanju do tri godine, prema uvjetima opisanim tablicom ispod.

Tablica 2. Rokovi u kojima nastupa sudska rehabilitacija osuđenika za počinjenje kaznenog djela, prema Krivičnom zakoniku Crne Gore

Protek vremena prije nastupanja rehabilitacije	Uvjeti nastupanja rehabilitacije
pet godina	Protek vremena od završetka izvršenja kazne zatvora (u trajanju više od jedne godine, a do najviše dvije), osobi koja ne počini novo kazneno djelo.
osam godina	Protek vremena od završetka izvršenja, zastare ili oprostjenja kazne zatvora (u trajanju od dvije do tri godine), osobi koja ne počini novo kazneno djelo.

Izvor: izrada autora prema Krivičnom zakoniku, Službeni list Crne Gore, broj 70/2003. Član 120. (1-4).

Osim uvjeta opisanim tablicom iznad, osuđenik, s namjerom ostvarenja prava rehabilitacije nadoknaditi štetu prouzrokovanu krivičnim djelom, pri čemu je sud dužan da uzme u obzir i

¹⁰⁶ Član 122. st. 2. KZCG-a

sve druge okolnosti od značaja za davanje rehabilitacije, a posebno prirodu i značaj djela. U slučaju počinjenja više kaznenih djela, sud može dati rehabilitaciju osuđeniku, tek kada ispuni prethodno nabrojane uvjete za svako počinjeno djelo.¹⁰⁷

Talijanski kazneni zakon uređen je talijanskim kaznenim zakonom (*Il Codice Penale*) i posebnim zakonodavstvom za regulaciju svake pojedine vrste kaznenog djela te Zakonom o kaznenom postupku (*Codice di Procedura Civile*) koji uređuje istrage zločina, uhićenje, pripisivanje, suđenje optuženiku i dr. do konačne odluke (oprost ili kazna).

Kazneni zakon Italije (dalje: KZI) je skup pravila koja određuju koje su radnje zabranjene i kažnjive u Italiji, kao i koje su kazne i mjere sigurnosti koje se mogu primijeniti na počinitelje. Kazneni zakon Italije se temelji na načelima zakonitosti, krivnje, humanosti i socijalne svrhe kazne.

KZI se sastoji od tri dijela. Opći dio sadrži opće odredbe o primjeni, tumačenju i izvršenju kaznenog zakona, kao i o kaznenopravnoj odgovornosti, kaznama, mjerama sigurnosti, izumiranju kaznenog djela i kazne, i građanskim posljedicama kaznenog djela. Zatim, Posebni dio, koji sadrži opise pojedinih kaznenih djela i propisane kazne za njih, podijeljene u dvadeset tri poglavlja prema vrsti pravnih dobara i vrijednosti koje se štite. Neka od najvažnijih poglavlja su kaznena djela protiv države, protiv javnog reda, protiv osobnosti, protiv imovine, protiv spolne slobode i časti, i protiv obitelji. Dodatni dio, koji sadrži posebne odredbe o kaznenom postupku, međunarodnoj suradnji, pomilovanju, amnestiji, i drugim pitanjima. Kao i u hrvatskom zakonu, talijanski zakon razlikuje prekršajna i kaznena djela.

Rehabilitacija i pravo osuđenika na rehabilitaciju propisani su samim kaznenim zakonom. Rehabilitacija, kao i zastara, propisani su II. Poglavljem VI. Glave KZI-a, koji definira rehabilitaciju kao čin kojim prestaju sporedne kazne i drugi kaznenopravni učinci osude, osim ako zakonom nije drukčije određeno.¹⁰⁸

Pravo i uvjeti stjecanja prava na rehabilitaciju opisani su tablicom ispod.

Tablica 3. Rokovi u kojima nastupa sudska rehabilitacija osuđenika za počinjenje kaznenog djela, prema KZI-u

¹⁰⁷ Član 121. KZCG-a

¹⁰⁸ Kazneni zakon Italije (030U1398). Čl. 178.

Protek vremena prije nastupanja rehabilitacije	Uvjeti nastupanja rehabilitacije
tri godine	Protek vremena od izvršenja ili prekida kazne na neki drugi način, uz dokazano dobro vladanje osuđenika.
osam godina	Protek vremena od izvršenja ili prekida kazne na neki drugi način, uz dokazano dobro vladanje osuđenika, onim osuđenicima koji su ponavljači kaznenih djela.
deset godina	Protek vremena od izvršenja ili prekida kazne na neki drugi način, uz dokazano dobro vladanje osuđenika, onim osuđenicima koji su ponavljači kaznenih djela, i osobe s kriminalnim sklonostima.

Izvor: izrada autora prema Kaznenom zakonu Italije (030U1398). Čl. 179.

Rehabilitacija ne nastupa automatski, već osuđenik podnosi zahtjeva za kaznenu rehabilitaciju i to Nadzornome sudu, a osim zahtjeva, osuđenik mora dostaviti i dokaze o dobrom ponašanju. Nakon rasprave na zakazanom ročištu, Sud donosi rješenje o rehabilitaciji, a, ako je ono pozitivno, osim osuđenika, o tome se obavještava i Ured za kaznenu evidenciju.¹⁰⁹

Zanimljiva je i odredba KZI-a, kojom se prva osuda (na kaznu zatvora do dvije godine ili novčana kazna do jednog milijuna eura), uz odluku Suda (prema uvjetima opisanim Zakonom), ne mora navesti u kaznenoj evidenciji.¹¹⁰

Kao i u hrvatskom zakonodavstvu, u njemačkom pravu postoji Kazneni zakon - *Strafgesetzbuch*, Zakon o kaznenom postupku - *Strafprozeßordnung*, a pravo na rehabilitaciju osuđenika utvrđeno je zasebnim zakonom - Saveznim zakonom o središnjem kaznenom registru i registru odgojnih mjera - *Bundeszentralregistergesetz* (dalje: SZSKR).

Njemački zakon o kaznenom postupku podijeljen je u osam knjiga, koje se, opet, dijele na odjeljke. Knjiga prva "Opće odredbe" obuhvaća nadležnost, izuzeće sudskih dužnosnika, opće odredbe o odlukama suda, rokovi i povrat u prijašnje stanje, sredstva dokazivanja, sredstva prinude i osiguranja, saslušanje optuženih i obrana. Od Knjige druge do četvrte obrađuje se tijekom kaznenog postupka. Knjiga peta regulira sudjelovanje oštećenog u postupku, zatim, Knjiga šesta utvrđuje posebne vrste postupaka, sedma izvršenje kazne i troškove, a osma informacije i propise o upotrebi podataka.

¹⁰⁹ Čl. 179. KZI-a

¹¹⁰ Čl. 175. KZI-a

Osim toga, postoje značajne sličnosti u sadržajima zakona, te i njemački kazneni zakon ističe kako se kazneno djelo može počiniti nepočinjenjem. Razlika je pak, u definiranju vrsta kaznenih djela, odnosno, za razliku od hrvatskog zakona, u kojem su kaznena djela protiv države, strane države ili biračkog prava na posljednjem mjestu, u njemačkom kaznenom zakonu, popis kaznenih djela time započinje. Hrvatski zakon razlikuje kaznena djela i prekršaje, dok su u njemačkom zakonu definirana teža kaznena djela i lakša kaznena djela.

Kao i u hrvatskom pravu, u njemačkom pravu postoji poseban pravni propis (SZSKR) kojim se regulira kaznena evidencija osuđenika i utvrđuju pravila unosa podataka u kaznenu evidenciju, odnosno u središnji registar, kao i uvjete pod kojima se unosi brišu iz registra, odnosno, uvjeti pod kojima nastupa rehabilitacija.

Rehabilitacija osuđenika u njemačkom kaznenom zakonu znači brisanje podataka o osudi iz kaznene evidencije i prestanak svih pravnih posljedica osude. Osuđenik se, nakon rehabilitacije, smatra neosuđenim i ima pravo na naknadu štete od države ako je bio nezakonito ili neosnovano lišen slobode ili osuđen.¹¹¹

Središnji kazneni registar sadrži podatke o kaznenim presudama, odlukama upravnih tijela i sudova, odluke sudova i nalozi tijela kaznenog progona o nepostojanju kaznene odgovornosti, kao i naknadne odluke suda o prethodnim upisima.¹¹²

Upisi koji se brišu iz registra, kao i uvjeti pod kojima se ti upisi mogu izbrisati navedeni su u tablici ispod.

Tablica 4. Rokovi u kojima se brišu unosi o kaznenim presudama iz Središnjeg kaznenog registra Njemačke

Protek vremena prije nastupanja rehabilitacije	Uvjeti nastupanja rehabilitacije
tri godine	Upisi koji se odnose na osobe čija je smrt službeno prijavljen organu koji vodi upisnik brišu se iz upisnika tri godine od dana primitka te obavijesti. Tijekom tog razdoblja informacije se mogu dijeliti samo sa sudovima i uredima državnog odvjetništva.
starost	Iz Registra se brišu i upisi koji se odnose na osobe starije od 90 godina.
tri godine	Protek vremena nakon osude na plaćanje novčane kazne ili nakon osude na kaznu zatvora u trajanju do tri mjeseca.

¹¹¹ Savezni zakon o središnjem kaznenom registru. Bundesamt für Justiz. Odjeljak 5., 51.

¹¹² Odjeljak 3. SZSKR-a

Protek vremena prije nastupanja rehabilitacije	Uvjeti nastupanja rehabilitacije
tri godine	Protek vremena nakon osude maloljetnika na kaznu zatvora do jedne godine.
deset godina	Protek vremena nakon osude za lakše kazneno djelo na kaznu zatvora u trajanju duljem od jedne godine.
dvadeset godina	Protek vremena nakon osude za teže kazneno djelo na kaznu zatvora.

Izvor: Savezni zakon o središnjem kaznenom registru. Bundesamt für Justiz. Članak 34.

Tablica ispod prikazuje komparativni pregled zakonske rehabilitacije u četiri zemlje: Hrvatskoj, Crnoj Gori, Italiji i Njemačkoj. U svim državama rehabilitacija podrazumijeva brisanje kaznene evidencije i prestanak pravnih posljedica osude, čime se osoba smatra neosuđivanom. Iako je pravna definicija rehabilitacije u svim zemljama slična, postoje razlike u uvjetima i zakonodavnom okviru. Za sve države zajednički su opći i posebni uvjeti za rehabilitaciju; zahtijeva se protek zakonom određenog vremena nakon izdržane, oprostene ili zastarjele kazne, te izostanak nove osude u tom razdoblju. Značajna je razlika što u Italiji rehabilitacija zahtijeva i podnošenje zahtjeva sudu uz dokaze o dobrom ponašanju, dok je u ostalim zemljama, rehabilitacija automatizirana ako su ispunjeni zakonski uvjeti.

Tablica 5. Usporedba kaznenih evidencija u odabranim europskim državama

Zakonska rehabilitacija				
	Hrvatska	Crna Gora	Italija	Njemačka
Kaznena evidencija	Kaznena evidencija	Kaznena evidencija	Kaznena evidencija	Središnji kazneni registar
Pravni propisi kojima se uređuju zakonska rehabilitacija i kaznena evidencija	1. Zakon o pravnim posljedicama osude, kaznenoj evidenciji i rehabilitaciji 2. Pravilnik o kaznenoj evidenciji	1. Krivični zakonik 2. Zakon o krivičnom postupku 3. Uredba o načinu vođenja kaznene evidencije	1. Kazneni zakon (<i>Il codice penale</i>)	1. Kazneni zakon (<i>Strafgesetzbuch</i>) 2. Saveznim zakonom o središnjem kaznenom registru (<i>Bundeszentralregistergesetz</i>)
Pravna definicija rehabilitacije	Rehabilitacijom se briše osuda i prestaju sve njene pravne posljedice, a osuđeni se smatra neosuđivanim.	Rehabilitacijom se briše osuda i prestaju sve njene pravne posljedice, a osuđeni se smatra neosuđivanim.	Rehabilitacijom se briše osuda i prestaju sve njene pravne posljedice, a osuđeni se smatra neosuđivanim.	Rehabilitacijom se briše osuda i prestaju sve njene pravne posljedice, a osuđeni se smatra neosuđivanim.

Zakonska rehabilitacija				
	Hrvatska	Crna Gora	Italija	Njemačka
Opći uvjeti za nastupanje rehabilitacije	Zakonska rehabilitacija se daje osobama koje su osuđene ili oslobođene kazne nakon protoka zakonom određenog vremena poslije izdržane, zastarjele ili oprostene kazne.	Zakonska rehabilitacija se daje samo onim osobama koje prije osude na koju se odnosi rehabilitacija nisu bile osuđivane ili koje su se po zakonu smatrale neosuđivanima.	Zakonska rehabilitacija se može dati osobama koje su osuđene ili oslobođene kazne nakon protoka zakonom određenog vremena poslije izdržane, zastarjele ili oprostene kazne, uz zahtjev Sudu i dokaze o dobrom ponašanju.	Zakonska rehabilitacija se daje osobama koje su osuđene ili oslobođene kazne nakon protoka zakonom određenog vremena poslije izdržane, zastarjele ili oprostene kazne.
Posebni uvjeti za nastupanje rehabilitacije	Počinitelj kaznenog djela ne smije biti osuđivan zbog novog krivičnog djela za vrijeme koje je zakonom propisano.	Počinitelj kaznenog djela ne smije biti osuđivan zbog novog krivičnog djela za vrijeme koje je zakonom propisano.	Počinitelj kaznenog djela ne smije biti osuđivan zbog novog krivičnog djela za vrijeme koje je zakonom propisano.	Počinitelj kaznenog djela ne smije biti osuđivan zbog novog krivičnog djela za vrijeme koje je zakonom propisano.

Izvor: izrada autora

2.2.2. Ustav Republike Hrvatske

Prema Ustavu Republike Hrvatske, kaznena osuda može proizvesti pravne posljedice samo ako je riječ o teškim i osobito nečasnim djelima, i to uz zakonsko uređenje.¹¹³ Također, Ustav zahtijeva poštivanje načela razmjernosti,¹¹⁴ prema kojem se prava i slobode mogu ograničiti samo ako je to nužno i razmjerno svrsi ograničenja. Na taj način Ustav uspostavlja ravnotežu između zaštite pravnog poretka i zaštite temeljnih prava osuđenih osoba, čime se osigurava da kaznena osuda ne dovodi do neopravdanog i trajnog uskraćivanja prava.

Ustav Republike Hrvatske izravno spominje pravne posljedice osude u članku 30., u kojem se propisuje da kaznena osuda za teška i osobito nečasna kaznena djela može, u skladu sa zakonom, imati za posljedicu gubitak stečenih ili zabranu stjecanja na određeno vrijeme nekih

¹¹³ ČL. 30. Ustava Republike Hrvatske, NN 56/90, 135/97, 08/98, 113/00, 124/00, 28/01, 41/01, 55/01, 76/10, 85/10, 05/14.

¹¹⁴ Čl. 16. Ustava RH.

prava na obavljanje određenih poslova, ako to zahtijeva zaštita pravnog poretka.¹¹⁵ Ovom se odredbom jasno potvrđuje postojanje pravnih posljedica osude kao ustavno dopuštenog ograničenja prava, ali istodobno i njihova iznimna priroda, budući da se mogu primijeniti samo kada to zahtijeva opći interes i u okvirima koje propisuje zakon. Time se sprječava proizvoljna ili nerazmjerna primjena ograničenja prema osobama koje su osuđene, čime se štite temeljna načela pravednosti i vladavine prava.

Uz članak 30., nekoliko drugih ustavnih odredbi posredno se odnosi na pitanje pravnih posljedica osude i rehabilitacije. Članak 25. Ustava jamči da se sa svakim osuđenikom mora postupati čovječno i da se mora poštovati njegovo dostojanstvo, čime se postavlja temelj za shvaćanje rehabilitacije ne samo kao pravnog, nego i kao moralnog i društvenog instituta.¹¹⁶ Rehabilitacija, iako nije izrijekom spomenuta u Ustavu, proizlazi iz ovog načela humanosti i predstavlja instrument kojim se ostvaruje zaštita ljudskog dostojanstva i pravo na novi početak nakon izdržane kazne.

Članak 28. dodatno naglašava načelo presumpcije nevinosti, prema kojem se svatko smatra nedužnim dok mu se pravomoćnom sudskom presudom ne utvrdi krivnja. Ova odredba ima izravne implikacije na pitanje pravnih posljedica, budući da se one ne smiju primjenjivati prije pravomoćne osude. U suprotnom bi došlo do povrede temeljnih prava osobe i načela pravičnog postupka. Nakon što osuda postane pravomoćna, njezine pravne posljedice moraju se primjenjivati u skladu s načelom razmjernosti i trajanjem zakonom predviđenih rokova, a rehabilitacijom se one poništavaju, vraćajući osobu u status neosuđivane.¹¹⁷

Ustav također u članku 14. jamči načelo jednakosti pred zakonom, koje ima značajnu ulogu u kontekstu rehabilitacije. Naime, kada osoba ispuní zakonske uvjete za rehabilitaciju, njezina prava i slobode moraju biti jednaka pravima i slobodama osoba koje nikada nisu bile osuđene. Svako postupanje koje bi rehabilitiranoj osobi uskraćivalo jednaka prava predstavljalo bi povredu ovog ustavnog načela. Načelo jednakosti i zabrane diskriminacije, stoga, predstavlja ustavni temelj za dosljednu primjenu učinaka rehabilitacije u praksi.¹¹⁸

¹¹⁵ Čl. 30. Ustava RH.

¹¹⁶ Čl. 25. Ustava RH.

¹¹⁷ Čl. 28. Ustava RH.

¹¹⁸ Čl. 14. Ustava RH.

Premda Ustav Republike Hrvatske izričito ne uređuje institut rehabilitacije, njegova temeljna načela, ljudsko dostojanstvo, jednakost, presumpcija nevinosti i razmjernost, stvaraju pravni i etički okvir u kojem rehabilitacija mora djelovati. Rehabilitacija se tako pojavljuje kao ustavnopravno nužna posljedica izvršenja kazne, kojom se osigurava ponovno uključivanje pojedinca u društvo bez predrasuda i diskriminacije. Na taj način, iako ne izričito spomenuta, rehabilitacija proizlazi iz ustavnog poretka kao mehanizam zaštite ljudskih prava i ostvarivanja načela pravednosti, čime se ostvaruje sklad između interesa društva i prava pojedinca.

2.2.3. Nacionalno zakonodavstvo

Zakonom o pravnim posljedicama osude, kaznenoj evidenciji i rehabilitaciji (dalje: ZPPOKER) uređuju se pravne posljedice koje proizlaze iz kaznene osude, način ustrojstva i vođenja kaznene evidencije, uvjeti davanja i brisanja podataka, međunarodna razmjena informacija te mehanizmi rehabilitacije.¹¹⁹ Navedeni zakon predstavlja temelj za razumijevanje utjecaja kaznene osude na pravni status pojedinca, ali i prava zatvorenika na povratak u društvo putem procesa rehabilitacije.

Pravne posljedice osude su, kako se definira u literaturi, ograničenja prava osoba koje su pravomoćno osuđene za kazneno djelo, a koje nastupaju automatski po sili zakona, bez potrebe da ih sud izriče u presudi. One nisu kaznenopravne sankcije, ali se zbog svoje prirode nazivaju statusnim kaznenopravnim mjerama i mogu imati iznimno jak utjecaj na život osuđene osobe nakon izdržavanja kazne.

U teoriji i praksi pravnih posljedica osude uobičajeno se razlikuju dvije osnovne vrste: izravne (direktne) i neizravne (kolateralne) pravne posljedice. Izravne pravne posljedice su one koje neposredno proizlaze iz same osude i obično su izričito navedene u presudi, poput zabrane obavljanja određene djelatnosti ili funkcije. S druge strane, neizravne, odnosno kolateralne pravne posljedice nisu izravno navedene u presudi, ali nastaju temeljem drugih zakonskih propisa. Primjeri takvih posljedica uključuju zakonske zabrane zapošljavanja u državnoj službi, obrazovanju ili obavljanju određenih reguliranih profesija. Specifičnost kolateralnih posljedica leži u činjenici da one najčešće ostaju nepoznate osuđeniku sve dok ne pokuša ostvariti neko konkretno pravo – primjerice, pravo na zapošljavanje, izdavanje profesionalne licence ili upis u određeni registar. Takve situacije otvaraju važno pitanje pravne predvidivosti,

¹¹⁹ Čl. 1. Zakona o pravnim posljedicama osude, kaznenoj evidenciji i rehabilitaciji, NN 143/12, 105/15, 32/17, 53/22.

transparentnosti i poštivanja načela jednakosti pred zakonom, jer osuđena osoba može biti suočena s posljedicama koje nisu bile poznate u trenutku izricanja kazne, niti su bile predmet rasprave u kaznenom postupku.

ZPPOKER ima širi opseg od Ustava jer dopušta propisivanje pravnih posljedica i za blaža kaznena djela, čime dolazi do potencijalnog nesklada između zakonskih i ustavnih normi. Primjerice, zabrana zapošljavanja u nekim djelatnostima može nastupiti i kod uvjetne osude, što bi moglo biti protivno ustavnoj odredbi o trostrukom uvjetu (kazneno djelo + teška narav + nečasnost).

Prema Prekršajnom zakonu (dalje: PZ): „*Počinitelj prekršaja koji je pravomoćno proglašen krivim i prema kojem je primijenjena prekršajnoppravna sankcija ili je oslobođen kazne ima pravo, nakon proteka određenog vremena i pod uvjetima koji su određeni ovim Zakonom, smatrati da nije počinio prekršaj a njegova prava i slobode ne mogu se razlikovati od prava i sloboda onih koji nisu počinili prekršaj.*“¹²⁰

Rehabilitacija se stječe nakon izdržane, oprostene ili zastarjele kazne zatvora odnosno maloljetničkog zatvora, a njome i sva prava utvrđena Ustavom, zakonom ili drugim propisom. Zatim: „*Protekom tri godine od pravomoćnosti odluke o prekršaju počinitelj prekršaja smatra se neosuđivanim po toj odluci o prekršaju i svaka uporaba tih podataka o njemu kao počinitelju prekršaja zabranjena je i nema nikakav pravni učinak. Rehabilitirani osuđenik ima pravo nijekati prijašnju osuđivanost i zbog toga ne može biti pozvan na odgovornost niti može imati bilo kakve pravne posljedice.*“¹²¹

Sukladno prethodno opisanome, isti zakon utvrđuje i: „*Podaci o prekršaju za koji je nastupila rehabilitacija ne mogu se nikome dati, a ni koristiti za bilo koje potrebe.*“¹²²

Tablica 6. Rokovi u kojima nastupa rehabilitacija osuđenika za počinjenje prekršajnog djela, prema Prekršajnom zakonu Republike Hrvatske

Protek vremena prije nastupanja rehabilitacije	Uz uvjet da počinitelj prekršajnog djela nije ponovno osuđen zbog novog prekršajnog djela, uvjeti nastupanja rehabilitacije
tri godine	Protek vremena „od pravomoćnosti odluke o prekršaju počinitelj prekršaja smatra se neosuđivanim po toj odluci o prekršaju i svaka uporaba tih podataka o

¹²⁰ Čl. 8. Prekršajnoga zakona, NN 107/07, 39/13, 157/13, 110/15, 70/17, 118/18, 114/22.

¹²¹ Čl. 77. st. 2.. PZ-a

¹²² Čl. 78. st. 6. PZ-a

Protek vremena prije nastupanja rehabilitacije	Uz uvjet da počinitelj prekršajnog djela nije ponovno osuđen zbog novog prekršajnog djela, uvjeti nastupanja rehabilitacije
	njemu kao počinitelju prekršaja zabranjena je i nema nikakav pravni učinak. Rehabilitirani osuđenik ima pravo nijekati prijašnju osuđivanost i zbog toga ne može biti pozvan na odgovornost niti može imati bilo kakve pravne posljedice.“ ¹²³

Izvor: izrada autora

Tablica iznad prikazuje zakonski uređene rokove nakon kojih kod počinitelja prekršaja nastupa institut rehabilitacije, u smislu da se osoba smatra neosuđivanom i da njen prethodni prekršaj više ne smije imati pravnih učinaka. Prema članku 77. PZ-a, rehabilitacija nastupa protekom tri godine od dana pravomoćnosti odluke o prekršaju, pod uvjetom da osoba tijekom tog razdoblja nije počinila novi prekršaj.

U hrvatskoj praksi, kolateralne posljedice osude mogu uključivati: zabranu zapošljavanja u državnoj službi, školstvu, sigurnosno-obavještajnom sustavu, investicijskim društvima; diskvalifikaciju iz članstva u upravi trgovačkog društva; gubitak državnih odličja, činova, vojne dužnosti; zabranu obavljanja zanimanja, čak i kada kazna nije bezuvjetna, te stigmatizaciju i diskriminaciju pri pronalasku posla ili stana.

Ove posljedice često traju i nakon izdržane kazne, a ponekad i dulje nego što traje formalna rehabilitacija, što dodatno otežava resocijalizaciju osuđenika i njihovu reintegraciju u društvo.

ZPPOKER-om, pravo na rehabilitaciju definirano je kao pravo osuđenika, kojim se, „(...) nakon proteka zakonom određenog vremena i pod uvjetima koji su određeni ovim Zakonom, smatrati se osobom koja nije počinila kazneno djelo(...)“¹²⁴

Pravo na rehabilitaciju nakon počinjenja kaznenog djela utvrđuje ZPPOKER: „Počinitelj kaznenog djela koji je pravomoćno osuđen ili je oslobođen kazne ima pravo nakon proteka zakonom određenog vremena i pod uvjetima koji su određeni ovim Zakonom, smatrati se osobom koja nije počinila kazneno djelo, a njezina prava i slobode ne mogu se razlikovati od prava i sloboda osoba koje nisu počinile kazneno djelo.“¹²⁵

¹²³ Čl. 77. st. 3. PZ-a

¹²⁴ Čl. 18. ZPPOKER-a

¹²⁵ Ibid.

Tablica 7. Rokovi u kojima nastupa rehabilitacija osuđenika za počinjenje kaznenog djela, prema Zakonu o pravnim posljedicama osude, kaznenoj evidenciji i rehabilitaciji Republike Hrvatske

Protek vremena prije nastupanja rehabilitacije	Uz uvjet da počinitelj kaznenog djela nije ponovno osuđen zbog novog kaznenog djela, uvjeti nastupanja rehabilitacije
jedna godina	Protek vremena od dana pravomoćnosti odluke o oslobođenju od kazne.
tri godine	Protek vremena od dana izdržane, zastarjele ili oproštene kazne kod osude na kaznu zatvora ili kaznu maloljetničkog zatvora manju od jedne godine, od dana plaćanja novčane kazne, od dana isteka roka provjeravanja kod uvjetne osude i od dana izvršenja rada za opće dobro.
pet godina	Protek vremena od dana izdržane, zastarjele ili oproštene kazne kod osude na kaznu zatvora od jedne godine ili teže kazne te kazne maloljetničkog zatvora.
deset godina	Protek vremena od dana izdržane, zastarjele ili oproštene kazne kod osude na kaznu zatvora od tri godine ili težu kaznu.
petnaest godina	Protek vremena od dana izdržane, zastarjele ili oproštene kazne kod osude na kaznu zatvora od deset godina ili težu kaznu.
dvadeset godina	Protek vremena od dana izdržane, zastarjele ili oproštene kazne kod osude na kaznu dugotrajnog zatvora.

Izvor: izrada autora prema Zakonu o pravnim posljedicama osude, kaznenoj evidenciji i rehabilitaciji, NN 143/12, 105/15, 32/17, 53/22, Čl. 19. (4)

U skladu s rokovima i uvjetima opisanim tablicom iznad, Rješenje o rehabilitaciji donosi Ministarstvo po službenoj dužnosti,¹²⁶ ili prvostupanjski sud.¹²⁷

Nastup rehabilitacije, podrazumijeva da osuđene osobe, nakon izdržane oproštene ili zastarjele kazne zatvora, kazne dugotrajnog zatvora ili kazne maloljetničkog zatvora, odnosno nakon plaćanja novčane kazne, imaju sva prava građanina utvrđena Ustavom Republike Hrvatske, zakonom ili drugim propisima te mogu stjecati sva prava osim onih koja su ima ograničena sigurnosnom mjerom, ako je ona izrečena.¹²⁸

Tablica iznad prikazuje zakonski propisane rokove nakon kojih nastupa rehabilitacija osuđenika, ovisno o vrsti i težini kazne izrečene u kaznenom postupku, a temelji se na članku

¹²⁶ Čl. 20. st. 1. ZPPOKER-a

¹²⁷ Čl. 20. st. 2. ZPPOKER-a

¹²⁸ Čl. 19. ZPPOKER-a

19. stavku 4. Zakona o pravnim posljedicama osude, kaznenoj evidenciji i rehabilitaciji. Rehabilitacija predstavlja trenutak kada se, pod zakonom određenim uvjetima, osoba više ne smatra osuđivanom i kada pravne posljedice osude prestaju proizvoditi učinke. Time se omogućuje formalna i pravna reintegracija osobe u društvo, uz brisanje podataka iz kaznene evidencije.¹²⁹

U slučajevima kada je osoba pravomoćno oslobođena od kazne, rehabilitacija nastupa već nakon proteka jedne godine od dana pravomoćnosti takve odluke. Ako je osoba osuđena na blaže kazne, primjerice zatvorsku kaznu kraću od jedne godine, novčanu kaznu, uvjetnu osudu ili kaznu rada za opće dobro, rehabilitacija nastupa nakon proteka tri godine, računajući od dana izdržane, zastarjele ili oprostene kazne, odnosno od dana izvršenja kazne rada za opće dobro, plaćanja novčane kazne ili isteka roka provjeravanja kod uvjetne osude.¹³⁰ U slučaju težih kazni, kao što je zatvorska kazna od jedne godine ili više, rok za nastupanje rehabilitacije produžuje se na pet godina. Za kazne zatvora u trajanju od tri godine ili više, rehabilitacija nastupa tek nakon proteka deset godina, dok za kazne zatvora u trajanju od deset godina ili više taj rok iznosi petnaest godina. U najtežim slučajevima, kada je izrečena kazna dugotrajnog zatvora, rehabilitacija nastupa tek nakon proteka dvadeset godina od dana kada je kazna izdržana, zastarjela ili oprostena.¹³¹

Važno je naglasiti da se svi ovi rokovi računaju pod uvjetom da osoba u međuvremenu nije ponovno osuđena za novo kazneno djelo. Ako do nove osude dođe, rehabilitacija se odgađa sve dok se ne ispune uvjeti propisani za novu presudu, čime se potvrđuje da rehabilitacija nije automatsko pravo već rezultat uzornog ponašanja nakon odsluženja kazne.¹³² Ova zakonska rješenja jasno ukazuju na postupnu gradaciju vremena potrebnog za brisanje posljedica osude, ovisno o težini kazne, pri čemu se osobama koje su počinile teža kaznena djela postavljaju stroži uvjeti i dulji rokovi za reintegraciju u društvo.¹³³

Takvo uređenje ima izrazito važnu pravnu i društvenu funkciju. S jedne strane, ono omogućuje ostvarivanje temeljnih prava bivših osuđenika i njihovu ravnopravnost s ostalim građanima nakon ispunjenja zakonskih uvjeta, dok s druge strane štiti interese društva i pravne sigurnosti

¹²⁹ Ibid.

¹³⁰ Ibid.

¹³¹ Ibid.

¹³² Ibid.

¹³³ Ibid.

kroz razuman vremenski odmak i uvjet neponavljanja kaznenog djela. Tablica time ne samo da strukturirano prikazuje rokove rehabilitacije, već i odražava uravnotežen pristup između interesa pojedinca i sigurnosti pravnog poretka.¹³⁴

Pravo na rehabilitaciju nakon počinjenja kaznenog djela utvrđuje ZPPOKER: „*Počinitelj kaznenog djela koji je pravomoćno osuđen ili je oslobođen kazne ima pravo nakon protoka zakonom određenog vremena i pod uvjetima koji su određeni ovim Zakonom, smatrati se osobom koja nije počinila kazneno djelo, a njezina prava i slobode ne mogu se razlikovati od prava i sloboda osoba koje nisu počinile kazneno djelo.*“

U praksi hrvatskih sudova, prema osobnom iskustvu autora, postoje primjeri kada se opisano pravo na rehabilitaciju, propisano Čl. 18. Zakona o pravnim posljedicama osude, kaznenoj evidenciji i rehabilitaciji, uskraćuje, a jedan će takav primjer biti prikazan u nastavku poglavlja.

2.2.4. Pravne posljedice pokretanja prekršajnog postupka

Pokretanje prekršajnog postupka u Republici Hrvatskoj ima niz važnih pravnih posljedica koje se odnose na počinitelja prekršaja, ali i na oštećenika, državna tijela i druge uključene subjekte. Prekršajni postupak uređen je PZ-om, koji detaljno propisuje tijek postupka, nadležnosti, pravne posljedice, rokove i prava okrivljenika.

Prekršajni postupak pokreće se kada nadležno tijelo utvrdi da je došlo do povrede propisa koji se smatra prekršajem, bilo na temelju službene dužnosti ili prijave treće strane. Prema PZ-u, prekršaj je djelo koje predstavlja povredu javnog poretka, društvene discipline ili drugih pravnih dobara zaštićenih propisima, a za koje je predviđena prekršajnopravna sankcija.¹³⁵

Pokretanjem postupka dolazi do konkretnih pravnih posljedica za okrivljenika. Prema članku 109. a st. 1. PZ-a, počinitelj prekršaja ima pravo na obavijest o pokretanju postupka i prigovor na prekršajni nalog, dok mu je prema članku 108. zajamčeno pravo na obranu i sudjelovanje u postupku.¹³⁶

Jedna od važnijih posljedica pokretanja prekršajnog postupka je i mogući upis u prekršajnu evidenciju. Prema članku 153., vodi se evidencija izrečenih prekršajnih sankcija, što može imati

¹³⁴ Ibid.

¹³⁵ Čl. 1. PZ-a

¹³⁶ Čl. 108.-109. PZ-a

utjecaj na ostvarivanje pojedinih prava – primjerice, zapošljavanje u određenim djelatnostima, upravljanje vozilom ili sudjelovanje u javnim natjecajima.¹³⁷

Zakon propisuje i rokove za pokretanje i vođenje postupka. Članak 13. određuje da pravo na pokretanje prekršajnog postupka zastarijeva najkasnije četiri godine nakon počinjenja prekršaja, dok članak 14. navodi da pravo na izvršenje sankcije zastarijeva tri godine nakon pravomoćnosti presude.¹³⁸

U prekršajnom postupku, kao i u kaznenom, moguće je određivanje zaštitnih mjera koje imaju privremene učinke na slobodu počinitelja, npr. obvezno liječenje od ovisnosti; zabrana obavljanja određenih dužnosti ili djelatnosti; zabrana obavljanja određenih djelatnosti ili poslova pravnoj osobi; zabrana stjecanja dozvola, ovlasti, koncesija ili subvencija; zabrana poslovanja s korisnicima državnog i lokalnih proračuna; zabrana upravljanja motornim vozilom; te zabrana posjećivanja određenog mjesta ili područja.¹³⁹

Zaštitne se mjere ne mogu izreći, ako nisu u razmjeru s težinom počinjenog prekršaja i prekršaja koji se mogu očekivati, kao i sa stupnjem počiniteljeve opasnosti.¹⁴⁰

Svrha je zaštitnih mjera otklanjanje uvjeta koji omogućavaju ili poticajno djeluju na počinjenje novog prekršaja.¹⁴¹

Zaključno, pokretanje prekršajnog postupka prema PZ-u nosi sa sobom niz pravnih posljedica, od obveza i ograničenja koja mogu utjecati na slobodu i imovinu počinitelja, preko mogućnosti izricanja mjera i sankcija, do dugoročnih posljedica u evidencijama koje mogu oblikovati pravni status osobe. U skladu s temeljnim načelima zakonitosti, razmjernosti i pravičnosti, zakon jasno propisuje granice i mehanizme zaštite prava svih uključenih strana.

¹³⁷ Čl. 153. PZ-a

¹³⁸ Čl. 13.-14. PZ-a

¹³⁹ Čl. 50. PZ-a

¹⁴⁰ Čl. 51. PZ-a

¹⁴¹ Čl. 50. PZ-a

2.2.5. Pravne posljedice pokretanja kaznenog postupka

Pokretanje kaznenog postupka u Republici Hrvatskoj ima značajne pravne posljedice koje utječu na prava i obveze osumnjičenika, oštećenika i drugih sudionika u postupku. Ove posljedice uređene su Zakonom o kaznenom postupku (dalje: ZKP)¹⁴².

Kazneni progon započinje upisom kaznene prijave u upisnik kaznenih prijava ili poduzimanjem radnji ili mjera koje ograničavaju osobna prava i slobode,¹⁴³ a usmjerene su na razjašnjavanje sumnje da je određena osoba počinila kazneno djelo. Ove radnje mogu uključivati ispitivanje osumnjičenika, pretrage ili privremeno oduzimanje predmeta.

Od trenutka pokretanja kaznenog postupka, osumnjičenik stječe određena prava kako bi se osigurala njegova prava na pravično suđenje: pravo na obaviještenost, pravo na branitelja te pravo na šutnju. Pravo na obaviještenost označava da osumnjičenik mora biti obaviješten o sumnji koja ga tereti te o osnovama za tu sumnju.¹⁴⁴ Zatim, osumnjičenik ima pravo na branitelja po vlastitom izboru, a ako to ne može ostvariti zbog financijskih ili drugih razloga, može mu se dodijeliti branitelj po službenoj dužnosti.¹⁴⁵ Konačno, pravo na šutnju znači da osumnjičenik nije dužan iznositi svoju obranu niti odgovarati na pitanja tijekom istrage ili suđenja.¹⁴⁶

Tijekom kaznenog postupka, protiv osumnjičenika se mogu odrediti mjere opreza ili istražni zatvor kako bi se osiguralo nesmetano vođenje postupka. Mjere opreza uključuju zabranu napuštanja boravišta, obvezu redovitog javljanja određenoj osobi ili tijelu, zabranu približavanja određenim osobama ili mjestima te privremeno oduzimanje putnih isprava.¹⁴⁷ Istražni zatvor se može odrediti ako postoje okolnosti koje ukazuju na opasnost od bijega, utjecaja na svjedoke ili ponavljanja kaznenog djela.¹⁴⁸

Oštećenik, kao osoba čija su prava povrijeđena kaznenim djelom, ima određena prava u kaznenom postupku: pravo na obaviještenost, pravo na sudjelovanje u postupku te pravo na naknadu štete. Pravo na obaviještenost podrazumijeva da oštećenik ima pravo biti obaviješten

¹⁴² Zakon o kaznenom postupku, NN 152/08, 76/09, 80/11, 121/11, 91/12, 143/12, 56/13, 145/13, 152/14, 70/17, 126/19, 126/19, 130/20, 80/22, 36/24.

¹⁴³ Čl. 205. ZKP-a

¹⁴⁴ Čl. 205., Čl. 239. ZKP-a

¹⁴⁵ Čl. 65. i 66. ZKP-a

¹⁴⁶ Čl. 64. ZKP-a

¹⁴⁷ Čl. 98. ZKP-a

¹⁴⁸ Čl. 123. ZKP-a

o tijeku postupka i odlukama koje se donose.¹⁴⁹ Pravo na sudjelovanje u postupku označava da oštećenik može sudjelovati u postupku kao oštećenik-tužitelj, ako državni odvjetnik odustane od progona.¹⁵⁰ Koristeći pravo na naknadu štete, oštećenik može postaviti imovinskopравни zahtjev radi naknade štete nastale kaznenim djelom.¹⁵¹

Pokretanje kaznenog postupka može imati posljedice i na treće osobe, posebice ako se utvrdi da su imale koristi od kaznenog djela ili su povezane s počiniteljem. U takvim slučajevima, Kazneni zakon (dalje: KZ) predviđa mogućnost oduzimanja imovinske koristi ili predmeta proizašlih iz kaznenog djela.¹⁵²

Kazneni postupak je u pravilu javan, što znači da su suđenja otvorena za javnost.¹⁵³ Međutim, radi zaštite privatnosti sudionika ili interesa maloljetnika, sud može isključiti javnost s dijela ili cijelog suđenja.¹⁵⁴

Pokretanje kaznenog postupka može rezultirati upisom u kaznenu evidenciju, što može imati dugoročne posljedice na prava i mogućnosti osuđene osobe, poput zapošljavanja ili ostvarivanja određenih prava.¹⁵⁵

U slučaju osuđujuće presude, okrivljenik je dužan snositi troškove kaznenog postupka, uključujući troškove vještačenja, svjedoka i druge relevantne izdatke.¹⁵⁶

Zaključno, pokretanje kaznenog postupka nosi sa sobom brojne pravne posljedice koje utječu na prava i obveze svih sudionika. ZKP detaljno uređuje ove aspekte kako bi se osigurala pravičnost, učinkovitost i zaštita prava svih uključenih strana.

2.2.6. Prekršajna i kaznena evidencija

Institucija prekršajne evidencije ima za svrhu da se o pravomoćnim odlukama u prekršajnom postupku, sankcijama izrečenim počiniteljima i neizvršenim kaznama vodi sustav zapisa, čime se omogućuje praćenje izvršenja sankcija, evidencija neizvršenih obveza te osiguranje pravne učinkovitosti postupka. U PZ-u same odredbe koje izričito govore o evidenciji su relativno

¹⁴⁹ Čl. 51. ZKP-a

¹⁵⁰ Čl. 55. ZKP-a

¹⁵¹ Čl. 153. ZKP-a

¹⁵² Kazneni zakon, NN 125/11, 144/12, 56/15, 61/15, 101/17, 118/18, 126/19, 84/21, 114/22, 114/23, Čl. 77.

¹⁵³ Čl. 387. KZ-a

¹⁵⁴ Čl. 388. KZ-a

¹⁵⁵ Čl. 4. ZPPOKER-a

¹⁵⁶ Čl. 145. ZKP-a

ograničene, no jasna su pravila u vezi s rokovima zastare, izvješćivanjem i mogućnošću utjecaja zapisa na pravni položaj počinitelja.¹⁵⁷

PZ uređuje zastaru prekršajnog progona: prekršajni progon zastarijeva nakon četiri godine, dok za prekršaje za koje je ovlašteni tužitelj obvezan izdati prekršajni nalog progon zastarijeva nakon tri godine.¹⁵⁸

Zatim, PZ propisuje da se izrečena prekršajna sankcija ne može izvršiti kada od pravomoćnosti odluke prođe tri godine.¹⁵⁹ Ovi rokovi imaju izravan utjecaj na unos i trajanje podataka u prekršajnoj evidenciji, jer neizvršene sankcije mogu rezultirati upisom u registar neplaćenih kazni, a nakon proteka rokova ti zapisi mogu biti podložni brisanju ili promjeni.

Dodatno, pravila o samoj evidenciji detaljnije su uređena u Pravilnik o prekršajnoj evidenciji i Registru neplaćenih kazni. Cjelokupni sustav evidencije oblikovan je tako da kombinira pravnu sigurnost i transparentnost s zaštitom prava pojedinca. Podaci evidentirani u sustavu služe svrsi javne sigurnosti, praćenja izvršenja sankcija i provedbe prava, ali istovremeno je omogućeno njihovo brisanje ili promjena u slučajevima kada nastupe zakonski uvjeti (npr. izvršena sankcija, rehabilitacija, zastara). Time sustav evidencije izbjegava da evidencija postane trajna etiketa za pojedinca, nego omogućuje pravnu putanju povratka u stanje u kojem sankcija ne kontinuirano opterećuje pravni položaj osobe.¹⁶⁰

Prekršajnu evidenciju ustrojava i vodi ministarstvo nadležno za poslove pravosuđa, temeljem Pravilnika kojeg donosi ministar nadležan za poslove pravosuđa. Evidencija se vodi za osobe koje su pravomoćnom odlukom o prekršaju prekršajnog suda ili drugog nadležnog tijela osuđene na neku od sankcija propisanih Zakonom o prekršajima, kao i za slučajeve izricanja mjera oduzimanja imovinske koristi.¹⁶¹

Podaci koji se upisuju u Prekršajnu evidenciju, kao i spisi na temelju kojih se ti podaci vode, smatraju se službenom tajnom. Dostupnost tih podataka regulirana je precizno: mogu se dati samo tijelima nadležnim za vođenje prekršajnog postupka, pravosudnim ili državnim

¹⁵⁷ Čl. 153. PZ-a

¹⁵⁸ Čl. 13. PZ-a

¹⁵⁹ Čl. 14. PZ-a

¹⁶⁰ Ibid.

¹⁶¹ Općinski prekršajni sud u Zagrebu. Prekršajna evidencija. Dostupno na: <https://sudovi.hr/hr/opszg/o-sudovima/preksajna-evidencija> (20. 10. 2025.)

odvjetništvima za postupke iz njihove nadležnosti te za potrebe upravnih postupaka nadležnih upravnih tijela utemeljeno na posebnom propisu.¹⁶²

Posebna odredba se odnosi na javne nabave: tijekom postupka javne nabave, javni naručitelj smije zatražiti podatke o prekršajnoj kažnjavanosti ponuditelja ili natjecatelja, što znači da evidencija ima neposredne primjene u području tržišne potpore i javnih postupaka.¹⁶³

Za izdavanje potvrde iz Prekršajne evidencije postoji propisana procedura: fizička ili pravna osoba može tražiti izdavanje potvrde „da se ne vodi postupak“ ili odgovarajućeg podataka iz evidencije, ali je za to nužno da podnositelj dokaže da su mu podaci potrebni za ostvarivanje prava u stranoj državi, priloži ovlaštenu prijevod relevantnog propisa ili zahtjeva te uplati propisanu upravnu pristojbu.¹⁶⁴

Na portalu e-Građani dostupna je usluga za izdavanje uvjerenja da se ne vodi postupak za prekršaj, a u praksi ga izdaje, među ostalim, Općinski prekršajni sud u Zagrebu prema članku, za prekršaje za koje je to propisano posebnim zakonima. Uz to, korisnicima je omogućeno da ubuduće zahtjev za izdavanje uvjerenja podnesu elektroničkim putem. Obrazac Zahtjeva za izdavanje uvjerenja nalazi se na mrežnoj stranici suda, a uz obrazac treba priložiti kopiju važeće osobne iskaznice ili putovnice.¹⁶⁵

Ove odredbe pokazuju da Prekršajna evidencija u praksi ne funkcionira samo kao interni registar za praćenje sankcija, nego i kao pravni alat koji može utjecati na ostvarivanje određenih prava, od sudjelovanja u javnim natjecajima do međunarodnih uvjerenja. Nadalje, postupak izdavanja potvrde i uvjerenja iz evidencije naglašava važnost prava osobe da dobije službeni status o nevođenju postupka ili neprisustvu osude, što je značajno u kontekstu prava na ponovno uključivanje u život bez prepreka koje proizlaze iz ranijih postupaka.¹⁶⁶

Kaznena evidencija u Republici Hrvatskoj predstavlja sistemski uređeno vođenje podataka o pravomoćnim osuđujućim presudama i drugim relevantnim kaznenopravnim činjenicama te je uređena Zakonom o pravnim posljedicama osude, kaznenoj evidenciji i rehabilitaciji.

¹⁶² Ibid.

¹⁶³ Ibid.

¹⁶⁴ Ibid.

¹⁶⁵ Ibid.

¹⁶⁶ Ibid.

Prema članku 1. tog Zakona, evidencija obuhvaća „ustrojstvo, vođenje, dostupnost, davanje i brisanje podataka iz kaznene evidencije i međunarodnu razmjenu podataka iz kaznenih evidencija te rehabilitacija.“¹⁶⁷

Dakle, kaznena evidencija nije samo pasivni registar, već ima višestruke funkcije – praćenje pravomoćnih osuđujućih presuda, omogućavanje pravne sigurnosti i informacijsko-povezivanje s drugim državama članicama Europske unije.

Prema članku 3. ZPPOKER-a, središnje tijelo odgovorno za kaznenu evidenciju je ministarstvo nadležno za pravosuđe, koje vodi evidenciju za pravne i fizičke osobe s osuđujućim presudama u Hrvatskoj. Za maloljetnike i mlađe punoljetnike izrečene odgojne mjere evidenciju vodi ministarstvo nadležno za socijalnu skrb.¹⁶⁸

Zatim, u članku 4. navodi se da evidencija, osim fizičkih i pravnih osoba koje su za kaznena djela pravomoćno osuđene u Republici Hrvatskoj, obuhvaća i slučajeve kada su hrvatski državljani ili pravne osobe osuđene u inozemstvu, ako su podaci dostavljeni nadležnom tijelu u Hrvatskoj.¹⁶⁹

Zakonom je propisano da se iz evidencije mogu izdavati uvjerenja i izvatici, a postupak za zahtjev je uređen odredbama koje zahtijevaju pisani zahtjev uz naveden razlog i zakonsku osnovu. Konkretno, članak 15. propisuje da zahtjev mora sadržavati svrhu i pravnu osnovu traženja podataka.¹⁷⁰ Ako ministarstvo utvrdi da je zahtjev nepotpun, članak 16. predviđa da traži dopunu u roku od osam dana, a ako je neosnovan, rješenjem odbija zahtjev.¹⁷¹

U praksi to znači da osoba čiji su podaci u evidenciji ima proceduralnu mogućnost uvida u stanje svojih podataka te eventualnog zahtjeva za ispravkom ili brisanjem.

Osim unosa podataka, važan dio sustava je institut brisanja podataka iz kaznene evidencije. Članak 19. Zakona predviđa da se podaci brišu potpuno i trajno nakon proteka propisanih rokova.¹⁷² Također, brisanje može biti temeljem rješenja o rehabilitaciji tijela nadležnog za vođenje evidencije, pravomoćne sudske odluke o rehabilitaciji ili odluke o pomilovanju/

¹⁶⁷ Čl. 1. ZPPOKER-a

¹⁶⁸ Čl. 3. ZPPOKER-a

¹⁶⁹ Čl. 4. ZPPOKER-a

¹⁷⁰ Čl. 15. ZPPOKER-a

¹⁷¹ Čl. 16. ZPPOKER-a

¹⁷² Čl. 19. ZPPOKER-a

amnestiji kojom se daje prijevremena rehabilitacija. Time se omogućuje da osoba nakon ispunjenja zakonskih uvjeta prestane imati teret evidencijskih zapisa koji bi joj mogli onemogućiti ostvarivanje prava.

Zakon predviđa i međunarodnu komponentu evidencije. U Glavi IV. nalaze se odredbe koje uređuju dostavu podataka iz kaznene evidencije državama članicama EU i državama izvan EU. Članak 22. propisuje dostavu podataka državama izvan EU prema međunarodnim ugovorima,¹⁷³ dok članak 23. propisuje dostavu podataka državama članicama EU. Članak 24. uređuje način dostave elektroničkim putem putem sustava ECRIS (European Criminal Records Information System),¹⁷⁴ uključujući standardizaciju formata i povezanost s EU-sustavom. To znači da hrvatska kaznena evidencija nije izoliran nacionalni sustav, nego je uklopljena u europsku razmjenu podataka o osuđujućim presudama, što ima značajne implikacije za pravni položaj osoba koje su osuđene ili su rehabilitirane.

Iako evidencija sama po sebi ne predstavlja kaznu, njezini zapisi imaju značajan utjecaj na pravni položaj osuđenih osoba. Podaci u evidenciji mogu biti uvjet za izdavanje raznih uvjerenja, sudjelovanja u postupcima zapošljavanja, stjecanja dozvola ili kandidiranja za javne funkcije. Sustav brisanja omogućuje da, nakon ispunjenja uvjeta rehabilitacije, osoba legalno prestane biti tretirana kao osuđena, što je navedeno u pravnim tumačenjima da „osoba nastupa kao da nije počinila kazneno djelo“ nakon rehabilitacije.

Kaznena evidencija stoga ima dvojaku ulogu: s jedne strane omogućuje transparentnost i sigurnost u pravnome sustavu (npr. pri provjerama u zapošljavanju ili javnoj upravi), a s druge strane mora biti uređena tako da ne dovodi do trajne stigmatizacije ili diskriminacije. U tom smislu zakonska odredba o brisanju podataka i o rehabilitaciji predstavlja zaštitni mehanizam protiv perpetuiranja negativnih učinaka osude kroz evidenciju.

2.2.7. Pravna priroda, svrha i sadržaj pravnih posljedica osude

Pravna narav rehabilitacije leži u činjenici da se njezinim ostvarivanjem poništavaju sve pravne posljedice osude. To uključuje: pravo na brisanje podataka iz evidencija (kaznene/prekršajne evidencije), zabranu diskriminacije u pogledu pristupa pravima, slobodama i mogućnostima

¹⁷³ Čl. 22. ZPPOKER-a

¹⁷⁴ Čl. 23. ZPPOKER-a

zapošljavanja, pravo nijekanja prijašnje osuđivanosti bez pravnih posljedica, te obvezu nadležnih tijela da rehabilitiranoj osobi omoguće ravnopravan tretman.

Zakon, dakle, jasno propisuje da se nakon rehabilitacije osuđeniku moraju priznati ista prava kao i osobama koje nikada nisu bile osuđene, što osigurava osnovne principe vladavine prava, jednakosti i zaštite ljudskih prava.

Unatoč jasnim zakonskim odredbama, praksa pokazuje da u sustavu pravosuđa Republike Hrvatske postoje određeni problemi pri priznavanju prava na rehabilitaciju. Neki sudovi i dalje traže podatke iz kaznene evidencije i u slučajevima kada je rehabilitacija već nastupila, čime se krše prava rehabilitiranih osoba.

Takvi postupci nisu samo protivni zakonu, već i temeljnim načelima pravne sigurnosti i poštovanja ljudskih prava. Potrebno je, stoga, dodatno osnažiti svijest o važnosti pravne naravi rehabilitacije kao sredstva za reintegraciju pojedinaca i sprječavanje njihove trajne marginalizacije.

Pravne posljedice osude predstavljaju dodatna ograničenja prava i sloboda osuđenika koja nastupaju automatski, neovisno o izrečenoj kazni, kao izravna posljedica same osude.¹⁷⁵ Ove posljedice mogu uključivati gubitak određenih građanskih prava, poput prava na obavljanje određenih profesija, prava na stjecanje određenih dozvola ili licenci te drugih sličnih prava. Njihova svrha je zaštita društva od osoba koje su počinile kaznena djela, ali i poticanje rehabilitacije osuđenika kroz jasno definirane posljedice njihovih postupaka.¹⁷⁶ Međutim, često se postavlja pitanje jesu li ove posljedice u skladu s načelom individualizacije kazne i pridonose li stvarnoj resocijalizaciji počinitelja.¹⁷⁷

Rehabilitacija je ključan institut kaznenog prava koji omogućava pojedincima da, nakon proteka određenog vremena i ispunjenja zakonskih uvjeta, ponovno steknu pravni status kakav su imali prije osude. Pitanje rehabilitacije izuzetno je važno u kontekstu pravne sigurnosti, socijalne integracije bivših osuđenika te usklađenosti kaznenog sustava s temeljnim načelima

¹⁷⁵ Kurtović Mišić, A., Dragičević Prtenjača, M. i Strinić, V. (2012). Novosti kod instituta pomilovanja, pravnih posljedica osude, rehabilitacije i davanja podataka iz kaznene evidencije. *Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu*, 19 (2), 701-750.

¹⁷⁶ Damjanović, I., Jandrić, A. i Doležal, D. (2002). Uloga rehabilitacije u svjetlu novih promjena unutar zakona o izvršavanju kazne zatvora. *Kriminologija & socijalna integracija*, 10 (1), 49-58.

¹⁷⁷ Kanduž, Z. (1996). Zamisao o rehabilitaciji: pogled s kriminološkog stajališta. *Kriminologija & socijalna integracija*, 4 (2), 142-148.

resocijalizacije i reintegracije u društvo. U Republici Hrvatskoj rehabilitacija je regulirana Zakonom o pravnim posljedicama osude, kaznenoj evidenciji i rehabilitaciji, koji uređuje brisanje kaznene evidencije i posljedice osude, dok se u širem smislu tiče i brojnih drugih zakona koji propisuju specifične pravne posljedice osude u različitim područjima.

Ovo poglavlje posvećeno je analizi rehabilitacije u hrvatskom kaznenom zakonodavstvu i praksi. U njemu će biti razmatrane pravne posljedice koje nastaju pokretanjem kaznenog postupka, kao i pravne posljedice osude te njihov učinak na rehabilitaciju. Povijesni razvoj pravnih posljedica osude detaljno će biti obrađen kroz tri razdoblja: od prvih kaznenih zakona do 1852. godine, od 1852. do 1990. godine te od 1990. do 2011. godine, čime će se prikazati kontinuitet i promjene u shvaćanju pravnih posljedica osude i rehabilitacije kroz različite pravne sustave.

Posebna pozornost posvećena je pravnoj prirodi, svrsi i sadržaju pravnih posljedica osude, pri čemu će se istražiti i njihova raznolikost u posebnom zakonodavstvu, odnosno različiti zakoni koji na specifičan način uređuju pitanje ograničenja za osuđene osobe. Također, analizirat će se razlike u percepciji rehabilitacije u zakonodavnim okvirima i etičkim kodeksima, s naglaskom na profesije u kojima kaznena osuda može trajno utjecati na mogućnost obavljanja određenih djelatnosti.

Kako bi se osigurala praktična relevantnost istraživanja, u ovom poglavlju bit će predstavljeni i primjeri iz sudske prakse, koji će ilustrirati kako se rehabilitacija primjenjuje u stvarnim slučajevima, uz analizu izazova s kojima se suočavaju bivši osuđenici u postupku ostvarivanja svojih prava. Na kraju će se iznijeti kritički osvrt na rehabilitaciju *de lege lata*, analizirajući postojeće zakonske odredbe i njihov učinak u praksi, dok će se kroz prijedloge *de lege ferenda* predstaviti potencijalne zakonodavne reforme usmjerene na poboljšanje instituta rehabilitacije u Republici Hrvatskoj.

2.3. Pravne posljedice osude u posebnom zakonodavstvu - heterogenost uređenja

U hrvatskom pravnom sustavu, pravne posljedice osude uređene su kroz različite zakonske propise, što dovodi do heterogenosti u njihovom uređenju.¹⁷⁸ Dakle, pravne posljedice osude

¹⁷⁸ Kurtović Mišić, A., Dragičević Prtenjača, M. i Strinić, V. (2012)., 701-750.

nisu centralizirano i ujednačeno regulirane, već se pojavljuju u brojnim posebnim zakonima, koji propisuju dodatne ili specifične posljedice za pojedine profesije, djelatnosti ili sektore. Takva fragmentiranost dovodi do pravne nesigurnosti. Primjerice, ZPPOKER propisuje opće odredbe o pravnim posljedicama osude, ali mnogi posebni zakoni dodatno specificiraju ove posljedice za određena područja ili profesije.¹⁷⁹ Ovakav pristup može dovesti do neujednačenosti i pravne nesigurnosti, jer se pravne posljedice osude mogu razlikovati ovisno o specifičnom zakonu koji se primjenjuje na određenu situaciju.¹⁸⁰ To također može otežati proces rehabilitacije osuđenika, jer različiti zakoni mogu propisivati različite uvjete i rokove za rehabilitaciju.¹⁸¹

U nastavku slijedi analiza nekoliko različitih zakona koji sadrže pravne posljedice osude.

2.3.1. Zakon o državnim službenicima¹⁸²

Članak 152., stavak 4. propisuje da državnom službeniku prestaje služba po sili zakona ako je „(...) osuđen na djelomično uvjetnu osudu za kazneno djelo“.¹⁸³ Problem ovog primjera je u tome što za navedenu osudu nije nužno da se radi o „teškom i osobito nečasnom djelu“, čime se potencijalno krši članak 30. Ustava RH.¹⁸⁴

Prema Zakonu o državnim službenicima (dalje: ZDS): „Državni službenici odgovaraju za povredu službene dužnosti ako povjerene poslove ne obavljaju savjesno, stručno i u predviđenim rokovima, ako se ne pridržavaju Ustava, zakona i drugih propisa ili pravila o ponašanju za vrijeme službe ili u vezi sa službom.“¹⁸⁵ Povrede službene dužnosti mogu biti lake i teške.¹⁸⁶ No, „Istekom roka od dvije godine nakon pravomoćnosti izrečene kazne za laku povredu službene dužnosti izrečena kazna briše se pod uvjetom da državni službenik nije počinio novu povredu službene dužnosti od pravomoćnosti izrečene kazne.“¹⁸⁷ Pod istim

¹⁷⁹ Čl. 2. ZPPOKER-a

¹⁸⁰ Damjanović, I., Jandrić, A. i Doležal, D. (2002). Uloga rehabilitacije u svjetlu novih promjena unutar zakona o izvršavanju kazne zatvora. *Kriminologija & socijalna integracija*, 10 (1), 49-58.

¹⁸¹ Kanduč, Z. (1996)., 142-148.

¹⁸² Zakon o državnim službenicima, NN 155/23, 85/24

¹⁸³ Čl. 152. ZDS-a

¹⁸⁴ Čl. 30. Ustava RH

¹⁸⁵ Čl. 108. ZDS-a

¹⁸⁶ Čl. 110. ZDS-a

¹⁸⁷ Čl. 125. ZDS-a

uvjetima, ali nakon isteka četiri godine, briše se izrečena kazna za tešku povredu službene dužnosti.¹⁸⁸

2.3.2. Zakon o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi¹⁸⁹

Članak 106., stavak 3. i 4. zabranjuju zapošljavanje osoba koje su osuđene za određeno kazneno djelo, ali i osoba protiv kojih se vodi kazneni postupak za određena kaznena djela: „*Radni odnos u školskoj ustanovi ne može se zasnovati s osobom koja je pravomoćno osuđena za neko od kaznenih djela protiv života i tijela, protiv Republike Hrvatske, protiv pravosuđa, protiv javnog reda, protiv imovine, protiv službene dužnosti, protiv čovječnosti i ljudskog dostojanstva, protiv osobne slobode, protiv spolne slobode, spolnog zlostavljanja i iskorištavanja djeteta, protiv braka, obitelji i djece, protiv zdravlja ljudi, protiv opće sigurnosti, protiv krivotvorenja, a koje je propisano Kaznenim zakonom.* Radni odnos u školskoj ustanovi ne može zasnovati ni osoba protiv koje se vodi kazneni postupak za neko od kaznenih djela navedenih u stavku 1. i stavku 2. ovoga članka.“ Stavci 4. i 5., istog članka propisuju da se zaposlena osoba udalji s radnog mjesta, ako se, tijekom radnog odnosa, protiv nje podnese kaznena prijava, ili, ako se protiv iste osobe pokrene kazneni postupak. „*Ako školska ustanova kao poslodavac sazna da je osoba u radnom odnosu u školskoj ustanovi podnesena kaznena prijava za neko od kaznenih djela spolnog zlostavljanja i iskorištavanja djeteta, ravnatelj je isti dužan privremeno udaljiti od obavljanja poslova, uz pravo na naknadu plaće u visini pune prosječne mjesečne plaće koju je osoba ostvarila u tri mjeseca prije udaljenja od obavljanja poslova, do zaprimanja dokaza da je protiv osobe pokrenut kazneni postupak ili odbačena kaznena prijava. Ako školska ustanova kao poslodavac zaprimila obavijest da je protiv osobe u radnom odnosu u školskoj ustanovi pokrenut i vodi se kazneni postupak za neko od kaznenih djela iz stavka 1. i stavka 2. ovoga članka, u skladu sa propisima o obavljanju poslova do obustave kaznenog postupka, odnosno najduže do pravomoćnosti sudske presude, uz pravo na naknadu plaće u visini dvije trećine prosječne mjesečne plaće koju je osoba ostvarila u tri mjeseca prije udaljenja od obavljanja poslova.*“¹⁹⁰ Ovo je izrazito stroga mjera, nastupa i bez pravomoćne osude, što dovodi u pitanje načelo presumpcije nevinosti, a omogućuje i otkaz ugovora o radu i prije pravomoćne presude.

¹⁸⁸ Ibid.

¹⁸⁹ Zakon o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi, NN 87/08, 86/09, 92/10, 105/10, 90/11, 5/12, 16/12, 86/12, 126/12, 94/13, 152/14, 07/17, 68/18, 98/19, 64/20, 151/22, 155/23, 156/23, Čl. 106.

¹⁹⁰ Ibid.

2.3.3. Zakon o trgovačkim društvima¹⁹¹

Članak 239., stavak 2. Zakona o trgovačkim društvima (dalje: ZTD) opisuje tko ne može biti član uprave društva: „Članom uprave može biti svaka fizička osoba koja je potpuno poslovno sposobna. U statutu se mogu odrediti uvjeti za imenovanje članova uprave. Članom uprave ne može biti osoba: koja je kažnjena za kazneno djelo pranja novca, financiranja terorizma, zlorabe povjerenja u gospodarskom poslovanju, prijevare u gospodarskom poslovanju, prouzročenja stečaja, pogodovanja vjerovnika ili povrede obveze vođenja trgovačkih i poslovnih knjiga iz Kaznenog zakona Republike Hrvatske ili ranije važeća kaznena djela zlorabe stečaja i zlorabe u postupku stečaja, i za vrijeme dok traju pravne posljedice osude, kao i kojoj je uvedena međunarodna mjera ograničavanja raspolaganja imovinom, dok je takva mjera na snazi ili koja je kažnjena za kazneno djelo nečije druge države koje po svojim bitnim obilježjima odgovara kaznenim djelima iz točke 1. ovoga stavka protiv koje je izrečena mjera sigurnosti zabrane obavljanja zanimanja koje je u potpunosti ili djelomično obuhvaćeno predmetom poslovanja društva za vrijeme dok traje ta zabrana kojoj je u drugoj državi zabranjeno obavljanje zanimanja koje je u potpunosti ili djelomično obuhvaćeno predmetom poslovanja društva za vrijeme trajanja zabrane.“¹⁹² Ovaj je primjer u skladu sa Zakonom o pravnim posljedicama osude, kaznenoj evidenciji i rehabilitaciji, ali nejasna je razmjernost sankcije i štetnosti djela za upravljanje društvom.

2.3.4. Zakon o sportu¹⁹³

Prema Članku 111., stavak 5. Zakon o sportu, kao i opisano iznad u Zakonu o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi, osobu koja obavlja sportske djelatnosti, u slučaju da se protiv nje pokrene kazneni postupak, udaljit će se s radnog mjesta: „Ako pravna osoba u sustavu sporta kao poslodavac sazna da je protiv osobe koja obavlja sportske djelatnosti pokrenut i vodi se kazneni postupak za kazneno djelo na štetu djeteta odnosno maloljetnika, udaljit će osobu od obavljanja poslova u sportu u kojima dolazi u kontakt s djecom odmah do obustave kaznenog postupka odnosno najduže do pravomoćnosti sudske presude.“¹⁹⁴

¹⁹¹ Zakon o trgovačkim društvima, NN 111/93, 34/99, 121/99, 52/00, 118/03, 107/07, 146/08, 137/09, 125/11, 152/11, 111/12, 68/13, 110/15, 40/19, 34/22, 114/22, 18/23, 130/23, 136/24

¹⁹² Čl. 239. ZTD-a

¹⁹³ Zakon o sportu, NN 141/22

¹⁹⁴ Čl. 111. ZS-a

2.3.5. Zakon o tržištu kapitala¹⁹⁵

Prema Članku 518. Zakona o tržištu kapitala (dalje: ZTK) HANFA može privremeno ili trajno zabraniti obnašanje rukovodećih funkcija osobama osuđenima za kaznena djela vezana uz tržište kapitala: „*U slučajevima kršenja iz članka 30. stavka 1. podstavka 1. točke a) Uredbe (EU) br. 596/2014, Agencija ima pravo izreći sljedeće nadzorne mjere: (...) privremeno zabraniti obnašanje rukovoditeljske funkcije u investicijskom društvu osobi koja obavlja rukovoditeljske dužnosti u investicijskom društvu ili drugoj fizičkoj osobi koju se smatra odgovornom za kršenje.*“¹⁹⁶ Nejasnoća zakona, ali i neusuglašenost sa Zakonom o pravnim posljedicama osude, kaznenoj evidenciji i rehabilitaciji jest definiranje trajanje zabrane, odredba o privremenoj zabrani ne označava jasno vremensko ograničenje, a ta pravna neodređenost znači rizik od arbitrarnosti odlučivanja.

2.3.6. Zakon o sigurnosno-obavještajnom sustavu RH¹⁹⁷

Članak 100. Zakona o sigurnosno-obavještajnom sustavu RH (dalje: ZSOS) određuje da službeniku SOA-e prestaje služba po sili zakona ako je osuđen za kazneno djelo koje se progoni po službenoj dužnosti, osim prometnih delikata: „*Službenim osobama SOA-e uz slučajeve prestanka službe po sili zakona propisane Zakonom o državnim službenicima, a službenim osobama VSOA-e uz slučajeve prestanka službe po sili zakona propisane Zakonom o državnim službenicima, odnosno Zakonom o službi u Oružanim snagama, služba po sili zakona prestaje: (...) kada je osuđena za kazneno djelo za koje se progoni po službenoj dužnosti, osim za kaznena djela iz glave XX. Kaznenog zakona Republike.*“¹⁹⁸ Problem je ove odredbe što ne pravi razliku između težih i lakših kaznenih djela, čime se narušava načelo razmjernosti iz čl. 16. Ustava RH.

Heterogenost pravnih posljedica osude u hrvatskom zakonodavstvu iziskuje sustavno usklađivanje zakona sa Zakonom o pravnim posljedicama osude, kaznenoj evidenciji i rehabilitaciji i Ustavom Republike Hrvatske. Potrebno je propisati jedinstvene kriterije koji će jasno definirati kada i pod kojim uvjetima određene pravne posljedice mogu nastupiti, kako bi se zaštitila pravna sigurnost, načelo razmjernosti i dostojanstvo osuđenika.

¹⁹⁵ Zakon o tržištu kapitala, NN 65/18, 17/20, 83/21, 151/22, 85/24

¹⁹⁶ Čl. 518. ZTK-a

¹⁹⁷ Zakon o sigurnosno-obavještajnom sustavu RH, NN 79/06, 105/06

¹⁹⁸ Čl. 100. ZSOS-a

2.4. Rehabilitacija

2.4.1. Pojam i učinak rehabilitacije

Rehabilitacija se stječe nakon izdržane, oprostene ili zastarjele kazne zatvora odnosno maloljetničkog zatvora, a njome i sva prava utvrđena Ustavom, zakonom ili drugim propisom. Zatim: „*Protekom tri godine od pravomoćnosti odluke o prekršaju počinitelj prekršaja smatra se neosuđivanim po toj odluci o prekršaju i svaka uporaba tih podataka o njemu kao počinitelju prekršaja zabranjena je i nema nikakav pravni učinak. Rehabilitirani osuđenik ima pravo nijekati prijašnju osuđivanost i zbog toga ne može biti pozvan na odgovornost niti može imati bilo kakve pravne posljedice.*“¹⁹⁹

Pravo na rehabilitaciju nakon počinjenja kaznenog djela utvrđuje ZPPOKER: „*Počinitelj kaznenog djela koji je pravomoćno osuđen ili je oslobođen kazne ima pravo nakon proteka zakonom određenog vremena i pod uvjetima koji su određeni ovim Zakonom, smatrati se osobom koja nije počinila kazneno djelo, a njezina prava i slobode ne mogu se razlikovati od prava i sloboda osoba koje nisu počinile kazneno djelo.*“²⁰⁰

Rehabilitacija, u pravnom smislu, predstavlja mehanizam kojim se osobama koje su bile pravomoćno osuđene omogućuje brisanje posljedica osude, pod uvjetom da su protekli određeni rokovi i da u međuvremenu nisu ponovno počinili novo kazneno djelo. Riječ je o zakonom zajamčenom pravu koje ima za cilj zaštitu dostojanstva i jednakosti svih građana, neovisno o njihovoj prošlosti.

Rehabilitacija ima za cilj pravno izjednačiti osuđene osobe s onima koje nisu bile osuđene, čime se štiti njihova privatnost, ali i pruža prilika za društvenu reintegraciju bez stigmatizacije.²⁰¹

2.4.2. Različita shvaćanja rehabilitacije u zakonodavstvu i tzv. etičkim kodeksima

Rehabilitacija je pojam koji se koristi u različitim kontekstima, uključujući pravni, medicinski i socijalni okvir. U pravnom smislu, rehabilitacija se odnosi na proces kojim se osobi koja je osuđena za kazneno djelo vraćaju prava koja su joj bila oduzeta zbog te osude, dok se u medicinskom i socijalnom kontekstu rehabilitacija odnosi na proces vraćanja osobe u stanje

¹⁹⁹ Čl. 77. st. 2. PZ-a

²⁰⁰ Čl. 18. ZPPOKER-a

²⁰¹ Dragičević Prtenjača, M. (2019). Lice i naličje pravnih posljedica osude u Hrvatskoj. Zagrebačka pravna revija, 8 (3), 212.

funkcionalne sposobnosti nakon bolesti, ozljede ili invaliditeta. Ove različite perspektive rehabilitacije odražavaju se i u zakonodavstvu te etičkim kodeksima različitih profesija.

U zakonodavnom okviru, rehabilitacija se često povezuje s kaznenim pravom i sustavom socijalne skrbi. Primjerice, ZPPOKER uređuje pitanja vezana uz pravne posljedice osude, vođenje kaznene evidencije te postupak i uvjete za rehabilitaciju osuđenih osoba. Prema ovom zakonu, rehabilitacija može nastupiti po sili zakona (*ex lege*) nakon proteka određenog vremena od izdržane kazne, pod uvjetom da osoba nije počinila novo kazneno djelo. Ovaj pristup ima za cilj omogućiti reintegraciju osuđenika u društvo, pružajući im novu priliku za normalan život bez stigme prošlih djela. Međutim, kako ističu Kurtović Mišić, Dragičević Prtenjača i Strinić (2012), iako rehabilitacija po sili zakona znači da nikakva daljnja odluka nekog tijela nije potrebna, u praksi može doći do situacija gdje je potrebna sudska intervencija kako bi se potvrdio nastup rehabilitacije.

Osim kaznenopravnog aspekta, rehabilitacija se pojavljuje i u zakonima koji se odnose na osobe s invaliditetom. Zakon o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju osoba s invaliditetom²⁰² propisuje prava osoba s invaliditetom na profesionalnu rehabilitaciju, zapošljavanje i rad. Profesionalna rehabilitacija obuhvaća mjere i aktivnosti usmjerene na osposobljavanje osoba s invaliditetom za rad, s ciljem njihove integracije na tržište rada. Ovaj zakon naglašava važnost prilagodbe radnog mjesta i uvjeta rada kako bi se osigurala ravnopravnost i inkluzija osoba s invaliditetom u radnu sredinu. Usklađivanje nacionalnog zakonodavstva s međunarodnim standardima, poput Konvencije UN-a o pravima osoba s invaliditetom, ključno je za osiguranje prava i integracije osoba s invaliditetom u društvo.

Etički kodeksi različitih profesija također adresiraju pitanje rehabilitacije, ali s naglaskom na profesionalnu odgovornost i integritet. Primjerice, etički kodeksi u zdravstvenim profesijama često naglašavaju važnost kontinuiranog stručnog usavršavanja i rehabilitacije stručnjaka koji su zbog različitih razloga, poput bolesti ili profesionalnih propusta, privremeno izgubili sposobnost za rad. Cilj ovakvih odredbi je osigurati da stručnjaci koji prolaze kroz proces rehabilitacije ponovno steknu potrebne kompetencije i mogu pružati kvalitetne usluge svojim pacijentima ili klijentima.

²⁰² Zakon o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju osoba s invaliditetom, NN, 157/13, 152/14, 39/18, 32/20

U kontekstu pravne profesije, etički kodeksi mogu sadržavati odredbe koje se odnose na rehabilitaciju odvjetnika ili sudaca koji su prekršili profesionalne standarde. Ove odredbe često uključuju postupke za ponovno stjecanje licence ili ovlaštenja za rad nakon što je osoba ispunila određene uvjete, poput dodatne edukacije, mentorstva ili prolaska kroz disciplinski postupak. Cilj ovakvih mjera je zaštita integriteta profesije i povjerenja javnosti, uz istovremeno pružanje mogućnosti za ispravak i povratak u profesionalnu zajednicu.

Konačno, rehabilitacija je koncept koji se različito shvaća i primjenjuje u zakonodavstvu i etičkim kodeksima, ovisno o kontekstu i ciljevima. U zakonodavnom okviru, rehabilitacija se često odnosi na vraćanje prava i mogućnosti pojedincima koji su bili osuđeni za kaznena djela ili koji imaju invaliditet, s ciljem njihove reintegracije u društvo. S druge strane, etički kodeksi fokusiraju se na očuvanje integriteta profesije i osiguranje kvalitete usluga, pružajući smjernice za rehabilitaciju stručnjaka koji su privremeno izgubili sposobnost za rad ili su prekršili profesionalne standarde. Razumijevanje ovih različitih pristupa rehabilitaciji ključno je za učinkovitu primjenu mjera i politika koje promiču inkluziju, pravdu i profesionalnu odgovornost u društvu.

2.5. Primjeri iz prakse

2.5.1. Presude Europskog suda za ljudska prava

U slučaju Marcello Viola protiv Italije (br. 2); Presuda ESLJP-a od 13. lipnja 2019., Europski sud za ljudska prava (ESLJP) razmatrao je pitanje mogućnosti rehabilitacije i resocijalizacije zatvorenika osuđenog na doživotnu kaznu zatvora, kojem je ta mogućnost bila onemogućena zbog pravne konstrukcije članka 4-bis talijanskog Zakona o zatvorskom sustavu.²⁰³

Marcello Viola osuđen je na doživotni zatvor zbog teških kaznenih djela povezanih s djelovanjem mafije (posebno Cosa Nostre). U skladu s tadašnjim talijanskim zakonodavstvom, osuđenici za mafijaške zločine nisu mogli imati koristi od uvjetnog otpusta, skraćanja kazne ili drugih mjera olakšanja zatvorske kazne – osim ako ne surađuju s pravosuđem. Viola je to odbio, pozivajući se na sigurnosne razloge i svoje dostojanstvo.²⁰⁴

²⁰³ European Court of Human Rights. CASE OF MARCELLO VIOLA v. ITALY (No. 2) (Application no. 77633/16). Dostupno na: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22fulltext%22:\[%22criminal%20rehabilitation%22\],%22itemid%22:\[%22001-194051%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22fulltext%22:[%22criminal%20rehabilitation%22],%22itemid%22:[%22001-194051%22]}) (30. 10. 2025.)

²⁰⁴ Ibid.

Talijanski zakon (članak 4-bis Zakona o zatvorskom sustavu) zabranjuje osuđenima za određena teška kaznena djela (npr. terorizam, mafijaški kriminal, itd.) pristup pogodnostima rehabilitacije ako ne surađuju s pravosudnim vlastima.²⁰⁵

Podnositelj je tvrdio da mu je uskraćivanjem mogućnosti za rehabilitaciju i uvjetni otpust povrijeđeno pravo iz članka 3. Europske konvencije o ljudskim pravima, koji zabranjuje nečovječno i ponižavajuće postupanje. Tvrdio je da mu se de facto oduzima mogućnost resocijalizacije, što čini njegovu doživotnu kaznu „neizdrživom i besmislenom“.²⁰⁶

Sud je zaključio da doživotna kazna koja se ne može smanjiti ili preinačiti predstavlja kršenje članka 3. EKLJP-a; pravo na resocijalizaciju i mogućnost rehabilitacije mora postojati čak i za najteže zločine, pod uvjetom da je osuđenik pokazao napredak u ponašanju i razvoju osobnosti tijekom zatvora; te da automatsko isključivanje iz rehabilitacijskih pogodnosti samo na temelju toga što osoba nije „pokajnik“ ili „suradnik“ pravosuđa, bez uzimanja u obzir individualnih okolnosti, nije u skladu s Konvencijom.²⁰⁷

Sud ističe važnost individualizacije kazni i potrebu procjene stvarne promjene u ponašanju pojedinca, umjesto automatskog povezivanja prava s političkom ili pravosudnom strategijom protiv organiziranog kriminala.²⁰⁸

Ova presuda ima velik značaj za talijanski i europski kaznenopravni sustav jer potvrđuje načelo da svaki zatvorenik, pa i onaj osuđen na doživotnu kaznu, mora imati realnu šansu za rehabilitaciju; dovodi u pitanje zakonodavstvo koje automatizmom uskraćuje pravo na resocijalizaciju bez obzira na ponašanje pojedinca; i naglašava važnost ljudskog dostojanstva, prava na nadu, i mogućnosti napretka kao temeljnih elemenata zatvorskog sustava u skladu s Konvencijom.²⁰⁹

Predmet Marcello Viola protiv Italije predstavlja presedan kojim ESLJP potvrđuje obvezu država članica da ne izriču doživotne kazne bez mogućnosti preispitivanja. Slučaj također otvara prostor za reviziju zakonskih prepreka koje ograničavaju rehabilitaciju samo na

²⁰⁵ Ibid.

²⁰⁶ Ibid.

²⁰⁷ Ibid.

²⁰⁸ Ibid.

²⁰⁹ Ibid.

zatvorenike koji surađuju s vlastima, čime se naglašava važnost individualnog pristupa u izvršavanju kazni.²¹⁰

Zatim, predmet Dickson protiv Ujedinjenog Kraljevstva (presuda Velikog vijeća, 4. prosinca 2007., zahtjev br. 44362/04)²¹¹ odnosi se na prava osuđenika na osnivanje obitelji, u kontekstu njegova zahtjeva za umjetnu oplodnju. Podnositelj zahtjeva, William Dickson, u vrijeme podnošenja tužbe bio je zatvorenik koji je služio doživotnu kaznu zatvora u Ujedinjenom Kraljevstvu zbog teškog kaznenog djela. Njegova supruga, Natalie Dickson, bila je osoba koja nije u zatvoru. Par je želio imati zajedničko dijete, što je bilo moguće samo putem umjetne oplodnje zbog njegovog zatvora. Budući da Ujedinjeno Kraljevstvo nije imalo pravnu obvezu odobravanja takvih zahtjeva, par je podnio molbu zatvorskoj upravi za dopuštenje da Dickson donira spermu za umjetnu oplodnju. Taj je zahtjev odbijen.²¹²

Vlada Ujedinjenog Kraljevstva tvrdila je da zatvorski sustav mora služiti kaznenim svrhama i da osnivanje obitelji tijekom služenja kazne nije temeljno pravo. William i Natalie Dickson tvrdili su, međutim, da je takva zabrana povrijedila njihova prava prema članku 8. (pravo na poštovanje privatnog i obiteljskog života) i članku 12. (pravo na brak i osnivanje obitelji) Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda.²¹³

Sud se trebao očitovati o sljedećim pravnim pitanjima: Je li odbacivanje zahtjeva za umjetnu oplodnju predstavljalo povredu prava na privatni i obiteljski život (čl. 8 EKLJP)?; Je li Ujedinjeno Kraljevstvo osporilo pravo na osnivanje obitelji i time prekršilo članak 12. Konvencije?; Je li intervencija države bila "nužna u demokratskom društvu" i utemeljena na proporcionalnom i razumnom balansu između interesa zatvorenika i javnog interesa?²¹⁴

²¹⁰ Ibid.

211 European Court Of Human Rights. CASE OF DICKSON v. THE UNITED KINGDOM (Application no. 44362/04). Dostupno na: [https://hudoc.echr.coe.int/#/{%22fulltext%22:\[%22rehabilitation%22\],\[%22importance%22:\[%221%22\],\[%22documentcollectionid%22:\[%22GRANDCHAMBER%22,%22CHAMBER%22\],\[%22itemid%22:\[%22001-83788%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/#/{%22fulltext%22:[%22rehabilitation%22],[%22importance%22:[%221%22],[%22documentcollectionid%22:[%22GRANDCHAMBER%22,%22CHAMBER%22],[%22itemid%22:[%22001-83788%22]}) (29. 10. 2025.)

²¹² Ibid.

213 Ibid.

214 Ibid.

Europski sud za ljudska prava presudio je u korist podnositelja zahtjeva s omjerom 12 glasova prema 5. Sud je zaključio da je došlo do povrede članka 8. Konvencije, dok nije bilo potrebe dodatno analizirati članak 12, s obzirom da su ključna pitanja bila pokrivena člankom 8.²¹⁵

Sud je u presudi istaknuo da pravo na obiteljski život nije automatski suspendirano samim lišenjem slobode; da je britanski sustav odlučivanja u takvim slučajevima rigidan i neopravdano restriktivan, jer zahtijeva iznimne okolnosti za odobravanje umjetne oplodnje; da nije provedena individualizirana procjena Dicksonovog slučaja, već je primijenjen općenit i restriktivan pristup, čime je narušena proporcionalnost između cilja (očuvanje kaznenog sustava) i prava pojedinca (pravo na obitelj); te da je nepostojanje mogućnosti osporavanja odluke pred neovisnim tijelom dodatno otežalo pravnu zaštitu prava tužitelja.²¹⁶

Premda ovaj slučaj ne govori izravno o brisanju osude ili formalnoj rehabilitaciji, on ima ključnu ulogu u širem kontekstu prava osuđenika i rehabilitacije, budući da potvrđuje stav ESLJP-a da se prava osuđenih osoba ne mogu suspendirati u cijelosti, već svako ograničenje mora biti proporcionalno i individualno razmotreno; potiče države članice na razvoj rehabilitacijskih politika koje poštuju ljudska prava i omogućuju ponovnu socijalnu integraciju, uključujući osnivanje obitelji; naglašava potrebu za pravnom sigurnošću i mogućnošću žalbe, kao i potrebu za uravnoteženjem između kaznenih ciljeva i temeljnih prava osuđenika.²¹⁷

U konkretnom slučaju, pravo na reprodukciju priznato je kao integralni dio prava na privatni i obiteljski život, čime se širi interpretacija čl. 8 EKLJP i u rehabilitacijskom kontekstu. Slučaj Dickson protiv Ujedinjenog Kraljevstva predstavlja važan presedan u području prava zatvorenika i rehabilitacije jer potvrđuje da i osobe lišene slobode zadržavaju osnovna ljudska prava koja uključuju pravo na obitelj, privatnost i dostojanstvo. Sud je jasno poručio da državne vlasti ne smiju koristiti formalne i rigidne kriterije za isključivanje rehabilitacijskih prava bez individualne procjene okolnosti, a rehabilitacija se ne smije svoditi samo na brisanje iz kaznene evidencije, već mora uključivati društveno priznavanje prava na novi početak.²¹⁸

²¹⁵ Ibid.

²¹⁶ Ibid.

²¹⁷ Ibid.

²¹⁸ Ibid.

2.5.2. Praksa nacionalnih sudova

Prvi primjer iz prakse nacionalnih sudova (Prilog 1) odnosi se na rješenje o nastupu rehabilitacije za D. A., koji je za kazneno djelo izbjegavanje carinskog nadzora kažnjen bezuvjetnom kaznom zatvora u trajanju od osam mjeseca. Prema ZOPPOKER-u, nakon proteka tri godine, nastupila je rehabilitacija.

Zatim, odabrani primjer neadekvatne primjene odredbi Kaznenog zakona i Zakona o pravnim posljedicama osude, kaznenoj evidenciji i rehabilitaciji odnosi se na slučaj određivanja istražnog zatvora okrivljeniku, i to na temelju ranije prekršajne kažnjavanosti (Prilog 2). Nedostatak toga prijedloga za određivanje istražnog zatvora, jest u tome što je okrivljeni za isto oslobođen sudskom presudom (Prilog 4).

Detaljnije, 9. rujna 2023., Općinsko kazneno državno odvjetništvo podnijelo je Prijedlog za određivanje istražnog zatvora okrivljeniku K. I., koji je uhićen zbog sumnje da je počinio kazneno djelo iz Čl. 179.a Kaznenog zakona, kazneno djelo povrede djetetovih prava iz Čl. 177. St. 2. Kaznenog zakona, kazneno djelo tjelesne ozljede iz Čl. 117. St. 2. Kaznenog zakona, kazneno djelo dovođenja u opasnost života i imovine općeopasnom radnjom ili sredstvom iz Čl. 215. St. 1. Kaznenog zakona, kazneno djelo prijetnje iz Čl. 139. St. 2. i 3. te kazneno djelo zlouporabe snimke spolno eksplicitnog sadržaja iz Čl. 144.a St. 1. i 3. (Prilog 2).

Općinsko kazneno državno odvjetništvo Prijedlog određivanja istražnog zatvora okrivljeniku K. I., obrazlaže sljedećim riječima: „Naime, okrivljenik je do sada prekršajno kažnjavan i kazneno osuđivan, i to presudom Općinskog kaznenog suda u Zagrebu od 26. listopada 2020., broj K-1957/2020 zbog kaznenog djela krivotvorenja isprave iz članka 278. stavak 1. KZ/11 te je prekršajno kažnjen zbog počinjenja prekršaja iz članka 163. stavak 8. Zakona o sigurnosti prometa na cestama iz čega proizlazi da njegov dosadašnji život nije uskladio sa zakonskim normama.“ Prema ovom opisu okrivljenik se tretira kao ponavljač počinjenje prekršajnih i kaznenih djela, iako ranija osuđivanost nije istovrsna kaznenim djelima za koja se okrivljenika sumnjiči.

Zatim, iako je sklonost kršenju zakonskih odredbi širok pojam i može se tumačiti shodno interesima tužitelja ili okrivljenika, jasna je proturječnost nastavka objašnjenje Prijedloga za određivanje istražnog zatvora slovu Zakona o pravnim posljedicama osude, kaznenoj evidenciji i rehabilitaciji. Konkretno, zamjenica Općinskog državnog odvjetnika navodi: „(...) iako je do

sada osuđen zbog kaznenog djela i prekršajno kažnjen zbog kažnjivih radnji koje u sebi nisu imale elemente nasilja, iz kaznene prijave žrtve, supruge okrivljenog, kao i obavljenih obavijesnih razgovora sa obitelji okrivljenog proizlazi da se okrivljeni učestalo dovodi u alkoholizirana stanja, da konzumira opojne droge, da se učestalo svađao sa svojom suprugom i ispred njihovog zajedničkog malodobnog djeteta, iz čega proizlazi da okrivljeni K. I. predmetna kaznena djela čini iskazujući značajnu količinu agresivnosti, upornosti i kriminalne volje, te uz pokazani stupanj bezobzirnosti prema žrtvama kao i nemogućnosti da se suzdrži od činjenja protupravnih djela na štetu svoje supruge i djeteta, uz pokazan izostanak samokritičnosti prema kaznenim djelima koja mu se stavljaju na teret, kao i uz činjenicu da je do sada osnovano sumnjiv kao počinitelj šest kaznenih djela na štetu iste žrtve, to smatram da se reiteracijska opasnost može uspješno prevenirati jedino primjenom mjere istražnog zatvora temeljem odredbe članka 123. stavka 1. točke 3. ZKP/08.“ (Prilog 2).

Nastavno na prijedlog određivanja istražnog zatvora iznad, istog je dana, 9. rujna 2023., okrivljeniku K. I. i određen istražni zatvor, uz sljedeće obrazloženje odluke Županijskog suda u Zagrebu: „*Također je osnovano odrediti i istražni zatvor zbog iteracijske opasnosti. Takva opasnost od ponavljanja kaznenog djela vrlo je realna. (...) Dakle, imajući u vidu vremensko razdoblje inkriminacije od 2015. pa do rujna 2023. godine u kojem razdoblju je okrivljenik postupao prema oštećenoj s izrazitom brutalnošću, ali i izraženom kriminalnom voljom, fokusirano upravo na osobu oštećene s kojom je u braku i koji unatoč evidentno poremećenim bračnim odnosima nije mogao prihvatiti činjenicu napuštanja zajedničkog domaćinstva. Okrivljenik je nastavio s takvom protupravnom aktivnošću dolazeći i na novu adresu oštećene. Kada se sve ove okolnosti cijene i kroz navode svjedoka koji govore o prekomjernoj konzumaciji alkohola okrivljenika uslijed kojeg postaje agresivan, takva realna opasnost, po ocijeni sutkinje istrage, može se otkloniti jedino i samo mjerom istražnog zatvora bez mogućnosti bilo kakve druge blaže mjere.*“ (Prilog 3).

Naime, objašnjenje o osnovanosti određivanja istražnog zatvora okrivljeniku K. I., prema odredbama Članka 18. Zakona o pravnim posljedicama osude, kaznenoj evidenciji i rehabilitaciji, nije osnovano. Kao što je i navedeno na početku poglavlja: „*Počinitelj kaznenog djela koji je pravomoćno osuđen ili je oslobođen kazne ima pravo nakon proteka zakonom određenog vremena i pod uvjetima koji su određeni ovim Zakonom, smatrati se osobom koja*

nije počinila kazneno djelo, a njezina prava i slobode ne mogu se razlikovati od prava i sloboda osoba koje nisu počinile kazneno djelo.“²¹⁹, a za opisano je okrivljenik oslobođen (Prilog 5).

Kazneno djelo nasilja u obitelji, opisano kao da „(...) je okrivljenik postupao prema oštećenoj s izrazitom brutalnošću, ali i izraženom kriminalnom voljom, fokusirano upravo na osobu oštećene s kojom je u braku“ detaljnije je prikazano Optužnim prijedlogom Općinskog suda u Sesvetama (Prilog 4) od 4. travnja 2023. godine.

Ipak, zanemareno, i to protivno Zakonu o pravnim posljedicama osude, kaznenih evidenciji i rehabilitaciji, pa i Kaznenom zakonu, je Presuda o oslobađanju od optužbe za prekršaje protiv Zakona o zaštiti od nasilja u obitelji, od 5. travnja 2023. godine, koja sadrži sljedeće: „(...) Temeljem čl. 182. toč. 3. Prekršajnog zakona (NN 107/07, 39/13, 157/13, 110/15, 70/17, 118/18), okrivljenik K. I. (...), oslobađa se od optužbe da bi dana 4. travnja 2023. godine u 20:00 sati u Sesvetama (...) počinio nasilje u obitelji prema svojoj supruzi A. K. I. na način da bi je na sa čim izazvan i bez povoda u alkoholiziranom stanju prvo verbalno napao pogrđnim riječima (...) da je potom i fizički napao (...)“ (Prilog 5).

2.6. Kritički osvrt na pravne posljedice osude i rehabilitaciju

Kao ilustracija heterogenosti uređenja pravnih posljedica osude u hrvatskom zakonodavstvu, primjer je nekoliko posebnih zakona. Zakon o državnim službenicima, koji propisuje da osoba koja je pravomoćno osuđena za kazneno djelo koje je čini nedostojnom za obavljanje državne službe ne može biti primljena u državnu službu.²²⁰ Zakon o oružju, koji predviđa da osoba koja je pravomoćno osuđena za određena kaznena djela ne može dobiti odobrenje za nabavu ili držanje oružja.²²¹ Zakon o lokalnim izborima, koji propisuje da osoba koja je pravomoćno osuđena na bezuvjetnu kaznu zatvora u trajanju od najmanje šest mjeseci za kaznena djela protiv službene dužnosti, službene osobe ili drugih odgovarajućih kaznenih djela ne može biti kandidat na lokalnim izborima.²²² Zakon o trgovačkim društvima, prema kojem, osoba koja je pravomoćno osuđena za određena kaznena djela ne može biti član uprave ili nadzornog odbora trgovačkog društva.²²³ Zakon o javnoj nabavi, koji predviđa da gospodarski subjekt može biti isključen iz postupka javne nabave ako je pravomoćno osuđen za određena kaznena djela, poput

²¹⁹ Čl. 18. ZPPOKER-a

²²⁰ Čl. 54. ZDS-a

²²¹ Čl. 11. Zakona o oružju, NN, 63/2007-1959

²²² Čl. 13. Zakona o lokalnim izborima, NN, 144/12, 121/16, 98/19, 42/20, 144/20, 37/21,

²²³ Čl. 239. ZTD-a

prijevare ili korupcije.²²⁴ Konačno, i zakon o policiji, prema kojem, osoba koja je pravomoćno osuđena za kazneno djelo ne može biti primljena u policijsku službu.²²⁵

Osim opisanih nesuglasja između ZPPOKER-a i posebnih zakona, značajan je i primjer Zakon o izboru predsjednika (dalje: ZIP),²²⁶ naime, članak 2. ZIP-a glasi: „Za predsjednika Republike Hrvatske mogu biti birani hrvatski državljani s navršених 18 godina“²²⁷, odnosno, jasno se propisuje da su uvjet za kandidaturu za predsjednika činjenica da je kandidat hrvatski državljanin te da je navršio 18 godina života. Time ZIP ne predviđa dodatne uvjete poput toga da kandidat ne smije biti osuđivan, ili da se protiv njega ne vodi kazneni postupak.

Ustav propisuje da: „Predsjednik Republike bira se na temelju općeg i jednakog biračkog prava na neposrednim izborima tajnim glasovanjem na vrijeme od pet godina“.²²⁸ Dakle, Ustav definira opće načelo kako se predsjednik bira, ali ne uvodi konkretan uvjet da kandidat ne smije imati pravomoćnu osudu. Zaključno, iz navedenih odredbi proizlazi da u Republici Hrvatskoj kandidat za predsjednika može biti svaka punoljetna osoba koja je hrvatski državljanin, ukoliko ispunjava zakonski propisane formalne uvjete (državljanstvo, punoljetnost) i obavi postupak kandidiranja (prikupljanje potpisa, prihvatanje kandidature i sl.) prema ZIP-u.

Zatim, u području imuniteta, Ustav propisuje da predsjednik ima tzv. imunitet nepovredivosti.²²⁹ Zatim, „Predsjednik Republike ne može biti pritvoren niti se protiv njega može pokrenuti kazneni postupak bez prethodnog odobrenja Ustavnog suda Republike Hrvatske“.²³⁰ Iznimka je propisana u situaciji kada je predsjednik „zatečen čineći kazneno djelo za koje je propisana kazna zatvora u trajanju dužem od pet godina“,²³¹ u kojem slučaju pritvor može biti određen bez prethodnog odobrenja Ustavnog suda, pod uvjetom da se odmah o tome obavijesti Ustavni sud.²³²

Ipak, Ustav predviđa odgovornost predsjednika za povredu Ustava: „Predsjednik Republike odgovoran je za povredu Ustava koju počinu u obavljanju svojih dužnosti. Postupak za

²²⁴ Čl. 251. Zakona o javnoj nabavi, NN, 120/16, 114/22

²²⁵ Čl. 47. Zakona o policiji, NN, 34/11, 130/12, 89/14, 151/14, 33/15, 121/16, 66/19, 155/23

²²⁶ Zakon o izboru predsjednika, NN 22/92, 42/92, 71/97, 60/04, 99/04, 44/06, 24/11, 128/14

²²⁷ Čl. 2. ZIP-a

²²⁸ Čl. 95. Ustava RH

²²⁹ Čl. 105.a. Ustava RH

²³⁰ Ibid.

²³¹ Ibid.

²³² Ibid.

utvrđivanje posebne odgovornosti Predsjednika Republike može pokrenuti Hrvatski sabor dvotrećinskom većinom svih zastupnika. O odgovornosti Predsjednika Republike odlučuje Ustavni sud dvotrećinskom većinom svih sudaca. Ako Ustavni sud utvrdi njegovu odgovornost, predsjedniku Republike prestaje dužnost po sili Ustava.“²³³ Dakle, imunitet nije apsolutni zaštićeni status bez ikakvih uvjeta, nego je zakonski uređen imunitet nepovredivosti, koji znači da protiv predsjednika ne može biti pokrenut kazneni postupak ili provedeno pritvaranje bez prethodnog odobrenja Ustavnog suda, osim u iznimnim okolnostima.

Ovaj primjer, još jednom, pokazuje kako različiti zakoni propisuju specifične pravne posljedice osude za određene situacije ili profesije, što može dovesti do neujednačenosti u primjeni i otežati proces rehabilitacije osuđenika.

Pravne posljedice osude predstavljaju važan instrument u kaznenom pravu, ali njihova heterogena regulacija u različitim zakonima može dovesti do pravne nesigurnosti i otežati proces rehabilitacije osuđenika.²³⁴ Stoga je potrebno težiti usklađivanju i standardizaciji ovih odredbi kako bi se osigurala pravna sigurnost i učinkovitost kaznenopravnog sustava.

Normativno deskriptivna analiza nacionalnog zakonodavstva, opisana u poglavljima iznad, nameće potrebu za promjenama temeljnog zakona, prije svega homogenizacijom zakona. Također, iako slične s drugim europskim državama, pravne posljedice osude su, prema mišljenju autora, za pojedina prekršajna i kaznena djela prestroge, kao i uvjeti stjecanja instituta rehabilitacije. Naime, protek vremena do nastupa rehabilitacije značajno je duži od zakonom propisane kazne.

S obzirom na navedeno, predlaže se uvođenje institucionalne fleksibilnosti u procjeni rehabilitacije, pri čemu bi određene okolnosti nakon izvršenja kazne ili prekršajne sankcije imale učinak skraćivanja zakonskog roka za rehabilitaciju. Prvi prijedlog odnosi se na status žrtve i naknadu štete, u slučajevima kada počinitelj u cijelosti nadoknadi štetu nastalu kaznenim ili prekršajnim djelom, osobito ako je ta naknada učinjena dragovoljno i bez sudske prisile, takav čin bi trebao imati pravnu snagu zamjene dijela roka potrebnog za rehabilitaciju. Naime, smisao rehabilitacije jest potvrda moralne i društvene obnove pojedinca, a dragovoljna reparacija štete upravo je dokaz resocijalizacijskog ponašanja. U zakonodavni okvir moguće je

²³³ Čl. 105. Ustava RH

²³⁴ Kanduč, Z. (1996)., 142-148.

uvesti formulaciju prema kojoj priznata i izvršena naknada štete automatski skraćuje vrijeme do nastupa rehabilitacije za trećinu propisanog roka.

Drugi prijedlog odnosi se na sigurnosne mjere koje se, u nekim slučajevima, protežu dulje od same kazne ili su uvedene kao zamjena za kaznu. Takve mjere, poput obveznog liječenja, zabrane približavanja, ili obvezne psihosocijalne terapije, izravno zadiru u prava i slobode pojedinca te zahtijevaju njegovu aktivnu suradnju. Ako su sigurnosne mjere uspješno provedene i nadležno tijelo potvrdi njihovu svrhovitost, one bi trebale imati status rehabilitacijske mjere, odnosno vrijeme trajanja takvih mjera moglo bi se računati kao djelomična ili potpuna zamjena za rok potreban za nastup rehabilitacije.

Treći prijedlog inspiriran je praksom susjednih zemalja, osobito primjerom Italije, koja u svoj pravni sustav uvodi elemente tzv. dokaza o dobrom ponašanju, nakon izvršenja kazne. U hrvatski zakonodavni okvir mogla bi se ugraditi mogućnost prijevremene rehabilitacije temeljem dostavljene dokumentacije o životnim okolnostima rehabilitirane osobe, poput potvrde o zaposlenju, sudjelovanja u društveno korisnom radu, obrazovanju, nepostojanju novih prekršajnih postupaka te pozitivnim mišljenjem centra za socijalnu skrb ili poslodavca. Na taj način bi se rehabilitacija doživljavala kao dinamičan institut, a ne isključivo kao puk protek vremena.

Nadalje, predlaže se i uvođenje posebnog izvanrednog instituta „rehabilitacije po službenoj dužnosti“, koji bi se mogao aktivirati u slučajevima kada je protekom vremena i dokumentiranom dobrom integracijom osobe u društvo očito da pravne posljedice osude više nemaju nikakav resocijalizacijski ni preventivni učinak. Time bi se sustav rehabilitacije uskladio s ustavnim načelima razmjernosti i pravičnosti, ali i sa suvremenim europskim standardima zaštite ljudskih prava.

Postojeći uvjeti za stjecanje prava rehabilitacije, poput zabrane ponavljanja prekršajnog i kaznenog djela, svakako bi nastavili vrijediti i u izmijenjenim propisima.

Zaključno, ovakve izmjene ne bi značile derogaciju kaznenopravne politike, već bi omogućile njezinu humanizaciju i funkcionalizaciju, usmjerenu prema istinskoj reintegraciji počinitelja u društvo i sprječavanju stigmatizacije nakon odslužene kazne. U konačnici, cilj rehabilitacije nije kažnjavanje nakon kazne, već pružanje druge šanse, što se može postići samo ako zakon prati stvarne okolnosti života rehabilitiranih osoba.

2.7. Analiza istraživačkog pitanja

Sve što je obrađeno u radu odnosilo se upravo na složen i višestruko uvjetovan odnos između pravnih posljedica osude i rehabilitacije. Povezanost ta dva instituta je normativno definirana, ali u praksi često neujednačeno primijenjena. Pravne posljedice osude predstavljaju skup ograničenja, zabrana i pravnih učinaka koji proizlaze iz same činjenice da je osoba pravomoćno osuđena za kazneno ili prekršajno djelo; te posljedice nisu izravna sastavnica same presude, već se nalaze u nizu zakona, podzakonskih akata i profesionalnih pravila, što dodatno otežava njihovu pravnu kontrolu i predvidivost.

S druge strane, rehabilitacija je pravni institut koji ima za cilj poništiti ili neutralizirati učinke osude nakon što prođe određeno vrijeme u kojem osoba ne ponovi kazneno djelo i zadovolji zakonom propisane uvjete. Rehabilitacijom se osobi vraća status neosuđivanosti te bi, prema načelima jednakosti i pravne sigurnosti, ta osoba trebala biti u jednakom položaju kao i osoba koja nikada nije bila osuđivana. Međutim, analiza provedena u ovom radu pokazala je da u praksi to nije uvijek slučaj.²³⁵

Pravne posljedice osude i rehabilitacija u izravnoj su vezi: rehabilitacija ima funkciju brisanja ili prestanka pravnih posljedica koje su nastale kao posljedica osude. Međutim, ta veza nije linearna ni automatska. Naime, u mnogim posebnim zakonima, kao što su Zakon o državnim službenicima, Zakon o odgoju i obrazovanju, Zakon o sportu i dr., propisuju se dodatne zabrane i uvjeti koji se temelje na postojanju osude, ali ne uvijek uzimaju u obzir činjenicu da je rehabilitacija već nastupila. Time se stvaraju situacije u kojima osoba i nakon formalne rehabilitacije ne može ostvariti određena prava, primjerice pravo na zapošljavanje u javnoj službi, pravo obavljanja određenih poslova ili kandidiranja za javne funkcije.

Upravo ta fragmentiranost pravne regulacije pravnih posljedica osude i različito tumačenje učinaka rehabilitacije predstavlja jedan od najozbiljnijih izazova u pravnoj praksi. Rehabilitacija, kako je definirana u Zakonu o pravnim posljedicama osude, kaznenoj evidenciji

²³⁵ Kao odvjetnik, u praksi se svakodnevno susrećem s pojedincima koji su, iako rehabilitirani, suočeni s preprekama u zapošljavanju, ostvarivanju profesionalnih licenci ili u postupcima javne nabave. Ti slučajevi jasno pokazuju kako je zakonodavni okvir nedovoljno usklađen i kako različiti propisi, uključujući zakone o državnim službenicima, odgoju i obrazovanju, trgovačkim društvima, sportu i oružju, predviđaju dodatne, ponekad i doživotne posljedice osude koje se nastavljaju i nakon formalne rehabilitacije. U pojedinim slučajevima negativne posljedice mogu nastupiti već u fazi pokretanja kaznenog postupka, što je u suprotnosti s načelom presumpcije nevinosti. Ove okolnosti ne samo da su protivne svrsi rehabilitacije, već ugrožavaju i temeljne ustavne i konvencijske standarde.

i rehabilitaciji, trebala bi imati opće djelovanje, ali u stvarnosti njezini učinci često ostaju ograničeni zbog paralelnih normi koje se nalaze u sektorskim zakonima i pravilnicima. Time dolazi do kolizije između formalnog prava i stvarne pravne pozicije rehabilitirane osobe. Dodatno, u analizi nacionalne i međunarodne sudske prakse uočeno je da se u nekim slučajevima rehabilitacija ne poštuje ni u kaznenim ili prekršajnim postupcima kada bi prethodne osude, koje su već bile rehabilitirane, ipak utjecale na sudsku odluku. Takva praksa dovodi do pravne nesigurnosti i narušava temeljna ustavna načela poput jednakosti svih pred zakonom i zabrane dvostrukog kažnjavanja.

Zaključno, pravne posljedice osude i rehabilitacija ne samo da su međusobno povezani instituti, već njihov međusobni odnos u velikoj mjeri definira pravni i društveni status osobe koja je u prošlosti bila osuđena. Rehabilitacija bi trebala omogućiti osobi reintegraciju i punu participaciju u društvu, bez stigmatizacije i ograničenja. No, kako je pokazano u radu, zbog neujednačene primjene zakona, formalnih i neformalnih prepreka te raznolikih pravnih izvora koji reguliraju posljedice osude, rehabilitacija u praksi često ostaje djelomično ostvarena, a prava rehabilitiranih osoba time ostaju sužena.

Odgovor na istraživačko pitanje glasi: pravne posljedice osude i rehabilitacija u teoriji su komplementarni instituti, ali u praksi često dolazi do njihovog sukoba zbog fragmentacije propisa, različitih tumačenja i nedostatka jedinstvene pravne prakse. To ima izravne posljedice na prava osuđenih osoba, koje i nakon rehabilitacije ostaju izložene ograničenjima i pravnoj nesigurnosti, čime se narušava osnovna svrha instituta rehabilitacije, reintegracija i jednakost svih građana pred zakonom.

3. ZAKLJUČAK

Rehabilitacija je jedan od temeljnih instituta kaznenog prava koji izražava humani i socijalni karakter pravnog poretka, a njezina svrha nije samo brisanje formalnih posljedica osude, već i omogućavanje stvarnog povratka osobe u društvo, bez predrasuda i diskriminacije. U suvremenom pravnom sustavu Republike Hrvatske rehabilitacija predstavlja kombinaciju kaznenopravne zaštite i jamstva za reintegraciju, no analiza važećih propisa pokazuje da postoji niz sustavnih slabosti koje znatno ograničavaju učinkovitost tog instituta. Kroz rad se pokazalo kako pravna regulacija rehabilitacije *de lege lata* ostaje fragmentirana, neujednačena i često nedovoljno funkcionalna. Unatoč tome što ZPPOKER sadržava temeljne odredbe o ostvarivanju prava na rehabilitaciju, brojni posebni zakoni unose dodatne prepreke koje derogiraju njegov učinak. To stvara pravnu nesigurnost i faktičnu neravnopravnost za osobe koje su odslužile svoju kaznu, ispunile zakonom propisane uvjete, ali i dalje trpe posljedice osude u drugim pravnim područjima.

Fragmentirana regulacija pravnih posljedica osude kroz brojne posebne zakone te postojanje dodatnih izvora pravne i profesionalne etike, kao što su etički kodeksi, stvara značajne probleme u ostvarivanju svrhe rehabilitacije u hrvatskom pravnom sustavu. Premda ZPPOKER predviđa mehanizme zakonske rehabilitacije čijom bi primjenom osobe koje su izdržale kaznu stekle mogućnost da ponovno uživaju građanska i profesionalna prava, praksa pokazuje da je njegova primjena često onemogućena paralelnim ili strožim normama u drugim zakonodavnim područjima. Heterogena pravna rješenja u posebnim zakonima dovode do pravne nesigurnosti jer osoba kojoj je pravomoćno priznato pravo na rehabilitaciju ne može sa sigurnošću znati hoće li to pravo biti priznato i u svim drugim životnim i profesionalnim okolnostima. Primjeri iz Zakona o odgoju i obrazovanju, Zakona o sportu, Zakona o trgovačkim društvima, Zakona o državnim službenicima te Zakona o sigurnosno-obavještajnom sustavu jasno pokazuju da različiti zakoni imaju različite pragove za ograničavanje prava osuđenika, pri čemu mnogi ne prepoznaju niti priznaju učinke rehabilitacije. Dodatno, profesionalne barijere koje proizlaze iz etičkih kodeksa dodatno otežavaju stvarnu rehabilitaciju pojedinca. Profesionalne komore, poput odvjetničke ili liječničke, u svojim internim pravilima često zadržavaju diskreciju u procjeni "moralne podobnosti", čak i kada je osoba zakonski rehabilitirana, čime se potkopava temeljna svrha rehabilitacije i narušava pravna sigurnost.

Posebno zabrinjava i činjenica da se prethodne osude koriste i u fazama kaznenog postupka koje bi trebale biti oslobođene prethodnog ponašanja okrivljenika, osobito ako je riječ o rehabilitiranim osobama. Tako primjer iz prakse pokazuje kako se u odluci o istražnom zatvoru uzimaju u obzir i raniji prekršaji za koje je osoba već bila rehabilitirana, čime se izravno krši članak 18. ZPPOKER-a. Ovakva praksa svjedoči o duboko ukorijenjenom nerazumijevanju i zanemarivanju zakonskih učinaka rehabilitacije. Posljedice ovakvog sustava nisu samo pravne i profesionalne, već i društvene i psihološke. Osobe koje su odslužile kaznu, unatoč ispunjenju svih formalnih uvjeta za rehabilitaciju, ostaju obilježene u svakodnevnim situacijama, poput zapošljavanja, sklapanja ugovora, podnošenja zahtjeva za kredit ili dozvolu za rad, čime se dodatno otežava njihova reintegracija i produbljuje osjećaj socijalne isključenosti.

Dodatni problem predstavlja dugotrajnost zakonskih rokova za nastup rehabilitacije, koji, ovisno o težini kaznenog djela, mogu trajati deset ili više godina. U praksi to znači da bivši osuđenici, unatoč resocijalizaciji i pozitivnoj promjeni ponašanja, ostaju dugoročno stigmatizirani. Zbog rigidnosti postojećeg sustava i nepostojanja mehanizama fleksibilne procjene slučajeva, dolazi do situacija u kojima se resocijalizacija de facto onemogućuje. Slično se događa i u pristupu podacima iz kaznene evidencije, gdje poslodavci, osobito iz privatnog sektora, bez pravne osnove zahtijevaju potvrde o nekažnjavanju, čime narušavaju svrhu rehabilitacije i dovode do diskriminacije.

U takvom kontekstu, nužno je provesti reformu zakonodavstva kako bi se rehabilitacija uistinu ostvarila kao funkcionalni institut. Prije svega, pravne posljedice osude trebalo bi uvrstiti u KZ i PZ, barem u vidu minimalnih standarda. Time bi se osigurala sustavna razina zaštite i jasnoće, dok bi posebni zakoni morali biti usklađeni s tim temeljima. Potrebna je i reforma sustava pristupa kaznenoj evidenciji, pri čemu bi se omogućio uvid u te podatke isključivo uz opravdane razloge, prethodnu suglasnost rehabilitirane osobe ili uz sudsku odluku. Time bi se postigla ravnoteža između zaštite društva i zaštite prava pojedinca. Istovremeno, trebalo bi razmotriti uvođenje individualizirane rehabilitacije putem sudske odluke, temeljem konkretne analize ponašanja pojedinca nakon izdržavanja kazne. Time bi se omogućilo da sud odluči o ranijem nastupu rehabilitacije, osobito u slučajevima gdje je vidljivo da je osoba u cijelosti resocijalizirana i ne predstavlja nikakvu prijetnju društvu.

Nadalje, etički kodeksi profesionalnih skupina trebali bi jasno uvažiti pravne učinke rehabilitacije, osobito u pogledu povrata prava na obavljanje djelatnosti. Trenutno postoje

slučajevi u kojima osobe, unatoč rehabilitaciji, bivaju trajno onemogućene u obavljanju profesije zbog internih pravila strukovnih organizacija, što dovodi u pitanje svrhu instituta i proturječi načelima socijalne pravde. Pravo na drugu šansu mora biti učinkovito i konkretno, a ne samo formalno priznato.

U konačnici, zaključak ovog rada potvrđuje da rehabilitacija u hrvatskom kaznenopravnom sustavu još uvijek nije u potpunosti razvijena ni prilagođena suvremenim društvenim i pravnim potrebama. Pravna fragmentacija, dugotrajni i rigidni rokovi, nekonzistentna primjena i nedostatak mehanizama zaštite rehabilitiranih osoba rezultiraju pravnom nesigurnošću i potkopavaju temeljnu ideju reintegracije. Prijedlozi izneseni u ovom radu *de lege ferenda* temelje se na stvarnim problemima iz prakse i ukazuju na konkretne mogućnosti reforme – od zakonodavnog ujednačavanja, do uvođenja individualizirane rehabilitacije i strože kontrole pristupa kaznenoj evidenciji. Samo kroz takvu sustavnu i sveobuhvatnu reformu moguće je osigurati funkcionalan, pravedan i učinkovit sustav rehabilitacije koji štiti interese društva, ali i prava pojedinca na novi početak.

Radom je i odgovoreno na istraživačko pitanje; pravne posljedice osude i institut rehabilitacije usko su povezani, budući da rehabilitacija izravno utječe na prestanak ili ublažavanje tih posljedica. Nakon što je osoba pravomoćno osuđena, ona osim izrečene kazne snosi i niz dodatnih posljedica koje proizlaze iz same činjenice osude, bez obzira na to je li kazna izvršena, oprostena, zastarjela ili je došlo do uvjetne osude. Te se posljedice najčešće odnose na ograničenja u pogledu zapošljavanja, obavljanja javnih i profesionalnih funkcija, kandidiranja na izborima, pristupa osjetljivim poslovima (npr. u obrazovanju, policiji, vojsci, zdravstvu, financijama i sl.), kao i prava na posvajanje djece, stjecanje dozvola ili licenci i drugih prava od javnopravnog značaja.

Pravne posljedice osude stoga predstavljaju produžene učinke kaznenopravne odgovornosti koji značajno zadiru u temeljna prava i slobode pojedinca, a ponekad i dugo nakon što je kazna formalno odslužena. Takva situacija može proizvesti efekt „druge kazne“ i rezultirati trajnom stigmatizacijom pojedinca, čime se otežava njegova resocijalizacija i ponovna integracija u društvo. U tom kontekstu, rehabilitacija se pojavljuje kao ključan mehanizam za poništenje tih posljedica i formalno-pravno vraćanje pojedinca u status neosuđivane osobe.

Rehabilitacija, u skladu s hrvatskim zakonodavstvom, znači da se nakon proteka određenog roka bez ponavljanja kaznenih djela brišu podaci iz kaznene evidencije, prestaju pravne posljedice osude, a osoba se smatra rehabilitiranom. Time se ostvaruje cilj pravne sigurnosti, zaštite ljudskog dostojanstva, ali i poštivanja temeljnih prava osuđenika, poput prava na jednakost, pristup radu, obrazovanju, javnim funkcijama, te prava da mu prošla osuda ne bude stalna prepreka u životu. Međutim, iako je zakonski okvir relativno jasan, u praksi nerijetko dolazi do neujednačene primjene i tumačenja rehabilitacije, osobito kada se radi o posebnim zakonima koji i dalje predviđaju različite uvjete za rad ili pristup profesijama, bez uzimanja u obzir statusa rehabilitacije. Takva situacija dovodi do pravne nesigurnosti i može rezultirati diskriminacijom rehabilitiranih osoba, koje unatoč ispunjenju zakonskih uvjeta i dalje ostaju pod teretom bivše osude.

U tom smislu, rehabilitacija ima dvojak značaj: s jedne strane, ona ukida pravne posljedice osude, vraćajući pojedincu formalnu slobodu, a s druge strane predstavlja snažnu poruku o pravu na drugu priliku, resocijalizaciju i ponovnu integraciju u društvo. Time se ne ostvaruje samo zaštita pojedinca, nego se i dugoročno doprinosi interesu društva jer se potiče povratak rehabilitiranih osoba u zajednicu kao produktivnih članova.

Zaključno, pravne posljedice osude i rehabilitacija ne mogu se promatrati odvojeno, njihova povezanost čini temelj za postizanje ravnoteže između zaštite društva i poštovanja prava osuđenika. Bez učinkovite rehabilitacije, pravne posljedice osude imaju potencijal postati doživotna prepreka, a time se dovodi u pitanje svrha kažnjavanja i načelo humanosti kaznenog prava.

POPIS LITERATURE

Knjige

1. Beccaria, C. (1889). *O zločinima i kaznama*. Zagreb: Tisak dioničke tiskare.
2. Dabinović, Antun (1990). *Hrvatska državna i pravna povijest: s reprodukcijama najvažnijih dokumenata i slikama*. Zagreb: Nakladni zavod Matice hrvatske.
3. Carpzov, B. (1670). *Practica nova imperialis Saxsonica criminalium* (6. izd.). Wittebergae.
4. Cvitanović, L. (1999). *Svrha kažnjavanja u suvremenom kaznenom pravu*. Zagreb: Hrvatsko udruženje za kaznene znanosti i praksu.
5. Galović, T., Radić, Ž., Janeković Römer, Z., Nikolić, Z., Kosanović, O. i Dragičević Prtenjača, M. (2016). *Suzbijanje korupcije u Hrvatskoj u srednjem vijeku*. Zagreb: Udruga Kultura i etika.
6. Jaramaz – Reskušić, Ivana (1996). *Kazneni sustav u Šibeniku od 14. do 16. stoljeća*. Šibenik: Gradska knjižnica "Juraj Šižgorić".
7. *Kazneni zakon o zločinstvih, prestupih i prekršajih od 27. svibnja 1852. s naknadnim zakoni i naredbami*. Uredio Stjepan Kranjčić (1890). Zagreb: Tisak i naklada Knjižare L. Hartmana (Kugli i Deutsch).
8. *Krivični zakonik za Kraljevinu Jugoslaviju (od 27. januara 1929.) sa izmenama i dopunama iz zakona (od 9. oktobra 1931.) te rešidbama Stola sedmorice kao kasacionog suda u Zagrebu i apelacionog suda u Zagrebu*. Priredili Breberina Stevan M.; Ilić, Ivan K. (1934). Zagreb: Tisak „Tipografija“.
9. Kukavica, Radmila (1975). *Pravne posljedice krivične osude: monografija*. Beograd: Servis saveza udruženja pravnika Jugoslavije.
10. Ljubić, Đuro (1929). *Lige i posobe u starom hrvatskom pravu i njihov odnos prema Poljičkom statutu*. Zagreb: JAZU.
11. Margetić, L., Apostolova Maršavelski, M. (1999). *Hrvatsko srednjovjekovno pravo: vrela s komentarom*. Zagreb: Narodne novine

12. Montesquieu, C. (2003). *O duhu zakona: tom prvi*. Zagreb: Demetra.
13. *Statut grada Iloka iz godine 1525. , Primo libro, Cap. XVII. De byrsagio corum, qui falsis mensuris vsi fuerint. Item, si quis compertus fuerit vti, cum iniusta, mensura, vel vlna, aut statera, talis primo soluat Judici vnam marcam argenti fini. Si vero secundario fuerit inuentus, mercatoris nomen amittat, nec amplius mercancias exerceat et ea que mensurauit amittat*. Za tisak priredio, uvodom i indeksom popratio dr. Rudolf Schmidt (1938). Zagreb: Nadbiskupska tiskara.
14. *Statut Grada Splita: splitsko srednjovjekovno pravo, III. znatno prošireno i temeljito izmijenjeno izdanje*. Uvodnu studiju napisao, Statut s latinskoga preveo i posebnim kazalom pojmova popratio te za tisak priredio Antun Cvitanić (1998). Split: Književni krug.

Članci

1. Cvitanović, L. i Glavić, I. (2012). Uz problematiku sigurnosne mjere zabrane pristupa internetu. *Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu*, 19 (2), 891-916.
2. Cvitanović, L., Pastović, D. (2018). Opchinska naredba od zločina i njihovih pedepsah iz 1788. kao kaznenopravni izvor u Hrvatskoj i Slavoniji: sustav kazni i pravila o njihovom izricanju. *Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci*, 39(2), 863.
3. Damjanović, I., Šarić, J., Mikšaj- Todorović, Lj. (2000). Neki problemi tretmana osuđenih osoba u Republici Hrvatskoj. *Kriminologija i socijalna integracija*, 8 (1-2), 103- 117.
4. Damjanović, I., Jandrić, A. i Doležal, D. (2002). Uloga rehabilitacije u svjetlu novih promjena unutar zakona o izvršavanju kazne zatvora. *Kriminologija & socijalna integracija*, 10 (1), 49-58.
5. Dragičević Prtenjača, M. (2019). Lice i naličje pravnih posljedica osude u Hrvatskoj. *Zagrebačka pravna revija*, 8 (3), 210-234.
6. Feješ, I. (2009). Constitutio Criminalis Theresiana – sistem kazni. *Zbornik radova Pravnog fakulteta u Novom Sadu*, 2, 250–253.

7. Galiot, M. (2016). Aktivno podmićivanje u hrvatskom srednjovjekovnom i novovjekovnom pravu. *Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci*, 37(3), 1149-1174.
8. Galović, T. (2019). Combating corruption in croatia in the middle ages: an example of croatian legal documents – the Law code of Vinodol (1288) and Statute of the Island of Krk/Vrbnik (1388). *Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci*, 40 (2), 869-894.
9. Kanduč, Z. (1996). Zamisao o rehabilitaciji: pogled s kriminološkog stajališta. *Kriminologija & socijalna integracija*, 4 (2), 142-148.
10. Kisić - Kolanović, Nada. (1992). Pravno utemeljenje državnocentralističkog sistema u Hrvatskoj 1945. -1952. godine. *Časopis za suvremenu povijest*, 24 (1), str. 49-50.
11. Kostrenčić, M. (1949). Vinodolski zakon. *Historijski zbornik*, 2 (1-4), 131-152.
12. Kurtović Mišić, A., Dragičević Prtenjača, M. i Strinić, V. (2012). Novosti kod instituta pomilovanja, pravnih posljedica osude, rehabilitacije i davanja podataka iz kaznene evidencije. *Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu*, 19 (2), 701-750.
13. Marušić, Bartul (2017). Statut i kazneno pravo Makarske s okolicom u Hercegovačkom sandžaku. Hercegovina: *Časopis za kulturno i povijesno nasljeđe*, No.3.
14. Novak, Zrinka (2009). Neki aspekti pravnog položaja žena u Vinodolskom zakonu, Senjskom i Krčkom statutu. *Historijski zbornik*, br. 2, god. LXII.

Zakoni i pravilnici

1. Act on the Central Criminal Register and the Educative Measures Register (Bundeszentralregistergesetz - BZRG). Dostupno na: https://www.gesetze-im-internet.de/englisch_bzrg/englisch_bzrg.html#p0380 (18. 9. 2025.)
2. German Criminal Code (Strafgesetzbuch – StGB). Dostupno na: https://www.gesetze-im-internet.de/englisch_stgb/englisch_stgb.html#p0881 (20. 9. 2025.)
3. Il Codice Penale. Dostupno na: <https://www.normattiva.it/uri-res/N2Ls?urn:nir:stato:regio.decreto:1930-10-19;1398> (20. 9. 2025.)

4. Kazneni zakon, NN 125/11, 144/12, 56/15, 61/15, 101/17, 118/18, 126/19, 84/21, 114/22, 114/23
5. Korčulanski statut: statut grada i otoka Korčule iz 1214. godine. (2016). Priredio i preveo Antun Cvitanić; uredio Zvonimir Šeparović. Zagreb – Korčula : Grafički zavod Hrvatske.
6. Krivični zakonik. Službeni list Crne Gore, broj 70/2003.
7. Krivični zakonik – opći dio. Službeni list FNRJ, br. 106/47.
8. Krivični zakonik. Službeni list FNRJ, br. 13/51.
9. Krivični zakon Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije (1967). Zagreb: Narodne novine.
10. Krivični zakon Socijalističke Republike Hrvatske. Narodne novine: službeni list Socijalističke Republike Hrvatske), br. 25/77.
11. Prekršajni zakon, NN 107/07, 39/13, 157/13, 110/15, 70/17, 118/18, 114/22
12. Ustav Republike Hrvatske, NN 56/90, 135/97, 08/98, 113/00, 124/00, 28/01, 41/01, 55/01, 76/10, 85/10, 05/14
13. Zakon o državnim službenicima, NN, 155/23, 85/24
14. Zakon o izmjenama i dopunama Krivičnog zakonika. Službeni list FNRJ, br. 30/59.
15. Zakon o javnoj nabavi, NN, 120/16, 114/22
16. Zakon o kaznenom postupku, NN 152/08, 76/09, 80/11, 121/11, 91/12, 143/12, 56/13, 145/13, 152/14, 70/17, 126/19, 126/19, 130/20, 80/22, 36/24
17. Zakon o lokalnim izborima, NN, 144/12, 121/16, 98/19, 42/20, 144/20, 37/21
18. Zakon o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi, NN 87/08, 86/09, 92/10, 105/10, 90/11, 5/12, 16/12, 86/12, 126/12, 94/13, 152/14, 07/17, 68/18, 98/19, 64/20, 151/22, 155/23, 156/23
19. Zakon o oružju, NN, 63/2007-1959

20. Zakon o policiji, NN, 34/11, 130/12, 89/14, 151/14, 33/15, 121/16, 66/19, 155/23
21. Zakon o pravnim posljedicama osude, kazненоj evidenciji i rehabilitaciji, NN 143/12, 105/15, 32/17, 53/22
22. Zakon o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju osoba s invaliditetom, NN, 157/13, 152/14, 39/18, 32/20
23. Zakon o sigurnosno-obavještajnom sustavu RH, NN 79/06, 105/06
24. Zakon o sportu, NN 141/22
25. Zakon o trgovačkim društvima, NN, 111/93, 34/99, 121/99, 52/00, 118/03, 107/07, 146/08, 137/09, 125/11, 152/11, 111/12, 68/13, 110/15, 40/19, 34/22, 18/23, 130/23, 136/24
26. Zakon o tržištu kapitala, NN 65/18, 17/20, 83/21, 151/22, 85/24

Online izvori

1. European Court of Human Rights. CASE OF MARCELLO VIOLA v. ITALY (No. 2) (Application no. 77633/16). Dostupno na: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22fulltext%22:\[%22criminal%20rehabilitation%22\],%22itemid%22:\[%22001-194051%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22fulltext%22:[%22criminal%20rehabilitation%22],%22itemid%22:[%22001-194051%22]}) (30. 10. 2025.)
2. European Court Of Human Rights. CASE OF DICKSON v. THE UNITED KINGDOM (Application no. 44362/04). Dostupno na: [https://hudoc.echr.coe.int/#{%22fulltext%22:\[%22rehabilitation%22\],%22importance%22:\[%221%22\],%22documentcollectionid%22:\[%22GRANDCHAMBER%22,%222CHAMBER%22\],%22itemid%22:\[%22001-83788%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/#{%22fulltext%22:[%22rehabilitation%22],%22importance%22:[%221%22],%22documentcollectionid%22:[%22GRANDCHAMBER%22,%222CHAMBER%22],%22itemid%22:[%22001-83788%22]}) (29. 10. 2025.)
3. Općinski prekršajni sud u Zagrebu. Prekršajna evidencija. Dostupno na: <https://sudovi.hr/hr/opszg/o-sudovima/prekršajna-evidencija> (20. 10. 2025.)

POPIS TABLICA

Tablica 1. Rokovi u kojima nastupa zakonska rehabilitacija osuđenika za počinjenje kaznenog djela, prema KZCG-u	49
Tablica 2. Rokovi u kojima nastupa sudska rehabilitacija osuđenika za počinjenje kaznenog djela, prema Krivičnom zakoniku Crne Gore	49
Tablica 3. Rokovi u kojima nastupa sudska rehabilitacija osuđenika za počinjenje kaznenog djela, prema KZI-u	50
Tablica 4. Rokovi u kojima se brišu unosi o kaznenim presudama iz Središnjeg kaznenog registra Njemačke.....	52
Tablica 5. Usporedba kaznenih evidencija u odabranim europskim državama	53
Tablica 6. Rokovi u kojima nastupa rehabilitacija osuđenika za počinjenje prekršajnog djela, prema Prekršajnom zakonu Republike Hrvatske	57
Tablica 7. Rokovi u kojima nastupa rehabilitacija osuđenika za počinjenje kaznenog djela, prema Zakonu o pravnim posljedicama osude, kaznenoj evidenciji i rehabilitaciji Republike Hrvatske	59

PRILOZI

Prilog 1. Rješenje o nastupanju rehabilitacije UP/I-740-02/25-04/130

REPUBLIKA HRVATSKA
MINISTARSTVO PRAVOSUĐA
UPRAVE I DIGITALNE
TRANSFORMACIJE
Uprava za kazneno pravo

Klasa: UP/I-740-02/25-04/130

Ur.broj: 514-05-01-02-01-25-02

Zagreb, 15.04.2025. godine

Ministarstvo pravosuđa, uprave i digitalne transformacije, u postupku donošenja odluke o rehabilitaciji za [REDACTED], po punomoćniku odvjetniku Petrović Petru, temeljem članka 96. st.1. Zakona o općem upravnom postupku ("Narodne novine" br. 47/09 i 110/21) i članka 21. Zakona o pravnim posljedicama osude, kaznenoj evidenciji i rehabilitaciji ("Narodne novine" br. 143/12, 105/15, 32/17 i 53/22) donosi sljedeće:

RJEŠENJE

Utvrđuje se da je [REDACTED], rođen-a [REDACTED], 1980. g., mjesto rođenja Banja Luka, Bosna i Hercegovina, ime oca [REDACTED], rehabilitiran-a s danom 08.02.2022.

Obrazloženje

Uvidom u podatke iz kaznene evidencije ovoga Ministarstva, ima evidentiranu-e sljedeću-e presudu-e:

SUD, BROJ :Županijski sud u Splitu , Kov-us-5/13 od 21.01.2013

PRAVOMOĆNOST : 08.02.2013

ČLANAK, ZAKON : čl. 298. st. 1. KZ97 - izbjegavanje carinskog nadzora; čl. 333. st. 3.

KZ97 - udruživanje za počinjenje kaznenih djela

KAZNA : bezuvjetna kazna zatvora u trajanju od 8 mj.

Napomena: Rješenjem Županijskog suda u Splitu br. Ik I-85/13 od 11.2.2019. godine obustavlja se izvršenje kazne zatvora jer je dana 8.2.2019. nastupila zastara izvršenja iste.

Člankom 19. stavkom 4. alinejom 5. Zakona o pravnim posljedicama osude, kaznenoj evidenciji i rehabilitaciji propisano je da pod uvjetom da počinitelj kaznenog djela nije ponovo osuđivan zbog novog kaznenog djela, rehabilitacija nastupa po sili zakona kada protekne tri godine od dana izdržane, zastarjele ili oproštene kazne kod osude na kaznu zatvora ili kaznu maloljetničkog zatvora manju od jedne godine, od dana plaćanja novčane kazne, od dana isteka roka provjeravanja kod uvjetne osude i od dana izvršenja rada za opće dobro.

Dana 08.02.2022. godine protekao je zakonski rok od tri godine od dana zastarjele kazne zatvora kod osude na kaznu zatvora manju od jedne godine.

Kako iz prikupljenih podataka proizlazi da osuđenik-ca prije proteka roka propisanog za nastup rehabilitacije po sili zakona nije ponovno osuđen-a zbog novog kaznenog djela, temeljem članka 19. st. 1. Zakona o pravnim posljedicama osude, kaznenoj evidenciji i rehabilitaciji, riješeno je kao u izreci.

Uputa o pravnom lijeku

Protiv ovog rješenja može se pokrenuti upravni spor tužbom Upravnom sudu u Zagrebu, koja se podnosi u roku od 30 dana od dana dostave ovog rješenja.

Dostaviti:
odvjetnik Petar Petrović
Bjelovarska ulica 3
10360 Sesvete

OVLAŠTEN ZA OBAVLJANJE
POSLOVA RAVNATELJICE

Prilog 2. Prijedlog za određivanje istražnog zatvora KPz-DO-446/2023

REPUBLIKA HRVATSKA
OPĆINSKO KAZNENO DRŽAVNO ODVJETNIŠTVO
U ZAGREBU
Zagreb, Remetinečka cesta 139

Općinski sud 9. rujna 2023.
u 14.00 sati
[Signature]

Broj: KPz-DO-446/2023
Zagreb, 9. rujna 2023.
DS/DS

ŽURNO – ISTRAŽNI ZATVOR!

ŽUPANIJSKI SUD U ZAGREBU
Sucu istrage

Z A G R E B

Na temelju članka 217. stavka 4. u svezi s člankom 123. stavkom 1. točke 3. Zakona o kaznenom postupku (Narodne novine broj 152/08, 76/09, 80/11, 121/11, 91/12 – Odluka Ustavnog suda RH, 143/12, 56/13, 145/13, 152/14, 70/17, 126/19, 130/20 - Odluka i Rješenje Ustavnog suda RH, 80/22 – dalje: ZKP/08), podnosim

PRIJEDLOG ZA ODREĐIVANJE ISTRAŽNOG ZATVORA

protiv:

██████████, OIB: ██████████ zvanog "██████", sina ████████ i ██████████, rođene ██████████, rođenog u Zagrebu ██████████ 1985., s prebivalištem u Sesvetama, Popovec, ██████████, državljanina Republike Hrvatske, oženjenog, oca jednog maloljetnog djeteta, sa završenom SSS, plinoinstalatera, zaposlenog, kazneno osuđivanog, prekršajno kažnjavanog, uhićenog 8. rujna 2023. u 13,45 sati, dovedenog pritvorskom nadzorniku pritvorske jedinice Policijske uprave zagrebačke 9. rujna 2023. u 08,10 sati, ispitivanog po dežurnoj zamjenici općinskog državnog odvjetnika 9. rujna 2023. u vremenu od 12,22 sati do 12,34 sati

na temelju zakonske osnove iz članka 123. stavka 1. točke 2. i 3. ZKP/08.

Obrazloženje

Ovo državno odvjetništvo zaprimilo je 9. rujna 2023., posebno izvješće IX policijske postaje Zagreb, Policijske uprave zagrebačke od 8. rujna 2023., broj K-337/23 zbog sumnje da je okrivljeni ██████████ počinio kazneno djelo iz članka 179.a Kaznenog zakona (Narodne novine broj 125/11, 144/12, 56/15, 101/17, 118/18, 126/19, 84/21, 114/22 - dalje: KZ/11), kazneno djelo povrede djetetovih prava iz članka 177. stavak 2. KZ/11, kazneno djelo tjelesne ozljede iz članka 117. stavak 2. KZ/11, kazneno djelo dovođenja u opasnost života i imovine općeopasnom radnjom ili sredstvom iz članka 215. stavak 1. KZ/11, kazneno djelo prijetnje iz članka 139. stavak

2. i 3. KZ/11 i kazneno djelo zlouporabe snimke spolno eksplicitnog sadržaja iz članka 144.a stavak 1. i 3. KZ/11, na način da je:

1) u vremenskom razdoblju od srpnja 2015. do 5. rujna 2023., u Sesvetama, Popovec, [REDACTED] i [REDACTED], protivno odredbi članka 10. Zakona o zaštiti od nasilja u obitelji (Narodne novine broj: 70/17, 126/19, 84/21 114/22), u nakani da svoju suprugu [REDACTED] omalovaži, obezvrijedi njezino dostojanstvo te joj nanese psihičku i fizičku bol, u vidno alkoholiziranim stanjima i pod utjecajem opojnih droga, fizički nasrtao na imenovanu na način da ju je primio za vrat, bacio na krevet, šamarao po licu, razderao joj majicu koju je imala na sebi, gurao ju i bacao po podu, kojom prilikom je [REDACTED], nakon jednog takvog napada krajem srpnja 2015. zadobila tjelesne ozljede u vidu hematoma i crvenila po tijelu i licu, te je učestalo verbalno vrijeđao i omalovažavao svoju suprugu [REDACTED] i govorio joj da je kurva, drolja, da će pobit sve njezine, a u razdoblju od listopada do prosinca 2021. je u alkoholiziranim stanjima, nakon noćnih izlazaka, budio imenovanu i njihovu zajedničku kći [REDACTED] oko 06,00 sati te vikao na njih i govorio svojoj supruzi da je kurva i drolja, a točno neutvrđenog dana, tijekom prosinca 2021., oko 22:00 sata, u vidno alkoholiziranom stanju došao na adresu u Popovec, [REDACTED] gdje je verbalno vrijeđao [REDACTED] riječima „Kurvo, droljo“, na što je ista otišla u svoj stan u Sesvete, [REDACTED], a on joj je tada poslao poruku putem mobitela s fotografijom navodeći da će se objesiti, da bi on došao za njom te počeo lupati i nabijati po vratima stana verbalno ju vrijeđajući riječima „Kurvo, droljo, otvori vrata“, nakon čega ju je počeo svakodnevno nazivati, uhoditi, dolaziti ispred stana, dok je 9. studenog 2022. poslao poruku supruzi [REDACTED] na njezinu službenu adresu elektroničke pošte [REDACTED], u kojem je naveo da će joj poslati fotografije koje ima i da će ju uništiti nazivajući je kurvetinom, da bi 11. studenog 2022. na istu adresu elektroničke pošte poslao više fotografija spolno eksplicitnog sadržaja prijeteci joj da će ih svima poslati, zatim je neutvrđenog dana u svibnju 2023. došao na adresu u Sesvete, [REDACTED], gdje je na vozilu marke „Fiat 500“, vl. trgovačkog društva u kojem je zaposlena njegova supruga [REDACTED], u nakani da izazove opasnost za druge, uporabom oštrog predmeta probušio sva četiri pneumatika na navedenom vozilu, iako svjestan da na taj način može ugroziti tjelesni integritet svoje supruge i kćeri te ostalih sudionika u prometu, uslijed čega se, za vrijeme dok je [REDACTED], zajedno sa kćerkom [REDACTED] bježala od njega prema svojim roditeljima u [REDACTED], na pola puta upalilo upozorenje na vozilu da su pneumatici neispravni, da bi neutvrđenog dana krajem kolovoza 2023., u Zagrebu, [REDACTED], u nakani da ustraši svoju suprugu [REDACTED] dočekao ju je ispred njezina stana na navedenoj adresi te joj rekao: „Ubiti ću sve tvoje, da ti to gledaš i patiš i onda ću ubiti tebe“, što je kod iste izazvalo strah i bojazan za njezin život i njezinu sigurnost te sigurnost njezine obitelji, a potom je 1. rujna 2023. došao na istu adresu i ušao u stan u koji ga je pustila kćer [REDACTED] te iz stana, u odsutnosti supruge [REDACTED] uzelo njen stari službeni mobitel i udaljio se iz stana te je u nakani da obezvrijedi intimu svoje supruge, bez njezinog znanja i pristanka iz navedenog mobitela izuzeo jednu fotografiju svoje supruge eksplicitnog sadržaja i istu fotografiju je bez njezinog pristanka 5. rujna 2023., oko 23,00 sati objavio na društveno-mrežnoj aplikaciji „WhatsApp“, sa broja kojim se koristi [REDACTED] i to kao status profila, a koja fotografija je bila dostupna svim kontakt osobama u njegovom telefonskom imeniku, a čime je povrijedio privatnost osobe na snimci i kojim cjelokupnim ponašanjem izazvao strah za njezinu sigurnost te osjećaj manje vrijednosti poniženosti i srama,

- dakle, teško kršio propise o zaštiti od nasilja u obitelji i time kod članka obitelji izazvao strah za njegovu sigurnost te je dovodio u ponižavajući položaj i stanje dugotrajne patnje, a time nije počinjeno teže kazneno djelo, drugoga tjelesno ozlijedio, općeopasnom radnjom izazvao opasnost za život ili tijelo ljudi, drugome ozbiljno prijetio da će ga usmrтити, a kazneno djelo je počinjeno prema bliskoj osobi i zlorabio odnos povjerenja i bez pristanka snimane osobe učinio dostupnim trećim osobama snimku spolno eksplicitnog sadržaja koja je snimljena uz pristanak te osobe za osobnu uporabu i na taj način povrijedio privatnost te osobe, a djelo je počinjeno putem računalnog sustava i mreže, zbog čega je snimka postala dostupna većem broju osoba,

2) u vremenskom razdoblju od srpnja 2015. do 5. rujna 2023., u Sesvetama, Popovec, [REDAKTIRANO] i Ulica [REDAKTIRANO], kao otac djeteta mlt. [REDAKTIRANO] rođene 1. studenoga 2009., pristajući ugroziti njezin pravilan psihofizički rast i razvoj, učestalo se dovodio u alkoholizirano stanje, kojim prilikama bi u njezinoj prisutnosti svoju suprugu, a njezinu majku [REDAKTIRANO] učestalo vrijeđao i omolovačavao, govoreći joj da je kurva i drolja, a u razdoblju od listopada do prosinca 2021. bi u alkoholiziranim stanjima, nakon noćnih izlazaka budio imenovanu i njihovu zajedničku kći [REDAKTIRANO] oko 06,00 sati te vikao na njih, svjestan da na taj način ozbiljno ugrožava psihofizički rast i razvoj mlt. [REDAKTIRANO] i njezino pravo na odrastanje u mirnom i stabilnom obiteljskom okruženju te pristajući na to,

- dakle, zlostavio dijete,

- pa da bi time počinio jedno kazneno djelo protiv života i tijela – tjelesnom ozljedom – opisano i kažnjivo po članku 117. stavak 1. i 2. KZ/11, jedno kazneno djelo protiv osobne slobode – prijetnjom – opisano i kažnjivo po članku 139. stavak 2. i 3. KZ/11, jedno kazneno djelo protiv privatnosti – zlorabom snimke spolno eksplicitnog sadržaja - opisano i kažnjivo po članku 144.a stavak 1. i 3. KZ/11, dva kaznena djela protiv braka, obitelji i djece – nasiljem u obitelji opisano i kažnjivo po članku po članku 179.a KZ/11 i povredom djetetovih prava – opisano i kažnjivo po članku 177. stavku 2. KZ/11 i jedno kazneno djelo protiv opće sigurnosti – dovođenjem u opasnost života i imovine općeopasnom radnjom ili sredstvom – opisano i kažnjivo po članku 215. stavak 1. KZ/11.

Ispitan u skladu s člankom 208.a ZKP/08, okrivljeni [REDAKTIRANO] koristio se zakonskim pravom da se brani šutnjom, odnosno nije iznosio obranu.

Ispitan u svojstvu okrivljenika isti je porekao učin svih kaznenih djela koja mu se stavljaju na teret.

Međutim, osnovana sumnja na učin inkriminiranog kaznenog djela proizlazi prije svega iz zapisnika o zaprimanju kaznene prijave [REDAKTIRANO] od 8. rujna 2023., potvrde o privremenom oduzimanju predmeta serijskog broja 00165478 te fotografijama koje je u spis dostavila podnositeljica kaznene prijave, korespondencije elektroničke pošte između podnositeljice kaznene prijave i okrivljenog, snimke zaslona koju je u spis dostavila podnositeljica kaznene prijave, obavijesnih razgovora sa [REDAKTIRANO] i [REDAKTIRANO] te zapisnika o [REDAKTIRANO] i [REDAKTIRANO] te zapisnika o privremenom oduzimanju predmeta i potvrdom o privremenom oduzimanju predmeta.

Iz kaznene prijave [REDAKCIJA] proizlazi da je ista navela da je od 2009. u braku s [REDAKCIJA] te da imaju kćer [REDAKCIJA] (rođ. 2009.), kao i da je okrivljeni po prirodi vrlo nasilna osoba, koja konzumira alkohol i opojne droge. U kaznenoj prijavi opisuje verbalne i fizičke konflikte koji su se događali od 2015. pa do 6. rujna 2023., odnosno navodi da bi okrivljeni se učestalo dovodio u alkoholizirano stanje, kojim prilikama bi je bio vrijeđao govoreći joj da je kurva i drolja te bi joj i prijetio, a detaljno opisuje i događaje od srpnja 2015. kada ju je okrivljeni primio za vrat, bacio na krevet u spavaćoj sobi, tri do četiri puta udario u predjelu lica, razderao joj majicu koju je imala na sebi, gurao ju i bacao po podu. Također je opisala događaj od svibnja 2023. kada joj je okrivljeni probušio sve četiri gume na službenom vozilu kojim postupanjem je donio u opasnost za život nje i njezine kćeri, a i opisala je događaje od kolovoza 2023. kada joj je okrivljeni izrekao prijetnje te je navela da je isti 5. rujna 2023. putem aplikacije WhatsApp, na status iste stavio njezinu privatnu голу fotografiju, što su sve mogli vidjeti njegovi svi kontakti iz mobitela. Navela je da je tu sliku maknuo 6. rujna 2023.

Iz DVD medija koji je oduzet potvrdom o privremenom oduzimanju predmeta serijskog broja 00165478 proizlazi da se na istom nalaze fotografije podnositeljice kaznene prijave, a na kojima su vidljive ozljede koje je ista zadobila u događajima koje opisuje u svojoj kaznenoj prijavi.

Iz korespondencija koje je i u spis dostavila podnositeljica kaznene prijave proizlaze potvrđeni njezini navodi iz kaznene prijave.

Iz obavijesnog razgovora s mlt. [REDAKCIJA] proizlazi da je ista navela da nikada nije vidjela da bi njezin otac tukao majku, niti da bi bio nasilan prema njoj te da joj se majka nije nikad požalila da ju je on fizički napadao, sve vjerojatno da ju ne uznemiri i da ju sačuva od nekakvih trauma. Navela je da se njezin otac učestalo dovodi u alkoholizirano stanje, a kada je pijan uglavnom nije dobar prema majci, znao bi doći kasno doma i galamiti na nju, ali je nije tukao. Kada bi se to događalo, osjećala je strah i bojala se za mamu te je znala pobjeći u prizemlje kuće, kod djeda i bake. Zna da, kada je pijan, da se ni njoj ne javlja na pozive. Vezano za događaje od prije nekoliko dana, potvrdila je da je njezin otac gledao nešto na mobitelu, za koje je naknadno shvatila da je stari mamin poslovni mobitel i da isti nije htio vratiti te je izašao iz stana.

Iz obavijesnih razgovora s [REDAKCIJA] i [REDAKCIJA], roditeljima okrivljenog te bratom okrivljenog [REDAKCIJA] proizlaze potvrđenim navodi podnositeljice kaznene prijave da su se okrivljeni i njegova supruga svakodnevno svađali unazad 5 godina, kao i da okrivljeni učestalo konzumira alkohol te da je tim svađama svaki put prisustvovala i unuka [REDAKCIJA]. Međutim, nemaju saznanja o tome da bi okrivljeni prijetio svojoj supruzi ili da bi bio fizički nasilan prema njoj.

Iz obavijesnog razgovora sa [REDAKCIJA] proizlazi da je isti naveo da je suprug prijateljice [REDAKCIJA] te je vidio 5. rujna 2023. oko 00,00 sati na mrežnoj aplikaciji WhatsApp da je okrivljeni [REDAKCIJA] objavio status na toj aplikaciji na kojem su se nalazile eksplicitne fotografije njegove supruge. Nakon navedenog mu je supruga rekla da nazove okrivljenog i da mu kaže da to ne radi pa ga je nazvao, a on mu se nije javio, međutim nakon kraćeg vremena ga je nazvao i

mu je rekao da se nalazi u noćnom klubu "Amadeus", a na upite zašto je to objavio, prekinuo je poziv.

Iz zapisnika o obavijesnom razgovoru sa [redacted] isti naveo je 5. rujna 2023., nešto prije ponoći na aplikaciji WhatsApp vidio da je okrivljeni [redacted] objavio status na kojem su bili dvije eksplicitne fotografije njemu nepoznate ženske osobe, za koje je kasnije doznao da je riječ o [redacted] supruzi. Također je naveo da je za okrivljenog odrađivao automehaničarske poslove, međutim da se s istim ne druži, ali ga on zna ponekad nazivati u kasnim večernjim satima, kada je pod utjecajem alkohola.

Slijedom svega navedenog, smatram da iz svega navedenog postoji relevantan stupanj osnovane sumnje da je okrivljenik počinio inkriminirana kaznena djela u vrijeme i na način, kako mu se to stavlja na teret u izreci rješenja, a što je osnovni preduvjet za određivanje istražnog zatvora.

Predlažem protiv imenovanog okrivljenika odrediti istražni zatvor na temelju članka 123. stavka 1. točke 2. i 3. ZKP/08, budući da smatram da postoji opasnost da će okrivljenik boravkom na slobodi nastaviti s činjenjem istovrsnih kaznenih djela.

Predlažem protiv imenovanog okrivljenika odrediti istražni zatvor na temelju članka 123. stavka 1. točke 2. i 3. ZKP/08.

Naime, smatram da u konkretnom slučaju egzistira uvjet da se protiv okrivljenika [redacted] odredi istražni zatvor iz zakonske osnove članka 123. stavka 1. točke 2. ZKP/08.

U nastavku postupka bit će potrebno ispitati žrtvu [redacted] i [redacted] te svjedoke [redacted], [redacted] i [redacted], koji su svi bliski srodnici okrivljenog [redacted] s obzirom da je okrivljenik porekao da je počinio kaznena djela koja mu se stavljaju na teret, te smatram da boravkom na slobodi može utjecati na njihove svjedočke iskaze, kako bi popravio svoj procesno pravni položaj, odnosno umanjio vlastitu kaznenu odgovornost ili čak istu otklonio.

Nadalje, smatram da u konkretnom slučaju egzistira uvjet da se protiv okrivljenika [redacted] odredi istražni zatvor iz zakonske osnove članka 123. stavka 1. točke 3. ZKP/08.

Naime, okrivljenik je do sada prekršajno kažnjavan i kazneno osuđivan, i to presudom Općinskog kaznenog suda u Zagrebu od 26. listopada 2020., broj K-1957/2020 zbog kaznenog djela krivotvorenja isprave iz članka 278. stavak 1. KZ/11 te je prekršajno kažnjen zbog počinjenja prekršaja iz članka 163. stavak 8. Zakona o sigurnosti prometa na cestama iz čega proizlazi da njegov dosadašnji život nije uskladio sa zakonskim normama. Međutim, iako je do sada osuđen zbog kaznenog djela i prekršajno kažnjen zbog kažnjivih radnji koje u sebi nisu imale elemente nasilja, iz kaznene prijave žrtve, supruge okrivljenog, kao i obavljenih obavijesnih razgovora sa obitelji okrivljenog proizlazi da se okrivljeni učestalo dovodi u alkoholizirana stanja, da konzumira opojne droge, da se učestalo svađao sa svojom suprugom i ispred njihovog zajedničkog malodobnog djeteta, iz čega proizlazi da okrivljeni [redacted] predmetna kaznena djela čini iskazujući značajnu količinu agresivnosti,

upornosti i kriminalne volje, te uz pokazani stupanj bezobzirnosti prema žrtvama kao i nemogućnosti da se suzdrži od činjenja protupravnih djela na štetu svoje supruge i djeteta, uz pokazan izostanak samokritičnosti prema kaznenim djelima koja mu se stavljaju na teret, kao i uz činjenicu da je sada osnovano sumnjiv kao počinitelj šest kaznenih djela na štetu iste žrtve, to smatram da se reiteracijska opasnost može uspješno prevenirati jedino primjenom mjere istražnog zatvora temeljem odredbe članka 123. stavka 1. točke 3. ZKP/08.

Slijedom svega navedenog, ovaj se prijedlog ukazuje opravdanim i na zakonu osnovanim.

ZAMJENICA OPĆINSKOG DRŽAVNOG ODVJETNIKA
Dana Somek

Prilog: spis ODO Zagreb, KPz-DO-446/23

Prilog 3. Rješenje o određivanju istražnog zatvora, 14 Kir-1711/2023

Republika Hrvatska
Županijski sud u Zagrebu
Trg Nikole Šubića Zrinskog 5

Poslovni broj: 14 Kir-1711/2023

REPUBLIKA HRVATSKA RJEŠENJE

Županijski sud u Zagrebu, sutkinja istrage Natalija Glumičić Ščekić, uz sudjelovanje zapisničara Gordane Gašpert, u kaznenom predmetu protiv okrivljenog [REDACTED], zbog kaznenog djela iz članka 179.a. i dr. Kaznenog zakona (Narodne novine: 125/11, 144/12, 56/15, 61/15, 101/17, 118/18, 126/19, 84/21 i 114/22 - dalje u tekstu KZ/11), odlučujući o prijedlogu Općinskog kaznenog državnog odvjetništva u Zagrebu broj KPz-DO-446/2023 od 09. rujna 2023. godine za određivanje istražnog zatvora, dana 09. rujna 2023. godine

riješio je

I./ Temeljem članka 127. stavak 1. u vezi članka 123. stavak 1. točka 2. i 3. Zakona o kaznenom postupku (Narodne novine broj 152/08, 76/09, 80/11, 91/12 - odluka Ustavnog suda 143/12, 56/13, 145/13, 152/14, 70/17, 126/19, 80/22 - u daljnjem tekstu ŽKP/08)

ODREĐUJE SE ISTRAŽNI ZATVOR

protiv:

okrivljenika [REDACTED], OIB: [REDACTED], zvanog [REDACTED], sina [REDACTED] i [REDACTED], rođene [REDACTED], rođenog u Zagrebu [REDACTED], 1985., s prebivalištem u Sesvetama, Popovec, [REDACTED], državljanina Republike Hrvatske, uhićenog 08. rujna 2023., u 13,45 sati,

II./ Po ovom rješenju istražni zatvor okrivljeniku može trajati najdulje 1 (jedan) mjesec računajući od dana lišenja slobode tj. od 08. rujna 2023. godine do 08. listopada 2023. godine

Obrazloženje

1.OKDO Zagreb je dana 09. rujna 2023. godine, sucu istrage podnijelo prijedlog za određivanje istražnog zatvora protiv okrivljenog [REDACTED] na

temelju zakonske osnove iz članka 123. stavak 1. točka 2. i 3. ZKP/08, a zbog osnovane sumnje da je počinio kazneno djelo nasilja u obitelji iz članka 179.a KZ/11, kazneno djelo povrede djetetovih prava iz članka 177. stavak 2. KZ/11, kazneno djelo tjelesne ozljede iz članka 117. stavak 2. KZ/11, kazneno djelo dovođenja u opasnost života i imovine općeopasnom radnjom ili sredstvom iz članka 215. stavak 1. KZ/11, kazneno djelo prijetnje iz članka 139. stavak 2. i 3. KZ/11 i kazneno djelo zlouporabe snimke spolno eksplicitnog sadržaja iz članka 144.a stavak 1. i 3. KZ/11.

2. Državno odvjetništvo u pisanom prijedlogu za određivanje istražnog zatvora obrazlaže prije svega postojanje osnovane sumnje da je okrivljeni počinio kaznena djela koja mu se stavljaju na teret opisanih u pouci o pravima, a što u nastavku prijedloga, a i na ročištu detaljno obrazlaže.

3. Zakonski osnov iz članka 123. stavak 1. točka 2. ZKP/08 državno odvjetništvo obrazlaže činjenicom da će u nastavku postupka bit potrebno ispitati žrtvu [REDACTED], [REDACTED] i [REDACTED] te svjedoke [REDACTED], [REDACTED], [REDACTED], roditelje okrivljenika kao i [REDACTED] brata okrivljenika. Obzirom je okrivljenik porekao da je počinio kaznena djela koja mu se stavljaju na teret, državno odvjetništvo smatra da bi boravkom na slobodi mogao utjecati na njihove svjedočke iskaze kako bi popravio svoj procesno pravni položaj, odnosno umanjio vlastitu kaznenu odgovornost ili čak istu otklonio.

3.1. Zakonski osnov iz članka 123. stavak 1. točka 3. ZKP/08, državno odvjetništvo obrazlaže činjenicom ranije prekršajne kažnjavanosti i kaznene osuđivanosti i to presudom Općinskog kaznenog suda u Zagrebu od 26. listopada 2020., broj K-1957/2020 zbog kaznenog djela krivotvorenja isprave iz članka 278. stavak 1. KZ/11, a prekršajno zbog prekršaja iz članka 163. stavak 8. Zakona o sigurnosti prometa na cestama iz čega proizlazi da njegov dosadašnji život nije uskladio sa zakonskim normama. Navedena okolnost uz činjenicu da okrivljenik prekomjerno konzumira alkohol i opojne droge, po stavu državnog odvjetništva, predstavlja one osobite okolnosti koje opravdavaju nužno primjenu mjere istražnog zatvora, a radi otklanjanja takve opasnosti.

4. Dana 09. rujna 2023. godine održano je ročište za odlučivanje o prijedlogu za određivanje istražnog zatvora.

5. Na ročištu zamjenica OKDO Zagreb je u cijelosti ostala kod detaljno pisano obrazloženo prijedloga za određivanje istražnog zatvora protiv okrivljenika.

6. Branitelj okrivljenika protivio se prijedlogu OKDO-a za određivanje istražnog zatvora. Prije svega smatra kako su navodi državnog odvjetništva kojim predlažu određivanje istražnog zatvora navedeni samo paušalno i nisu ničim potkrijepljeni ni utemeljeni. Tako u odnosu na zakonski osnov iteracijske opasnosti ukazuje da se radi o osobi koja je neosuđivana, dakle, da se ne radi o specijalnom povratniku, a ranija osuđivanost, koju državno odvjetništvo spominje, nema veze sa kaznenim djelom koje bi ukazivao na sklonost okrivljenika činjenju kaznenog djela s elementima nasilja. Jednako tako i prekršajna kažnjavanost jer se radi o prekršaju iz oblasti prometa. Vrlo je suspektno, po stavu obrane, što od inkriminiranog perioda 2015 godine oštećena, a prema podacima koje je obrana uspjela pribaviti i vidjeti, ne proizlazi da bi igdje tražila pomoć ili intervenciju Centra za socijalnu skrb ili bilo kojeg

mogli vidjeti njegovi svi kontakti iz mobitela. Navela je da je tu sliku maknuo 6. rujna 2023. godine.

8.3. Iz DVD medija koji je oduzet potvrdom o privremenom oduzimanju predmeta serijskog broja 00165478 proizlazi da se na istom nalaze fotografije oštećene, a na kojima su vidljive ozljede koje je ista zadobila u događajima koje opisuje u svojoj kaznenoj prijavi, a što je posredno potvrđeno i korespondencijom koju je dostavila u spis.

8.4. Iz obavijesnog razgovora s mlt. ██████████ (rođ. ██████████ 2009.g.) proizlazi da je ista navela da nikada nije vidjela da bi njezin otac tukao majku, niti da bi bio nasilan prema njoj te da joj se majka nije nikad požalila da ju je on fizički napadao, sve vjerojatno da ju ne uznemiri i da ju sačuva od nekakvih trauma. Navela je da se njezin otac učestalo dovodi u alkoholizirano stanje, a kada je pijan uglavnom nije dobar prema majci, znao bi doći kasno doma i galamiti na nju, ali je nije tukao. Kada bi se to događalo, osjećala je strah i bojala se za mamu te je znala pobjeći u prizemlje kuće, kod djeda i bake. Zna da, kada je pijan, da se ni njoj ne javlja na pozive. Vezano za događaje od prije nekoliko dana, potvrdila je da je njezin otac gledao nešto na mobitelu, za koje je naknadno shvatila da je stari mamin poslovni mobitel i da isti nije htio vratiti te je izašao iz stana.

8.5. Sadržaj obavijesnih razgovora s ██████████ i ██████████, roditeljima okrivljenog te bratom okrivljenog ██████████ posredno potvrđuje navode oštećene o čestim svađama u braku unazad 5 godina, kao i da okrivljeni učestalo konzumira alkohol te da je tim svađama svaki put prisustvovala i unuka ██████████. Međutim, nemaju saznanja o tome da bi okrivljeni prijetio svojoj supruzi ili da bi bio fizički nasilan prema njoj.

8.6. Iz obavijesnog razgovora sa ██████████ proizlazi da je isti naveo da je suprug prijateljice ██████████ te je vidio 05. rujna 2023. oko 00,00 sati na mrežnoj aplikaciji WhatsApp da je okrivljeni ██████████ objavio status na toj aplikaciji na kojem su se nalazile eksplicitne fotografije njegove supruge. Nakon navedenog mu je supruga rekla da nazove okrivljenog i da mu kaže da to ne radi pa ga je nazvao, a on mu se nije javio, međutim nakon kraćeg vremena ga je nazvao i ██████████ mu je rekao da se nalazi u noćnom klubu "Amadeus", a na upite zašto je to objavio, prekinuo je poziv. Time je ispunjen opći uvjet za određivanje istražnog zatvora temeljem čl. 123. st. 1. ZKP.

9. U odnosu na posebne razloge za određivanje istražnog zatvora protiv okrivljenika sutkinja istrage nalazi osnovanim prijedlog za istražni zatvor zbog koluzione i iteracijske opasnosti.

10. Osnovano je protiv okrivljenika odrediti istražni zatvor zbog postojanje koluzione opasnosti zbog utjecaja na žrtvu ██████████ te svjedoke ██████████, ██████████ i ██████████, koji su svi bliski srodnici okrivljenog ██████████. Radi se o bliskim osobama s kojima okrivljenik živi u zajedničkoj kući, iako ne u zajedničkom domaćinstvu, no svakodnevno se susreću i upravo zbog takve bliskosti i emocionalne povezanosti postoji konkretna opasnost da bi okrivljenik mogao isto iskoristiti, utjecati na ove potencijalne svjedoke u pravcu način na koji će iskazivati te time tako otežati vođenje postupka. I u odnosu na oštećenu žrtvu ██████████

ta opasnost je također vrlo realna. Činjenica jest da se radi o žrtvi koja doduše živi na potpuno drugoj adresi, različitoj od okrivljenikove, ali okrivljenik ima mogućnost i motiv doći do oštećene posebice imajući u vidu i inkriminacije te da je oštećena nakon iseljenja iz zajedničke kuće bila izložena brojnim pritiscima gdje je okrivljenik dolazio na njenu adresu stana, slao poruke, dočekivao ju je, prijetio. Sve to opravdava bojazan da bi mogao utjecati na okrivljenu u pravcu načina na koji će iskazivati sve radi probitaka vlastite obrane. Koluziju opasnost pak na maloljetnu [REDACTED], sutkinja istrage, ne nalazi obzirom na njenu nisku kronološku dob te da se radi o djetetu koje je evidentno i emocionalno povezano s ocem uvažavajući pri tomu i Konvencijsko pravo djeteta. Iz tog razloga je istražni zatvor određen iz ove zakonske osnove.

13. Također je osnovano odrediti i istražni zatvor zbog iteracijske opasnosti. Takva opasnost od ponavljanja kaznenog djela vrlo je realna. Prije svega činjenica jest da je okrivljenik osuđivan, doduše zbog drugog i drugačijeg kaznenog djela na uvjetnu kaznu zatvora zbog kaznenog djela krivotvorenje isprave (K-1957/2020 od 26. listopada 2020.g.) što ukazuje na izvjesno nepoštivanje zakona. No bez obzira na ovakvu raniju osuđivanost okolnosti koje iziskuju mjeru istražnog zatvora evidentne su u načinu postupanja kroz inkriminirano vrijeme okrivljenika. Dakle, imajući u vidu vremensko razdoblje inkriminacije od 2015. pa do rujna 2023. godine u kojem razdoblju je okrivljenik postupao prema oštećenoj s izrazitom brutalnošću, ali i izraženom kriminalnom voljom, fokusirano upravo na osobu oštećene s kojom je u braku i koji unatoč evidentno poremećenim bračnim odnosima nije mogao prihvatiti činjenicu napuštanja zajedničkog domaćinstva. Okrivljenik je nastavio s takvom protupravnom aktivnošću dolazeći i na novu adresu oštećene. Kada se sve ove okolnosti cijene i kroz navode svjedoka koji govore o prekomjernoj konzumaciji alkohola okrivljenika uslijed kojeg postaje agresivan, takva realna opasnost, po ocijeni sutkinje istrage, može se otkloniti jedino i samo mjerom istražnog zatvora bez mogućnosti bilo kakve druge blaže mjere.

14. Iz tog razloga sutkinja istrage je istražni zatvor odredila iz gore citiranih zakonskih osnova smatrajući da se ista svrha ne bi mogla adekvatno postići, nekom blažom mjerom, mjerom opreza, a radi otklanjanja odnosno preveniranja koluzione i iteracijske opasnosti.

15. Slijedom čega je odlučeno kao u izreci rješenja.

U Zagrebu, 09. rujna 2023. godine

Sutkinja istrage:

Natalija Glumičić Šćekić

Natalija
Glumičić Šćekić

Digitalno potpisao:
Natalija Glumičić Šćekić
Datum: 2023.09.09
16:12:06 +02'00'

Uputa o pravu na žalbu:

Protiv ovog rješenja nezadovoljna stranka ima pravo žalbe u roku od tri dana od dana dostave rješenja. Žalba se podnosi pismeno u tri istovjetna primjerka, a o njoj odlučuje izvanraspravno vijeće. Žalba ne zadržava izvršenje rješenja.

DNA:

1. OKDO Zagreb, na broj KPz-DO-446/2023
2. Okr. [REDACTED], Zatvor u Zagrebu
3. Branitelj okr. Petar Petrović, e komunikacijom
4. Zatvor u Zagrebu
5. pritvorski nadzornik
6. u spis

Prilog 4. Optužni prijedlog, 211-07/23-5/9214

REPUBLIKA HRVATSKA
MINISTARSTVO UNUTARNJIH POSLOVA
POLICIJSKA UPRAVA ZAGREBAČKA
IX POLICIJSKA POSTAJA ZAGREB

KLASA: 211-07/23-5/9214
URBROJ: 511-19-35-23-1
ZAGREB, 04.04.2023.

OPĆINSKI SUD U SESVETAMA
STALNA SLUŽBA U SVETOM IVANU ZELINI

neposr. 05 -04- 2023 obično
poštom prepor.
u prim. pril.
Predano na poštu prep. dana
pristojba kn

OPĆINSKI SUD U SESVETAMA

Temeljem članka 111. i 160. Prekršajnog zakona podnosi se

OPTUŽNI PRIJEDLOG*

1. Protiv okrivljenika/ce

██████████, OIB ██████████, ime roditelja: ██████████, rođen/a ██████████.1985. u mjestu ZAGREB, HRVATSKA, državljanstvo: HRVATSKA s prebivalištem/boravištem u mjestu POPOVEC, ulica ██████████, grad/općina ZAGREB-SESVETE, Okrivljenik je UHIĆEN dana 04.04.2023. u 21:15, nakon čega je DOVEDEN NADLEŽNOM SUDU dana 05.04.2023. u 10:00 sati.

što je/su:

dana 04.04.2023. u 20:00 sati, u mjestu SESVETE, općina ZAGREB-SESVETE, ulica ULICA ██████████ kućni broj ██████████, grad/općina ZAGREB-SESVETE

Činjenični opis radnje prekršaja i poduzete mjere:

Okrivljeni je gore navedenog dana i vremena počinio nasilje u obitelji prema svojoj supruzi ██████████ na način da je istu ničim izazvan i bez povoda u alkoholiziranom stanju prvo verbalno napao pogrdnim riječima „kurvo, jebem ti mater, dao Bog da ti otac umre“, da bi je potom i fizički napao na način da je istu udario otvorenim dlanom desne ruke u predjelu lica, a nakon čega je istu uhvatio za vrat.

Opisanim ponašanjem okrivljeni ██████████ je kod svoje supruge ██████████ izazvao osjećaj straha, uznemirenosti i povredu dostojanstva.

Čime je počinjen prekršaj iz članka 10. stavka 1. točka 3. ZAKON O ZAŠTITI OD NASILJA U OBITELJI, kažnjivog po članku 22. stavka 1. istog zakona, iz članka 10. stavka 1. točka 1. ZAKON O ZAŠTITI OD NASILJA U OBITELJI, kažnjivog po članku 22. stavka 1. istog zakona.

Protiv okrivljenog u vezi s istim događajem nije podnesena kaznena prijava.

* Optužni prijedlog dostavlja se u onolikom broju primjeraka koliko ima okrivljenika plus jedan primjerak za sud (članak 160. stavak 4. Prekršajnog zakona)
* fiksni tečaj konverzije 7,53450 HRK = 1 EUR

Obrazloženje:

Provedenim izvidima prikupljeni su dokazi iz kojih proizlazi postojanje osnovane sumnje da je okrivljenik počinio prekršaj

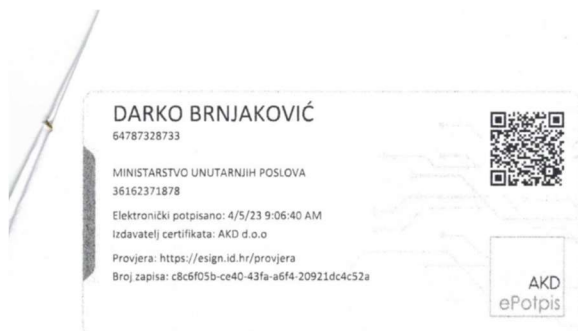
Opisan u Optužnom prijedlogu, te se predlaže:

1. da se protiv okrivljenika provede prekršajni postupak
2. da se izvrši uvid u kaznene evidencije i
3. da se izvrši uvid u obavijest broj: 1034996703 izdanoj prema članku 109.a Prekršajnog zakona,
4. da se u postupku provedu dokazi:
 - a)Izvešće policijskih službenika
 - b)Obavijest 109a
 - c)Zapisnik o ispitivanju alkohola u organizmu na ime [REDACTED] ser. br.2063065
 - d)Zapisnik o ispitivanju svjedoka na ime [REDACTED]
 - e)zapisnik o ispitivanju osumnjičenika na ime [REDACTED]
 - f)Izvešće o uhićenju na ime [REDACTED]
 - g)Naredba o smještaju u posebne prostorije do prestanka djelovanja opojnog sredstva na ime [REDACTED]
5. da se okrivljenika [REDACTED] proglasi krivim i kazni NOVČANA KAZNA 520,00 (slovima: petsto dvadeset) eura/ 3.917,94 (slovima: tri tisuće devetsto sedamnaest kuna i devedeset četiri lipa) kuna*
6. da se odluka o prekršaju dostavi podnositelju optužnog prijedloga

Prekršaj utvrdili:
TIN BRDARIĆ
MARIO DRINOVAC

NAČELNIK
DARKO BRNJAKOVIĆ

* fiksni tečaj konverzije 7,53450 HRK = 1 EUR

Prilog 5. Oslobađajuća presuda, 26- Pp-575/2023

REPUBLIKA HRVATSKA
OPĆINSKI SUD U SESVETAMA
STALNA SLUŽBA U SV. IVANU ZELINI
Sveti Ivan Zelina, Vatrogasna 1a

Poslovni broj: 26. Pp -575/2023

U IME REPUBLIKE HRVATSKE

PRESUDA

Općinski sud u Sesvetama, Stalna služba u Svetom Ivanu Zelini, po sutkinji ovog suda Višnji Lazarin, uz sudjelovanje zapisničarke Štefice Bigor, u prekršajnom postupku protiv okrivljenika [REDACTED] zbog prekršaja iz članka 22. st. 1. Zakona o zaštiti od nasilja u obitelji (NN 70/17, 126/19, 84/21, 114/22), povodom optužnog prijedloga PU Zagrebačke, IX PP Zagreb, klasa: 211-07/23-5/9214, ur. broj: 511-19-35-23-1 od 4. travnja 2023. godine, u žurnom postupku, nakon ispitivanja okrivljenika dana 5. travnja 2023., u nazočnosti branitelja i predstavnice tužitelja, istog dana objavio i

presudio je

I. Temeljem čl. 182. toč. 3. Prekršajnog zakona (NN 107/07, 39/13, 157/13, 110/15, 70/17, 118/18),

okrivljenik [REDACTED], OIB: [REDACTED], sin [REDACTED] i [REDACTED] dj. [REDACTED], rođen [REDACTED] 1985. u Zagrebu, s prebivalištem u Popovcu, [REDACTED], državljanin RH, SSS, plinoinstalater, zaposlen, mjesečna plaća u iznosu oko 600,00 eura, oženjen, otac jednog maloljetnog djeteta, po osobnoj izjavi neosuđivan unazad tri godine,

oslobađa se od optužbe

I. da bi dana 04. travnja 2023. godine u 20:00 sati u Sesvetama, [REDACTED] kbr. [REDACTED] počinio nasilje u obitelji prema svojoj supruzi [REDACTED] na način da bi je ni sa čim izazvan i bez povoda u alkoholiziranom stanju prvo verbalno napao pogrdnim riječima. "Kurvo, jebem ti mater, dao Bog da ti otac umre!" da bi je potom i fizički napao na način da bi suprugu udario otvorenim dlanom desne ruke u predjelu lica, a nakon čega da bi je uhvatio za vrat,

dakle, da bi počinio psihičko nasilje koje da je kod žrtve, supruge, prouzročilo povredu dostojanstva i uznemirenost kao i da bi primijenio fizičku silu uslijed koje nije nastupila tjelesna ozljeda,

time da bi postupio protivno odredbi čl.10. toč. 3. i 1. Zakona o zaštiti od nasilja u obitelji (NN 70/17, 126/19, 84/21) te da bi počinio prekršaj iz čl.22. st.1. istog Zakona.

II. Temeljem čl. 140.st. 2. Prekršajnog zakona, troškovi postupka iz čl. 138. st. 2. toč. 2.- 7. istog Zakona, padaju na teret proračunskih sredstava suda.

Obrazloženje

I. PU Zagrebačka, IX PP Zagreb, pod brojem: klasa: 211-07/23-5/9214, ur. broj: 511-19-35-23-1 od 4. travnja 2023. godine, podnijela je optužni prijedlog protiv okrivljenika, zbog djela prekršaja činjenično i pravno označenog u izreci presude.

II. Kako su se, sukladno odredbi čl.179. st.7. Prekršajnog zakona, tužitelj i okrivljenik, nakon objave presude, odrekli prava na podnošenje žalbe, temeljem čl.179. st.9. istog Zakona, sud nije dužan pisati obrazloženje presude.

U Svetom Ivanu Zelini, 5. travnja 2023.

ZAPISNIČARKA
Štefica Bigor ,v.r.

SUTKINJA
Višnja Lazarin,v.r.

UPUTA O PRAVNOM LIJEKU:

Obzirom da su se stranke odrekle prava na žalbu, sukladno odredbi članka 151. st.3. toč.2. Prekršajnog zakona, ova presuda je pravomoćna 5. travnja 2023. godine.

Za točnost opravka, ovlaštena službenica

Štefica Bigor

ŽIVOTOPIS AUTORA

Petar Petrović rođen je 18. listopada 1983. godine u Zagrebu. Osnovnu školu završio je u Zagrebu u Sesvetama, a srednjoškolsko obrazovanje, smjer strojarski tehničar također u Zagrebu. Tijekom osnovnoškolskog i srednjoškolskog obrazovanja učio je dva strana jezika; engleski i njemački, te se bavio folklorom. Završio je integrirani preddiplomski i diplomski sveučilišni studij prava, te stekao zvanje magistar prava. Interes za rad u području kaznenog prava dokazuje i tema završnog rada naziva „Rehabilitacija u hrvatskom kaznenom zakonodavstvu i praksi“. Komunikativna je osoba, spremna za timski rad, što osim dosadašnjeg rada s ljudima pokazuje i sudjelovanje na grupnim projektima u sklopu sveučilišnog obrazovanja. Kroz višegodišnji posao odvjetničkog vježbenika i odvjetnika, izuzev spremnosti na timski rad, stekao je stručnost, profesionalnost te odgovornost prema pravovremenom obavljanju zadanih poslova. U slobodno vrijeme bavi se lovom, kinologijom, ribolovom i sviranju tambure u lokalnom tamburaškom orkestru.